

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLER ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SORUN VE
BEKLENTİLERİ (BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

HAZIRLAYAN
Tuncay KARATEKE

ELAĞİĞ-2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SORUN VE BEKLENTİLERİ
(BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR

HAZIRLAYAN

Tuncay KARATEKE

Jürimiz tarihinde yapılan tez ve savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans/doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun.../.../...tarih ve..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği)

Tuncay KARATEKE

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Din Eğitimi Bilim Dalı

ELAZIĞ–2010, Sayfa: XIII+115

İmam-Hatip Liselerinin tarihi, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilan edilmesinden 5 ay gibi kısa bir süre sonra 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanununa dayanmaktadır. Açıldığı tarihten bu güne kadar kapalı kaldığı yıllar olmasına rağmen, daima Türk milli eğitim Sistemi içindeki yerini korumuştur.

İşte biz de, bu çalışmamızda bir eğitimci gözüyle İmam-Hatip Liselerinin kuruldukları yıldan günümüze kadar Türk milli eğitimi sistemi içerisinde geçirdikleri tarihi süreci tespit ederek; bu okullarda okuyan öğrencilerin sorun ve beklentilerini tespit etmeyi amaçladık.

Bu araştırmanın evreni Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşturmaktadır.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentilerini tespit etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu 194 öğrenciye uygulanmıştır. Anket vasıtasıyla elde edilen veriler SPSS For Windows Paket Programı ile çözümlenmiştir. Anket verileri, öğrenciler ile yapılan görüşmelerle desteklenmiştir.

III

Araştırmamız sonunda, sınıfların kalabalık olması, programın yoğun olması; öğrencilerin barınma problemleri, yükseköğrenime geçişte katsayı uygulanması gibi sorunlar tespit edilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İmam-Hatip Liseleri / Okulları, Öğrenci, Eğitim, Beklenti, Sorun

ABSTRACT

Master Thesis

Imam Hatip High School Students' Problems and Expeciations (Batman City Sample)

Tuncay KARATEKE

University Of Firat

Institue Of Social Sciences

The Depertment Of Philosophy And Religious Sciences

Science Branch Of Religion Education

ELAZIĞ–2010, Page: XIII+115

The history of İmam-Hatip Highs / schools is based on the Law of Tevhid-i Tedrisat which was accepted on the 3rd of March, 1924 with short period of five monther after the proclamation of Republic on the 29th of October, 1923. From the opening date today, İmam-Hatip Highs / Schools, in spite of the years having been closed, have always preserved its place in the Turkish Education System.

So, in our study; with an eye of educator, by determining the historical process of İmam-Hatip Highs / Schools that passed in the Turkish Education System from their first foundation to now, we aimed to determine the students' problems and expectations who are attending in these schools.

The scope of our research is formed by students, attending at the İmam-Hatip Highs / School located in the Centrum of the city of Batman.

In order to determine the problems and expectations of the İmam-Hatip High / School Students, a survey was applied to 194 students by the researcher. By the means of this survey, the data were resolved with Spss For Windows Package. Survey data were supported by making an inerview with students.

At the end of our research, some of the problems related to the students were found such as crowded classes, the density of Schedule, sheltering problem of students, the application of coefficient factor for passing to High Education and also some suggestions were presented.

Key Words: İmam-Hatip Highs/ Schools, Student, Education, Expectations, Problems

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Problemi ve Amacı	2
3. Araştırmanın Hipotezleri (Denenceleri)	2
4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	3
5. Anket Sorularının Hazırlanışı ve Uygulanışı	3
6. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler	4

BİRİNCİBÖLÜM

İMAM-HATİP LİSELERİNİN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE KADAR GEÇİRDİĞİ AŞAMALAR

1 Tevhid-i Tedrisat İle Birlikte Açılan İmam-Hatip Mektepleri (1924-1930)	6
2. İmam-Hatip Mekteplerinin Kapalı Kaldığı Yıllar (1930–1948).....	10
3. İmam-Hatip Kursları (1948–1951).....	13
4. İmam-Hatip Okulları (1951–1973).....	18
5. İmam-Hatip Liseleri (1973-200...)	25
6. İmam-Hatip Liselerinin Yasal Dayanakları	28
7. İmam-Hatip Liselerinin Kuruluşu ve Amacı.....	31
8. İmam-Hatip Liselerinin Türk Milli Eğitimi İçindeki Yeri ve Önemi.....	33
9. İmam-Hatip Liselerinin Programları	34

İKİNCİ BÖLÜM
İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SORUN VE BEKLENTİLERİ
(BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

1. Öğrencilerle İlgili Kişisel Bilgiler	41
1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı.....	41
1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı.....	41
1.3. Öğrencilerin İlköğretimden Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri.....	42
2. Öğrencilerin Aileleri İle İlgili Bilgiler.....	43
2.1 Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri	43
2.2 Öğrencilerin Anne-Babalarının Öğrenim Durumları.....	44
2.3. Öğrencilerin Anne-Babalarının Mesleği	46
3. Öğrencilerin Sorunları	48
3.1 Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yer	48
3.2 Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebepleri.....	49
3.3. İmam-Hatip Lisesine Gelmeden Önce Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu	50
3.4. Öğrencilerin Din Eğitimini Nereden Aldıkları.....	51
3.5. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Memnuniyet Durumları	55
3.6. Öğrencilerin Başarı Durumlarının Beklentilerine Uygunluğu	57
3.7. Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri.....	58
3.8. Öğrencilerin Zorlandıkları Dersler.....	59
3.9. Öğrencilerin Sevdikleri Dersler	63
3.10. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları	64
3.11. Meslek Dersi Dışındaki Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları.....	65
3.12. Öğrencilerin Okul İdaresinin Tutumunu Değerlendiriliş Biçimleri.....	66
3.13. Velilerin Okul İdaresi veya Öğretmenlerle Görüşme Durumları.....	68
3.14. Öğrencilerin Öğretmenleri ile İlişkilerinden Memnuniyet Durumu	69
3.15. İmam-Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Öğrenciler Arasındaki Arkadaşlık İlişkileri.....	71
3.16. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde Hoşlarına Gitmeyen Hususlar	74
3.17. Öğrencilerin Sıkıntı ve Problemlerini Çözme Yolları.....	75
3.18. Öğrencilere Verilen Mükafat Türleri	76
3.19. Öğrencilerin Aldığı Ceza Türleri	78
3.20. Öğrencilerin Okudukları Okul ile Hedefleri Arasındaki Uyum.....	80

VIII

4. Öğrencilerin Beklentileri	81
4.1. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Beklentileri	81
4.2. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Bitirdikten Sonraki Hedefleri	83
4.3. Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri.....	84
4.4. İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Öğrenci Seçme Sınavı'nda Kendilerine Haksızlık Yapılıp-Yapılmadığına İlişkin Görüşleri.....	84
4.5. Katsayı Sorunu olmasaydı Öğrencilerin Seçecekleri Bölümler	86
4.6. Öğrencilerin Toplumda Kimliklerini İfade Edebilme Durumları	87
SONUÇ VE ÖNERİLER	89
BİBLİYOGRAFYA.....	94
ÖZGEÇMİŞ	101
EKLER	102
EK 1: Anket Formu Örneği.....	102
EK 2: Anket Onay Formu Örneği	113

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	37
Tablo 2. Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi	38
Tablo 3. Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin İmam-Hatip Liseleri İçin Haftalık Ders Çizelgesi	39
Tablo 4. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı	41
Tablo 5. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı	41
Tablo 6. Öğrencilerin Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri	42
Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri	42
Tablo 8. Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri	44
Tablo 9. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	44
Tablo 10. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	46
Tablo 11. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerinin Dağılımı	46
Tablo 12. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Dağılımı	47
Tablo 13. Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yerlerin Dağılımı	48
Tablo 14. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Kaldıkları Yerler	48
Tablo 15. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebeplerine Göre Dağılımı ..	49
Tablo 16. İmam-Hatip Lisesine Gelmeden Önce Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu ..	50
Tablo 17. Öğrencilerin Din Eğitimi Nereden Aldıkları	51
Tablo 18. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesindeki Memnuniyet Durumları	55
Tablo 19. Öğrencilerin Memnuniyet Sebepleri	55
Tablo 20. Öğrencilerin Memnun Olmama Sebepleri	56
Tablo 21. İmam-Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Başarı Durumlarının Beklentilerine Uygunluğu	57
Tablo 22. İmam-Hatip Lisesindeki Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri	58
Tablo 23. Öğrencilerin Zorlandıkları Dersler	59
Tablo 24. Öğrencilerin Sevdikleri Dersler	63
Tablo 25. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları	64
Tablo 26. Kültür Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları	65
Tablo 27. Öğrencilerin Okul İdaresinin Tutumunu Nasıl Değerlendirdikleri	66
Tablo 28. Velilerin Okul İdaresi veya Öğretmenlerle Görüşme Durumları	68

Tablo 29. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesindeki Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinden	
Memnuniyet Durumu	71
Tablo 30. İmam-Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Öğrenciler Arasındaki Arkadaşlık	
İlişkileri	73
Tablo 31. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde Hoşlarına Gitmeyen Hususlar.....	74
Tablo 32. Öğrencilerin Sıkıntı ve Problemlerini Çözme Yolları	76
Tablo 33. İmam-Hatip Liselerinde Öğrencilere Verilen Mükafat Türleri	77
Tablo 34. İmam-Hatip Liselerinde Öğrencilerin Aldığı Ceza Türleri.....	80
Tablo 35. Öğrencilerin Okudukları Okul ile Hedefleri Arasındaki Uyum	80
Tablo 36. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Bitirdikten Sonraki Hedefleri	83
Tablo 37. Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri	84
Tablo 38. İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) nda	
Kendilerine Haksızlık Yapılıp-Yapılmama Hakkındaki Görüşleri	84
Tablo 39. Kat Sayı Sorunu olmasaydı Öğrencilerin Seçecekleri Bölümler.....	86
Tablo 40. Öğrencilerin Toplumda Kendilerini İfade Edebilme Durumları	87

KISALTMALAR

Age	: Adı Geçen Eser
agm	: Adı Geçen Makale
Ae	: Aynı Eser
Ay	: Aynı yer
B	: Bin
Bkz	: Bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DEAD	: Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi
DEM	: Değerler Eğitimi Merkezi
DP	: Demokrat Parti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÜİF	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
H	: Hicri
İHL	: İmam-Hatip Lisesi
İSAV	: İslami Araştırmalar Vakfı
Krş	: Karşılaştırınız
Sav	: Sallahu Aleyhi Vesellem
S	: Sayı
s	: Sahife
Yay	: Yayınları
Yay Haz	: Yayına Hazırlayan
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

ÖNSÖZ

İmam-Hatip Liseleri Cumhuriyetten önceki Medresetü'l Vaizin ve Medresetü'l-Eimme ve'l Huteba kurumlarının Tevhid-i Tedrisatla birlikte İmam ve Hatip Mektebine çevrilmesi sonucu 4 yıllık müstakil bir okul olarak kurulmuştur. İmam-Hatip Liselerinin kurulmasının temel dayanağı Tevhid-i Tedrisat kanununun 4. maddesidir. Böylece, imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetleri yerine getirilmesi ile görevli elemanlar yetiştirmekle birlikte öğrencilerini yüksek öğretime hazırlayan ve orta öğretim seviyesinde din eğitimi yapan İmam-Hatip Liseleri 1924'ten günümüze kadar Türk milli eğitim sistemi içinde varlığını sürdürmüştür.

Bu süreç içerisinde İmam-Hatip Liselerinde verilen eğitimin kalitesi, öğrencilerin sorun ve beklentileri üzerinde durulması gerekirken daha çok ideolojik tartışmalar yapılmıştır. İmam-Hatip Liselerine kimi zaman -Tevhid-i Tedrisat kanunu görmezden gelinerek- laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle veya İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ilahiyat fakültesi dışında bir fakülteye gitmesinin uygun olmayacağı gerekçesiyle karşı çıkmıştır.

1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı yasayla sekiz yıllık eğitime geçilmesi üzerine İmam-Hatip Liselerinin ortaokul kısmı kapatılmıştır. Bir sonraki yıl ise Yüksek Öğretim Kurulu'nun katsayı uygulamasından dolayı öğrenciler için gelecek kaygısı oluşmaya başlamıştır.

Biz de bu çalışmamızın birinci bölümünde, İmam-Hatip Lisesinin kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği tarihi süreci ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentilerini tespit etmeye çalıştık.

Sonuç bölümünde ise elde edilen tespitlerin değerlendirmesini yaparak; İmam-Hatip Liselerindeki eğitim-öğretimden daha iyi sonuçlar alınabilmesi için bazı öneriler sunmaya çalıştık.

Araştırma konusunun belirlenmesinde ve tamamlanması aşamasında her türlü yardımı sağlayan hocam Prof. Dr. Şuayip ÖZDEMİR'e; anketten elde edilen sonuçların SPSS For Windows Paket Programında analizinde bana yardımcı olan Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN'e; bazı kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan arkadaşım İbrahim

XIII

KARATAŞ’a teþekkürü bir borç bilirim. Ayrıca anketi uygulamada bana yardımcı olan Batman Milli Eğitim Müdürlüğüne, Batman İmam-Hatip Lisesi Müdürlüğüne ve öğretmenlerine sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Tuncay KARATEKE

ELAZIĞ–2010

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte, İmam-Hatip Liseleri genç cumhuriyetin imam-hatip ihtiyacını karşılamak üzere 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulüyle Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak eğitim öğretime başlamıştır. İmam-Hatip Liseleri açıldığı ilk yıl mezun vermişlerdir.¹ 1930 yılına kadar eğitim-öğretime devam eden İmam-Hatip Liseleri, rağbet olmaması gerekçesiyle kapanmıştır.² Köylerde ölen kişilerin yıkıp gömülmesi işlemini yapacak imam-hatiplerin olmaması dolayısıyla bu ihtiyacı karşılayacak imam-hatipleri yetiştirmek için 1948 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı 10 aylık İmam-Hatip kursları açılmıştır.³ Bu kursların yetersiz olduğunun anlaşılması üzerine 1951 yılında Müdürler Komisyonu, İmam-Hatip Okullarının açılmasına karar vermiştir.⁴ 1997 yılında, 18.08.1997 tarihli 4306 nolu kanunda belirtilen "İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur" kısmıyla İmam-Hatip Liselerinin orta okul kısmı kapatılmıştır. Böylece İmam-Hatip Liseleri 3 yıllık lise düzeyinde eğitim vermeye devam etmiştir. Bir sonraki yılda katsayı uygulamasının getirilmesiyle İmam-Hatip Lisesi öğrencileri sadece İlahiyat Fakülteleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünü tercih etme durumunda kalmışlardır. İmam-Hatip Liselerinin Tevhid-i Tedrisatla başlayan bu serüveni hala değişikliklerle devam etmektedir. Bu değişikliklerin İmam-Hatip Lisesinde eğitim-öğretim gören öğrencilerin beklentileri doğrultusunda yapılmasının İmam-Hatip Liselerinin gelişimi açısından yararlı olacağını söyleyebiliriz.

Biz bu çalışmamızın birinci bölümünde, Türk milli eğitim sistemi içerisinde yer alan İmam-Hatip Liselerinin tarihi gelişim sürecini inceleyeceğiz. İkinci bölümde ise bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin sorunlarını ve beklentilerini, Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi örneğinde inceleyeceğiz. Bu incelemeyle öğrencilerin sorunlarını ve beklentilerini doğru tespit edip, bu sorunların çözümü ve beklentilerin yerine getirilmesi noktasında fikir beyan etmeye çalışacağız.

¹ Ergin, Osman, **Türkiye Maarif Tarihi**, C. V, Eser Matmaası, İstanbul, 1977, s.2124.

² Parmaksızoğlu, İsmet, **Türkiye'de Din Eğitimi**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1966, s.25.

³ Ünsür, Ahmet, **Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s.149.

⁴ Halis Ayhan, **Türkiye'de Din Eğitimi**, MÜİF Yay., İstanbul, 1999, s.38.

2. Araştırmanın Problemi ve Amacı

Türk milli eğitim sistemi içerisinde yer alan İmam-Hatip Liseleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte ülkenin din bilginlerini yetiştirmesi amacıyla 1924'te kurulmuş ve o tarihten bu güne kadar da - kapandığı yıllar olsa da - faaliyetlerine devam ede gelmiştir. İmam-Hatip Liseleri faaliyetlerine devam ederken, müfredat, katsayı, 8 yıllık eğitim vs. değişiklikler yapılmıştır. Bütün bu değişiklikler yapılırken öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar, motivasyon⁵ eksiklikleri göz ardı edilmiştir.

Bu çalışmamızdaki amacımız, Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin eğitim-öğretimle ilgili problemlerini tespit etmek ve böylece Türkiye'deki bütün İmam-Hatip Liseleri'nin sorunlarına ışık tutmaya çalışmaktır.

Araştırmamızın bir başka amacı da, elde edilen sonuçlar ışığında problemleri açık bir şekilde ortaya koyduktan sonra, İmam-Hatip Liselerinde eğitim-öğretimin istenilen düzeyde yürütülmesine yönelik olarak çözüm önerileri sunmaktır.

3. Araştırmanın Hipotezleri (Denenceleri)

İmam-Hatip Lisesinde eğitim-öğretim gören öğrencilerin, ailevi, sosyo-ekonomik, öğretmen-idare-veli ve programın ağır olması ile geleceğe yönelik beklentilerinin olduğunu varsaymaktayız. Bu bağlamda araştırmamız aşağıdaki denenceler çerçevesinde gerçekleşmiştir.

1. İmam-Hatip Lisesine devam eden erkek öğrencilerin büyük bir bölümü, ilköğretimlerini ilçe ve köylerde; kız öğrencilerin büyük bir bölümü ise ilköğretimlerini şehir merkezlerinde bitirmiştir.

2. Erkek öğrencilerin büyük bir bölümü öğrenci yurtlarında, kız öğrencilerinin büyük bir bölümü ise ailelerinin yanında kalmaktadırlar.

3. Öğrencilerin büyük bir kısmı İmam-Hatip Liselerine kendi istekleri ile gelmektedirler.

4. İmam-Hatip Lisesine gelen öğrenciler, daha önce de din eğitimi almaktadırlar.

⁵ Motivasyon, bir bireyi bir takım etkilere maruz bırakarak, onun bu etkiler olmadan önce göstereceği davranıştan başka bir biçimde hareket etmesini sağlamayı ifade etmektedir. Daha geniş bilgi için bkz. Eroğlu, Feyzullah, **Davranış Bilimleri**, Beta Yay., 7. Baskı, İstanbul, 2006, s.347.

5. İmam-Hatip Lisesinde veli-öğretmen ilişkileri genelde yetersiz kalmaktadır
6. İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin çoğu ÖSS⁶'de kendilerine haksızlık yapıldığını düşünmektedir.
7. ÖSS'deki katsayı uygulamaları öğrencilerin, yükseköğrenimle ilgili tercihlerini olumsuz yönde etkilemektedir.
8. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin önemli bir kısmı toplum içinde kimliğini ifade ederken çekingen kalabilmektedir.

4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmamızın evreni, Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesi 2008-2009 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerin tümünü kapsamaktadır. 2008-2009 yılında öğrenim gören toplam 750 öğrenci bulunmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin tamamına ulaşmak imkansız ve zaman alıcı olduğundan evreni temsil eden bir örneklem⁷ alınmıştır. Araştırma örnekleme, 10., 11., ve 12. sınıfta öğrenim gören 194 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışma evreninde bulunan İmam-Hatip Lisesi 10., 11. ve 12. sınıf öğrencileri “basit tesadüfi örnekleme”⁸ yöntemi ile belirlenmiştir. Ankete 9. sınıfların dahil edilmemesinin nedeni, okula yeni geldiklerinden okul yaşantılarının olmaması ve İmam-Hatip Lisesinin müfredatı hakkında yeterli bilgiye sahip olamayacaklarından dolayıdır.

5. Anket Sorularının Hazırlanışı ve Uygulanışı

Batman İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin beklenti ve sorulanları tarafımızdan bizzat gözlemlenmiştir. Bu çerçevede elde edilen veriler ile anket soruları oluşturulurken, tez danışmanın da katkılarıyla bilimsel araştırma teknikleriyle ilgili eserlerden ve başka araştırmacılar tarafından hazırlanıp uygulanan anketlerden

⁶ 2010 yılından itibaren ÖSS (öğrenci seçme sınavı), YGS (Yükseköğrenime Geç Sınavı) ve LYS (Lisans Yerleştirme Sınavı) olarak iki aşamalı olarak değiştirilmiştir. Bkz. ÖSYM, **Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Kılavuzu**, Ankara, 2010, s.1.

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Arseven, Ali Doğan, **Alan Araştırma Yöntemi (İlkeler Teknikler Örnekler)**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık Yay., Ankara, 2001, s.106.

⁸ Tesadüfi örnekleme, saptanan örneklem büyüklüğüne uygun olarak evrenin herhangi bir parçasının alınmasıdır. Daha geniş bilgi için bkz. Gökçe, Birsen, **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Savaş Yay., Ankara, 1992, s.136.

faydalanılarak veri toplama aracı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu anket formu uzman görüş ve katkıları alınarak geliştirilmiştir.

Ankette daha çok kapalı uçlu sorulara yer verilmekle birlikte öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri için açık uçlu sorular da yer almaktadır. Anket formu hazırlandıktan sonra, soruların anlaşılır olup olmadığını anlamak için 10-11-12. sınıflardan rasgele belirlenen 40 öğrenciye anket uygulanmıştır. Bu uygulamayla denekler tarafında anlaşılmayan, yanlış anlaşılan sorular düzeltilmiştir. Böylece ankete son şekli verilmiştir. Araştırmanın örneklemine uygulanan anket formu EK 1’de yer almaktadır.

Araştırmanın örneklemine anketin uygulanabilmesi için Batman Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Bu izinle ilgili gerekli yazı EK 2’de yer almaktadır.

Batman İmam-Hatip Lisesi Müdürlüğüne anketin içeriği hakkında gerekli bilgi verildikten sonra araştırmanın örneklemine (194 öğrenciye) 12.01.2009-16.01.2010 tarihleri arasında anket uygulanmıştır.

6. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Araştırmamızda esas olarak literatür incelemesinin yanı sıra anket⁹, görüşme (mülakat)¹⁰ ve dolaysız gözlem¹¹ teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmamızın birinci bölümünde İmam-Hatip Okullarının tarihi gelişim sürecini ele aldığımız için, konuyla ilgili literatür incelenmiştir. Literatür incelenesi sonucunda ulaşılan kaynaklardan elde edilen bilgiler fişlenerek yazılmıştır.

Araştırmamızın asıl ana bölümünde İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin sorun ve beklentilerini tespit etmek için anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen bulgular SPSS paket programına girilerek analiz edilmiştir. Bu analizlerde elde edilen

⁹ Anket, kalem-kağıt yoluyla objenin kendisi hakkında bilgi vermesi şeklindedir. Daha geniş bilgi için bkz. Kaptan, Saim, **Bilimsel Araştırma Teknikleri**, Rehber Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 1977, s.175-180.

¹⁰ Görüşme, soru yolu ile veri toplama teknikleri arasında görüşmecinin cevap almak amacıyla soruları, sözlü ve genellikle yüz yüze olmak koşulu ile deneklere yönettiği bir şekildedir. Daha geniş bilgi için bkz. Kaptan, a.g.e., s. 181-1192; Yıldırım, Ali-Şimşek, Hasan, **Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yay., 5. Baskı, Ankara, 2005, s.119-147.

¹¹ Dolaysız gözlem, araştırmanın konusu olan olgu, kurum ya da nesnelerin aracısız, doğrudan incelenmesini ifade eder. Daha geniş bilgi için bkz. Bal, Hüseyin, **Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yay., Isparta, 2001, s.137.

veriler tablolarda gösterilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise gruplandırılarak özet halinde verilmiştir. Anket sorularına eklenen “Başka” seçeneğinde belirtilen ifadeler de değerlendirilmeye katılmıştır. Elde edilen verilerin güvenilir ve geçerliliğini artırmak için dolaysız gözlem ve görüşme (mülakat) teknikleriyle de araştırmamız desteklenmiştir.

BİRİNCİBÖLÜM

İMAM-HATİP LİSELERİNİN KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE KADAR GEÇİRDİĞİ AŞAMALAR

1. Tevhid-i Tedrisat İle Birlikte Açılan İmam-Hatip Mektepleri (1924-1930)

İmam-Hatip Liseleri, Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Tevcih-i Cihat (Cihat) Nizamnameleri ile 1912’de kurulan Medresetü’l Vaizin ve 1913 yılında kurulan Medresetü’l-Eimme ve’l Huteba ile başlamıştır. Medresetü’l-Eimme ve’l Huteba’lar o dönemde rağbet görmedikleri için Medresetü’l Vaizin ile birleştirilerek Medresetü’l-İrşad adını almıştır. 1924 yılına kadar da bu adla devam etmiştir.¹² Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra bunlar, 1924 yılında çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun 4. maddesi ile İmam ve Hatip Mektebi adıyla 4 yıllık müstakil birer okul haline dönüştürülmüştür.¹³

Medreselerin kapatılmasıyla¹⁴ birlikte açılan İmam-Hatip Mektepleri Osmanlı döneminde açılmış olan ve Tevhid-i Tedrisat Kanununun ilk maddesi gereği Milli Eğitim bakanlığına bağlanması gerekirken, Maarif Vekili Vasıf (ÇINAR) tarafından kapatılmış olan medrese öğrencilerinden arzu edenlerin katıldıkları bir seviye tespit imtihanı sonrasında şekillendirilmiş birer mekteptirler. İmtihana katılan öğrenciler, başarı seviyesine göre 4 gruba ayrılmış ve her bir grup, 1923-1924 öğretim yılı itibarıyla İmam-Hatip Mekteplerinin birer sınıfını oluşturmuştur. Bundan dolayı kanun 1924’te çıkarılmış olmasına rağmen, İmam-Hatip Mektepleri aynı yıl mezun verebilen bir konumda olmuştur. Yönetim ve denetimi tamamen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan bu okulların öğretim süresi dört yıl olup, ilkokul mezunlarından en az 12 en çok 15

¹² Dinçer, Nahid, (yay. Haz. Ertuğrul Düzdağ), **1913’ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi**, Şule Yay., İstanbul, 1998, s.31; Öcal, Mustafa, “**Türk Hukuk Mevzuatında Din Eğitimi ve Öğretiminin Yeri ve Uygulama Biçimi**” İslami İlimler Araştırma Vakfı, Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi, (17-19 Kasım 2006) İstanbul, 2007, Ensar Neşriyat, s.511.

¹³ Ergin, a.g.e., s.2124;Ünsür, Ahmet, a.g.e., s.139.

¹⁴ Tevhid-i Tedrisat Kanun çıkarıldıktan bir müddet sonra, 16 Mart 1924’te Maarif Vekili Vasıf (ÇINAR) ilgili idari birimlere çektiği telgraf emriyle asker kaçaklarının barınma mekanı haline geldiğini iddia ettiği medreselerin kapatıldığını ilan etmiştir. Bkz. Gökaçtı, Mehmet Ali, **Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler**, İletişim Yay., İstanbul, 2005, s.133; Dinçer, a.g.e., s.54.

yaşları arasında olanlar kayıt yaptırabiliyorlardı.¹⁵ İlk yıllarda bu mekteplerin sayısı sayısı ise 29 idi.¹⁶

İmam-Hatip Mekteplerinde okutulacak dersler ise şunlardır; “Kur’an-ı Kerim, Gına, Tefsir, Hadis, İlmi Tevhit, Coğrafya, Hesap, Hendese, Hayvanat, Nebatat, Din Dersleri, Ruhیات, Ahlak ve Malumatı Vataniye, Türkçe, Tabakat, Fizik ve Kimya malumatı, Hıfssıhha, Yazı, Terbiyei Bedeniye, Türk Edebiyatı, Hitabet ve İrşad, Arabi, Tarih.”¹⁷

1924’ten 1930 yılına kadar açık kalan İmam-Hatip Mekteplerinin açıldığı yerler ve bu altı yıl içinde sayısal yönden değişiklikleri şöyledir:

“1924-1925 öğretim yılında, Edirne, Ödemiş, Hopa, Şavşat, Niğde İmam-Hatip Mektepleri kapanmış, Artvin ve İzmir’de birer İmam-Hatip Mektebi açılmak suretiyle bunların sayısı 26’ya inmiştir.

1925-1926 Öğretim yılında ise Erzurum, Eskişehir, Urfa, Amasya, Gaziantep, Maraş, Artvin, İzmir İmam ve Hatip mektepleri kapanmış, Of, Akşehir İmam ve Hatip Mekepleri açılmakla bu okulların sayısı 20’ye inmiştir.

1926–1927 yılında Kütahya, İstanbul İmam ve Hatip Mektepleri dışındakiler kaldırılmış ve iki tane İmam ve Hatip Mektebi kalmıştır.

1927 öğretim yılından 1930 öğretim yılına kadar yalnız İstanbul ve Kütahya İmam ve Hatip Mektepleri faaliyette bulunmuştur. 1929–1930 ders yılında bunlar da lağvedilerek bu mektepler tamamen tarihe intikal etmiştir.”¹⁸

1923-1924 öğrenim yılı başında 29 İmam-Hatip Okulunda 2258 öğrenci kayıtlı bulunurken, ders yılı sonunda bu okullardaki öğrenci sayısı 1822’ye düşmüş, 1924-1925 öğrenim yılında bu sayı 1442’ye 1925-1926’da 1009’a, 1926-1927’de ise 278’e inmiştir.¹⁹

¹⁵ Mustafa **Öcal**, **İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları**, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1994, s. 32; Ergin, a.g.e., s. 2125; Buyrukçu, Ramazan, **Din Görevlisinin Mesleği Temsil Gücü**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2005, s.80-81.

¹⁶ Dinçer, a.g.e., s.57; Parmaksızoğlu, a.g.e., s.25; Ergin, a.g.e., s.2125.

¹⁷ Ergin, a.g.e., s.2125.

¹⁸ Dinçer, a.g.e., s. 57.

¹⁹ Parmaksızoğlu, a.g.e., s.25.

1930 yılında İmam-Hatip eğitimi tamamen kaldırıldı. Bu yıldan sonra 1948'e kadar resmi anlamda İmam-Hatip eğitimi yapılmadı.²⁰

İmam ve Hatip Mekteplerinin öğrenci sayılarının giderek düşmesi ve okulların kapanmasının sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- a) Cumhuriyet devri ile birlikte Türkiye'nin eğitimden tarıma, sağlığa ve teknik alanlara doğru büyük bir kalkınmaya girişmesi, yetişmekte olan gençlere daha geniş imkanları sağladığı yeni iş sahalarının ortaya çıkması, dini hizmetlere olan geleneksel yönelmeyi büyük ölçüde baltalamıştır.²¹
- b) Devletin teknik ve genel öğretim kurumlarını, yurt genelinde geniş ölçüde yaymakta gösterdiği gayret ve bu okullarda öğrenim göreceklere sağladığı kolaylıklar İmam-Hatip Mekteplerine rağbeti azaltmıştır.²²
- c) Bu iki maddi imkanın yanında yeni Türkiye'nin kuruluşunda manevi alanda girişilen modernleşme çabaları da büyük tesirler hasıl etmiş ve genç nesillerin bu okullara fazla ilgi göstermemesine yol açmıştır.²³
- d) Yine çoğu kırsal kesimden olan, medrese döneminde ilgili vakıflardan burs alan ve işleri bu kurumlar tarafından karşılanan eskinin medreselisi yeninin İmam ve Hatip Mekteplisi olan öğrenciler, yeni sistemde bu imkanlardan mahrum kalmışlar ve ekonomik nedenler de bu okullara rağbeti menfi yönde etkilemiştir.²⁴
- e) İmam ve Hatip Mekteplerinin kapanmasının belkide en önemli sebebi bu okul mezunlarına hiçbir şekilde istikbal vaat edilmemesi, yani buradan mezun olacak öğrencilere resmi bir görev verilmemesidir. Çünkü 1 Ocak 1926 tarihinde zamanın Diyanet İşleri Başkanının yayınladığı bir tamimle "Cihad-ı Fer'îye" olarak bilinen "ikinci derecedeki din görevliliği kadroları" kaldırılmıştır. Boşalan kadrolara kesinlikle atama yapılmamıştır.²⁵

²⁰ Akşit, Bahattin-Coşkun, Mustafa Kemal, "Türkiye'nin Modernleşmesi Bağlamında İmam-Hatip Okulları", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık, İletişim Yay., S.6, İstanbul 2004, s.399.

²¹ Parmaksızoğlu, a.g.e., s.25.

²² Parmaksızoğlu, ay., s.25.

²³ Parmaksızoğlu, ay., s.25.

²⁴ Ünsür, a.g.e., s.142.

²⁵ Öcal, İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, s.33

- f) 15.12.1927 tarih ve 846 sayı ile “Şuray-ı Devlet” (Danıştay)’ın aldığı bir kararda ise, din görevliliği “memurluk” sınıfından sayılmamış ve bütün elemanlar görevlerinden ihraç edilmişlerdir. Artık devlet onlara maaş vermemiştir.²⁶
- g) İmam ve Hatip Mektepleri 4 yıllık bir ortaokul seviyesinde tutulmuş, lise kısmı açılmadığı için mezunlarının yüksek tahsil yapmaları söz konusu bile olmamıştır. Hatta aynı yıllarda açılmış bulunan Darülfünun İlahiyat Fakültesine dahi gitme imkanından mahrum bırakılmışlardır.²⁷
- h) İmam ve hatiplik mesleği hor, hakir görülmüştür. Bu görevi ifa edenlerle alay edilmiştir. Öğrenci ve mezunlara ve tabi olarak din görevlilerine sosyal baskı uygulanmıştır. Bir tespite göre; “İmamlık ve hatiplik ülkede rağbet gördüğü halde, bazı düzenleme ve uygulamalarla önemsiz ve adeta süfli bir meslek gibi gösterilmiştir. Bu arada, “tasarruf tedbirleri” gerekçesi ile, - başka mekteplerin değil- yalnızca bu mekteplerin tahsisatları kesilmiştir.²⁸
- i) Öğrencilerin mekteplere ilgisiz kalışını ise, bir taraftan 1928’de yapılan Harf İnkılâbı’nın etkisine diğer taraftan lâiklik anlayışı ve uygulamasına bağlamak daha doğru olacaktır.²⁹
- j) Bu dönemde İmam-Hatip Mekteplerinin kapanmaması için herhangi bir önlem alınmamış olması, ilkokul ve ortaöğretimdeki bütün okulların ders programlarından din derslerinin çıkarılması, laik eğitim sistemini yerleştirme gayret ve kaygıları, idari düzenlemeler üzerinde etkili olmuştur. Devlet eliyle bu dönemde din adamı yetiştirilmemiştir. Bu dönemde toplanan Milli Eğitim Şuralarında din eğitimi, özellikle mesleki din eğitim-öğretimine hiç yer verilmemiştir.³⁰

²⁶ Öcal, a.g.e., s.33; Gökaçtı, a.g.e., s.144.

²⁷ Öcal, a.g.e., s. 33.; Gökaçtı, a.g.e., s.144.

²⁸ Öcal, **İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları**, s. 33-34.

²⁹ Halis, a.g.e., s.38.

³⁰ Buyrukçu, Ramazan, **Kurumsal Değişim ve Gelişim Boyutlarıyla Türkiye’de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi**, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2007, s.37.

Saydığımız bu sebepler sonucunda İmam ve Hatip Mekteplerine ilgi azalmış ve bu okullar 1930 yılında kapanmıştır.

2. İmam-Hatip Mekteplerinin Kapalı Kaldığı Yıllar (1930–1948)

İmam Hatip Mektepleri kapatılınca artık ülkede din eğitimi veren bir kurum kalmamıştır. 1930-1951 yılları arasında, Türkiye’de mesleki din eğitimi veren herhangi bir resmi eğitim-öğretim kurumu açılmadığı gibi,³¹ yine Tevhid-i Tedrisat Kanunu uyarınca, hiçbir dini kurum ve kuruluşa veya dini cemaate din eğitimi veren kurum açma izni de verilmemiştir.³² Bu yüzden bir süre eski medrese mezunları tarafından yürütülen müftülük, vaizlik ve imamlık gibi din görevleri yavaş yavaş hiç eğitim görmemiş kimselerin eline geçmiştir. Böylece nüfusumuzun büyük bir kısmını oluşturan Müslümanlar, dini konularda hiçbir eğitimden geçmemiş din adamlarının rehberliğine bırakılmıştır. Toplumun davranışları üzerinde etkili olan din adamlarının eğitimden yoksun bırakılmaları, özellikle kırsal bölgelerde sosyal ve ekonomik kalkınma yönünden son derece hatalı olmuştur.³³

Bu dönemi, dönemin Diyanet Reis Muavini Ahmed Hamdi Akseki vefatından kısa bir müddet önce kaleme aldığı 18.12.1950 tarihli “Din Tedrisatı ve Dini Müesseseleri Hakkında Bir Rapor”unda dile getirmektedir. İmam-Hatip Mekteplerinin kapalı kaldığı yılların durumunu özetleyecek ve İmam-Hatip Kursları/Okullarının açılmasının zaruretiyi ortaya koyacağı raporun konumuzla ilgili kısmı ise şöyledir.

“Aradan uzun zaman geçmiş olmasına rağmen Milli Eğitim Bakanlığı 430 numaralı Kanunla taahhüt eylediği vazifeyi yapmamış, yapamamış ve Diyanet İşleri Başkanlığını yakinen ilgilendiren dini vazifelerde istihdam edecek hiçbir bir elaman vermemiş olması ve Başkanlığın da bu güne kadar din adamları yetiştirecek mesleki bir müesseseye sahip bulunmaması yüzünden bugün memleketin bir çok yerlerinde hakiki ve münevver bir din adamı bulmak şöyle dursun, camilerde mihraba geçerek halka namaz kıldırarak, mimbere çıkıp hutbe okuyacak bir imam ve hatip bile bulunmamaktadır. Hatta bazı köylerimizde, ölenlerin teçhiz ve tekvini ile ebedi

³¹ Buyrukçu, *Kurumsal Değişim ve Gelişim Boyutlarıyla Türkiye’de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi*, s.38; Kaya, Yahya Kemal, *İnsan Yetiştirme Düzenimiz (Politika, Eğitim, Kalkınma, Nüve* Matbaası, 2. Baskı, Ankara, 1977, s.210.

³² Buyrukçu, a.g.e., s.38; Cebeci, Suat, “İmam-Hatip Liselerinden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri”, *Din Öğretimi Dergisi*, MEB Yay., S.32, Ocak-Şubat 1992, s.58.

³³ Kaya, a.g.e., s.210.

istirahatlarına tevdi gibi en basit dini bir vazifeyi ifa edecek kimseler dahi bulunamamakta ve cenazelerin kaldırılmadan günlerce ortada kalmakta olduğu, senelerden beri bilinmekte ve görülmektedir.

Her gün biraz daha artmakta olan boşluğun 5-10 yıl içinde büsbütün genişleyip derinleşeceği şüphe götürmez bir hakikattir. Bu cihet senelerden beri icap eden yüksek makamlara arz edile gelmiştir.

Bir taraftan halkın sık sık müracaatları, diğer taraftan İslami ilimlere usul ile fûru ile vakıf olmayan ve zamanın icaplarını, halkın ihtiyaçlarını idrak etmeyen kimseleri din mürşidi sıfatıyla vaiz ve müftü tayin edip de halk arasına salıvermekteki milli ve manevi mesuliyeti düşünerek adeta ayal inkisarına uğruyor, bunılıyor, vicdan azabı duyuyoruz.

Camide halkı irşad edecek hakiki bir vaiz, bir din mürşidi ve hatip, ancak din ve dünya ilimleri okutularak ve insanı ifrat ve tefrite düşürmek istidadında olan bu iki nevi ilmin yekdiğerini murakabe yolları öğretilerek yetiştirilebilir. Bu şekilde yetişen bir adamın, bir vaizin, hatta bir köy imamının bulunduğu yerde her bakımdan en münevver bir mürşit olabileceğinden şüphe etmemek lazımdır. Nasıl ki vaktiyle iyi yetiştirilmiş olan din adamlarımızdan, adetleri pek az olmasına rağmen bugün memleketin pek çok faydalanmakta olduğunu görüyor ve seviniyoruz.

Diğer cihetten bugün, birtakım batıl akide ve yalancı tarikatların sinsi sinsi ve fakat sistemli denecek surette memleketin hemen her köşesinde yayılmakta ve üremekte olduğu da bir vakiadır. Gittikçe çoğalan ve din namına uydurdukları bir takım hurafelerle köylü ve şehirliyi istismar eden, saf halkımızın arasına tefrikalar sokan, karıyı kocasından ayıran bu muzır unsurların tesirini önleyebilmek için de her şeyden evvel esaslı din terbiyesi ve bilgisi almış, müspet ilimlerle de mücehhez kuvvetli din adamlarına, münevver vaizlere şiddetle ihtiyacımız vardır.

Memlekette hakiki din adamları azaldıkça, bu yoldaki tarikatların -kanunen yasak olmasına rağmen- yayılması ve gittikçe sahasını pek ziyade genişletmesi de bu ihtiyacı bir kat daha belirtmektedir.

Sonra kökleri dışarıda olan dini, içtimai, siyasi bir takım yabancı akide ve mezheplere mensup kimselerin muhtelif şekiller ve vasıtalarla yaptıkları propagandalar ve yayınladıkları eserler de halk üzerinde çok kötü tesirler yapmaktadır. Bunları en çok

önleyecek, bu fikirlerin yayılmasına mani olacak yegane kuvvet, din ve kudretleri din adamlarının telkini olduğu da müşahade ve tecrübelerle sabittir.

Binaenaleyh bu durum karşısında vazifesi din işlerini tedvir etmekten ibaret olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın imam, hatip, vaiz, müftü ve yüksek din adamları yetiştirmek üzere muhtelif derecelerde meslek müesseseleri ve kurslar açmağa yetkili kılınması, sadece dini değil, aynı zamanda milli bir zaruret halini de almıştır.

İki senedir memleketin muhtelif mıntıklarında yaptığım seyahatlerde, halkımızın her tabakasıyla sıkı temaslarda bulundum. Yüksek tahsil gençliği ile de daima temaslardayız. Her gün memleketin muhtelif yerlerinden yazılar alıyoruz. Bütün bunlardan edindiğimiz kanaat da şu noktalar üzerinde toplanmaktadır:

- 1) Yirmi altı seneden beri çocuklarımız hakiki bir din ve ahlak terbiyesinden mahrum olarak, içi bomboş ve herhangi menfi bir tesiri kabule müsait bir halde yetişmektedir.
- 2) Çocuklarımızın ve gençliğimizin, başka dinleri ve muhtelif şekillerdeki misyoner propagandaların içtimai, siyasi herhangi bir muzır mezhep veya tarikat ve akidelerin menfi tesirlerinden uzak tutulması için çare düşünülmelidir.
- 3) Çocuklarımıza gerek mekteplerde ve gerek başka vasıta ile yirmi altı seneden beri din ve ahlak aleyhinde söylenebilecek ne varsa hepsi söylenmiş, telkin edilmiş ve kıp kızıl bir dinsiz olmaları için her şey yapılmıştır; bugünkü gençler komünist olmamışlarsa, bunu ailelerindeki kuvvetli din terbiyesine borçluyuz.
- 4) Çocuklarımızın, gençlerimizin her türlü yabancı ve menfi tesirlere bundan sonrada mukavemet edebilmesi için kendilerine, İslam dininin esaslı ve ciddi bir surette talim ve telkin edilmesi, manevi terbiyenin verilmesi artık kat'i bir zarurettir.
- 5) Hakiki din adamlarına, mabetlerimizi şenlendirecek bilgili, fazilet sahibi vaizlere, imam ve hatiplere olan ihtiyacın bir an evvel sağlanması lazımdır.
- 6) Yeni nesle mensup birçok gençler de, kendilerinin maneviyattan tamamen mücerred bir halde yetiştirilmelerini acı acı itiraf etmektedir.

Şu uzun maruzatımla memleketin dini ve ahlaki durumunu, milletin yüksek menfaatlerinden başka hiçbir şey düşünmeyerek, bütün açıklığı ile arzemiş bulunuyorum.

Bu izahlarımız gösteriyor ki buhranların sebebi, maneviyata vurulan darbedir. Şu halde bunların tek çaresi de maneviyata layık olduğu ehemmiyeti vermektir. Hayatta maddiyat ile maneviyatın yan yana yürümesi gayet tabi ve zaruridir. Bunlardan birine layık olduğu kıymeti vermemek, ferdi ve içtimai hayatta bir aksaklık ve hatta müthiş bir çöküntü husule getirmekten hali kalmayacağı muhakkaktır.”³⁴

Diyanet İşleri Başkanı iken hademe-i hayrat'ın maaşlarının yükselmesi için çalıştığı ve bütçe komisyonunda bu konunun müdafaasını yaptığı sırada komisyonda bulunan üyelerin bazılarının tahrikine uğraması nedeniyle uyuyamayan ve ertesi günü makamında fenalık geçirip kalp sektesinden 11 Ocak 1951 tarihinde vefat eden Ahmet Hamdi Akseki 1930-1950 yılları arasındaki manevi boşluğu ve bu boşluğun doğurduğu manevi buhranı, bu buhranın neticelerini ele aldığı bu raporunu ilgililere sunmuştur.³⁵

Bu rapor İmam-Hatip Liselerinin ülkemizin milli birliği ve beraberliği açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuş ve bu okulların tekrar açılması için çalışmalar başlamıştır.

3. İmam-Hatip Kursları (1948–1951)

Türkiye 1946 yılı itibariyle çok partili hayata geçmiştir. Çok partili hayata geçişle birlikte, halkın öncelikli istekleri arasında din hizmetleri ve din öğretimi gelmekteydi. Bu istekler başta TBMM olmak üzere kamuoyunda tartışılmıştır. Bu gelişmelerin devam ettiği dönemde Anadolu Ajansı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen “Din eğitimin serbestliğine” dair bir tebliği neşretmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi Divanında onaylanan bu tebliğde; “Din Bilgisi Dershaneleri” açılacağı öngörülmüştür. Bunların amaçları ve özellikleri tebliğde şu şekilde açıklanmıştır: “Din Bilgileri Dershanelerine öğretmen yetiştirmek, imam ve hatiplik hizmetleri için elaman hazırlamak maksadıyla yurttaşlar din seminerleri dahi açabilirler. Seminerler orta okul

³⁴ Dinçer, a.g.e., s.71-72-73.

³⁵ Dinçer, a.g.e., s.75.

öğretimine dayanacak ve ortaokul mezunlarına 5 (beş), lise mezunlarına 2 (iki) yıllık öğretim verecektir. Din Bilgileri Dershanelerinde olduğu gibi seminerlerde de Milli Eğitim Bakanlığınca onaylanandan başka kitap okutulmayacaktır.”³⁶ Aslında komisyon hazırladığı raporda; ilkokullarda din derslerinin konulması ve İmam-Hatip Okullarının yeniden açılmasını teklif etmiş olmasına rağmen meclisteki tartışmalardan sonra karar yukarıda belirtilen şekliyle kabul edilmiştir.³⁷

Bu tebliğ yayınlanmasına rağmen bu dersane ve seminerlerin uygulanması gerçekleşmemiştir.³⁸ Fakat bu durum din eğitimi meselesinin üst düzeyde ele alınması bakımından önemli bir gelişme sayılmıştır.³⁹

“Ocak 1948’de milletvekillerinden İbrahim Arvas ve Gökmen, imam ve hatip yetiştirmek için devlet okullarının yeniden açılması ve bir İlahiyat Fakültesi kurulması hakkında bir kanun tasarısı vermişler, bunun hakkında Cihad Baban şunları söylemiştir: “Biz laiklik prensibinden zerre kadar ayrılacak değiliz. Ama din, sadece Allah’la kul arasında bir bağ değil, aynı zamanda sosyal bir gerçeklik, bir cemaat işidir. Köylerde çoğu zaman ölüleri gömmek için hoca bulunmamaktadır. Eğer biz din adamı yetiştirmesek batıl mutaassıp inançlar yayılır... Biz laiklik prensibini İslamı Türkiye’den atmak için almadık.”⁴⁰

10 Şubat 1948 tarihinde toplanan Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu’nda, Başbakanın teklifi üzerine, ilkokullarda tahsil gören çocuklara din dersleri verilmesi ve ayrıca imam ve hatip gibi din adamları yetiştirmek için meslek okulları açılması konularını inceleyip, prensip kararına bağlanması için, Parti Meclis Grubu 17 kişiden müteşekkil bir komisyon seçmiş ve bu komisyonu görevlendirmiştir.⁴¹ Komisyon raporu 17 Şubat 1948 tarihli Ulus gazetesinde neşredilmiştir. Komisyon Raporunda;

³⁶ Ünsür, a.g.e., s.148.

³⁷ Buyrukçu, Ramazan, **Kurumsal Değişim ve Gelişim Boyutlarıyla Türkiye’de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi**, s.40.

³⁸ Dinçer, a.g.e., s.79; Ünsür, a.g.e., s.148.

³⁹ Ünsür, a.g.e., s.148.

⁴⁰ Ünsür, a.g.e., s.148-149.

⁴¹ Komisyon şu üyelerden teşekkül etmişti: Ahmet Remzi Yüregir (Seyhan), Faik Öztrak (Tekirdağ), Cemil Bilsel (Samsun), Dr. Sadi Irmak (Konya), Tahsin Bekir Balta (Rize), Hamdi Şarlan (Ordu), Ali Rıza Türel (Konya), Fatih Gökmen (Konya), Muhsin Adil Binal (Konya), Sedat Pek (Kocaeli), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Kırşehir), Akil Muhtar Özden (İstanbul), Atıf Akgüç (Bursa), Feridun Fikri Düşünsel (Bingöl), Tahsin Banguoğlu (Bingöl), Rasih Kaplan (Antalya), Nihat Erim (Kocaeli). Bkz. Dinçer, a.g.e., s.80

a) İlkokullarda ders saatleri dışında, 4. ve 5. sınıflarda isteyenlere din dersleri okutulması ve köy okullarının 3. sınıflarında da aynı şekilde hareket edilmesi,

b) İmamlık, hatiplik gibi din hizmetlerini yapacak elemanlar yetiştirilmesi,

c) Yüksek din bilgini, müftü, vaiz yetiştirmek üzere bir İslam İlahiyat Fakültesi kurulması prensip olarak kabul edilmiştir.⁴²

İmam ve Hatip Okullarının hangi müessese tarafından kurulması ve nereye bağlı olması gerektiği belirtilmiş ve şu teklifler ileri sürülerek tartışılmıştır.

a) Tekliflerden birisi, bu kurumların devletçe yardım görecektir ve denetlenecek bir hayır cemiyeti tarafından kurulup hükümetin denetimi altında idare edilmesiydi.⁴³

Fakat bu teklif böyle bir hizmetin tek bir cemiyete inhisar ettirilmesinin güçlüğü ve böyle bir cemiyetin zamanla alabileceği şekiller veya aynı maksat için birçok cemiyetlerin kurulmasına teşebbüs olunması ihtimalinden dolayı uygun görülmemiş ve çoğunluk tarafından reddedilmiştir.

b) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulsun teklifi de, Diyanet İşleri Teşkilatının devlet kadrosunda Müslüman halkın her nevi din işlerini murakabe ve tanzim eden bir makam olması sebebiyle bu makam tarafından kurulmasının daha uygun ve pratik olacağı, halkımızı daha ziyade tatmin edeceği mülahazasıyla kabul edilmemiştir.⁴⁴

c) Diyanet İşleri Başkanlığına bağlanıp hükümetin denetimine verilmesi ve nihayet Milli Eğitim Bakanlığının orta dereceli dini meslek mektepleri açmasının uygun olmayacağı gerekçesiyle, bu türlü mekteplerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılıp bu kuruma bağlı olmasını kararlaştırmış, ancak karara üyelerden Bingöl Milletvekili Nihat Erim muhalefet şerhi yazmıştır.⁴⁵

Bu hususla ilgili olarak Prof. Dr. Tahsin BANGUOĞLU şunları söylemiştir: “Biz mesleki din eğitiminin de Diyanet İşlerine değil, Milli eğitime bağlanmasını istiyorduk. Gruptan karar da o yolda çıktı. Ancak, devrimciler bir takirle bir balgam

⁴² Dinçer, a.g.e., s.78-81; Ünsür, a.g.e., s.149.

⁴³ Dinçer, a.g.e., s.83.

⁴⁴ Dinçer, a.g.e., s.83-84.

⁴⁵ Dinçer, a.g.e., s.85.

attılar. İmam-Hatip Okulları “kursları” oldu. BANGUOĞLU’nun da ifade ettiği gibi Komisyon Raporunda, İmam ve Hatip Okullarının açılması teklifi olmasına rağmen, Parti Meclisi Grubunun aldığı karar farklı olmuştur.⁴⁶

21 Mayıs 1948 Cuma günü Ulus Gazetesinde yayınlanan CHP tebliğinde konu ile ilgili olarak şöyle denilmiştir: ⁴⁷

“Milli Eğitim Bakanlığına bağlı “kurslar” açılması ve buraya orta okul mezunlarından, askerliğini yapmış kimseler alınması suretiyle memleket ihtiyacını karşılamak üzere din hizmetlerini göreceк elemanların yetiştirilmesi prensibinin tesbitini teklif eden önerge çoğunlukla kabul edildi.” Böylece, komisyonun İmam-Hatip Okulları olarak planladığı okullar yerine “İmam-Hatip Kursları” adında yeni bir eğitim kurumu ortaya çıkmıştır.

İmam ve Hatip Mekteplerinin kapatılmasından 18 yıl sonra, 1948 yılında, on vilayet merkezinde mevcut din adamlarına yeteri kadar bilgi vermek ve onları günün anlayışına göre yetiştirmek ve ortaokul mezunu olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı’nın İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı kurslar açılması kararlaştırıldı. Bu kurslar on aylık gibi kısa bir kurs olarak açılmıştır.⁴⁸

Bu kursların işleyişi hakkında Cumhuriyet gazetesi yazarı Metin Toker şu bilgileri vermektedir: “ İstanbul’un Kocamustafapaşa, Etyemez semtinde açılan İmam-Hatip Kursu’nu ziyaret eden Metin Toker, kursun şimdiki halde yaşlı ve genç 27 talebesi bulunduğunu anlattıktan sonra, buraya orta mektep mezunlarının alındığını, günde dört ders verildiğini, on ders okutulduğunu bildiriyor. Okunan dersler ve öğretmenleri şunlardır: Akâid, Ahlak ve Hutbe derslerinin muallimi Celâlettin Ökten; Kur’an ve ibadet derslerinin muallimi Kilisli Rifat; Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi muallimi Zekâi; Türkçe Muallimi Pertev; Sağlık Bilgisi Muallimi Doktor Zeki Beylerdir. Kurslar beş ay sürecek, imtihanda muvaffak olanlara birer vesika verilecek, sonra imamlık ve hatiplik yapmalarına müsaade edilecektir.⁴⁹

⁴⁶ Ünsür, a.g.e., s.150.

⁴⁷ Ünsür, a.g.e., s.150.

⁴⁸ Dinçer, a.g.e., s.89-90.

⁴⁹ Dinçer, a.g.e., s.90.

Bu kurslardan 1949 yılı sonuna doğru 50 kadar diploma (mezun) verilmiştir. Yeni kurslar iki yıla çıkarılmış ve meslek okulları mezunlarının da bu kurslara girebilmeleri kabul edilmiştir.⁵⁰

AKSEKİLİ' de kurslara gelenler hakkında şu bilgiyi vermektedir: “Bana, imam ve hatip kurslarına 27 kişinin devam ettiğini, her geçen gün yeni talebelerin kaydolunduğunu söyledikleri zaman, bu işe pek aklım yatmamıştı. İmamlara ve vaizlere verilen maaş, yanılmıyorsa 45 liradır. Kim, önünde sonunda 45 lira aylık alabilmek için, aylarca kursları takip eder, imtihana girer? Ancak talebelerle konuştuktan sonradır ki, meselenin iç yüzünü öğrenebildim. Bunların bir kısmı, yaşlı başlı imam ve vaizlerdir. Mektebe, sırf bir şeyler öğrenmek, bilgilerini artırmak, hocaların ilminden istifade etmek için geliyorlar. Diğer bir kısım talebeler ki bunların ekseriyetini gençler teşkil ediyor, dini bahislerde malumat sahibi olmak, Müslümanlığın akidelerine vukuf peyda etmek maksadıyla kurslara yazılmışlardır. Yani imam ve hatip kursu onlar için, daha ziyade bir din tedris hanesidir. Üçüncü kısım ise medreseler kapandığı zaman son sınıflarda bulunan, fakat ellerine bir vesika geçirmemiş olan orta yaşlı mollalardır. Onların da gayesi, beş aylık bir kurs sonunda bu kâğıda sahip olmaktır. İmam ve vaiz olmak isteyenler ise, geriye kalanlardır...”⁵¹

TBBM kürsüsünden Van Milletvekili İbrahim ARVAS; orta ikiden çıkmış bir çırak 90 liraya çalışırken, orta mektebi bitirmiş, askerliğini yapmış ve 25 yaşına gelmiş bir vatandaşın çırak ücretinin yarısına çalışmayacağını belirterek, “hangi baba oğlunu buraya gönderir, onu mahrumiyete, dilenciliğe sürükler, sorarım size” şeklinde bir konuşma yaparak olayın ekonomik boyutunu vurgulamıştır.⁵²

Mesleki dini eğitimde 18 yıllık bir aradan sonra açılan ve pek çok problemiyle normal bir eğitim kurumu olmaktan çok uzak bir konumda olan İmam-Hatip Kursları, halka rağmen halkın iradesine karşı çıkılamayacağının ispatı bakımından önemli bir basamak olmuş ve 1951 yılında açılan İmam-Hatip Okullarına yerini bırakarak tarihe karışan eğitim-öğretim müesseseleri arasında yerini almıştır.⁵³

⁵⁰ Ünsür, a.g.e., s.152.

⁵¹ Dinçer, a.g.e., s.91-92.

⁵² Ünsür, a.g.e., s.153.

⁵³ Ünsür, a.g.e., s.153.

Hiçbir şekilde gelecek vaat etmeyen belli bir program ve hedefi olmayan bu kursların kapanmasıyla İmam-Hatip Okullarının açılması için çalışmalar başlamıştır. İmam-Hatip Kursları, İmam-Hatip Okullarının açılması için bir basamak olmuştur.

4. İmam-Hatip Okulları (1951–1973)

Türkiye’de çok partili hayata geçildikten sonra, artık meseleler açıkça konuşulur ve tartışılır bir hale gelmeye başlamış, ortaya çıkan yeni siyasi partiler CHP’nin tek parti uygulamalarını geliştirip alternatif vaat etmişlerdir. Buna karşın CHP’de siyasi arenada tekel olmadığının farkına varmış ve temel politikalardan bazı tavizler vermek durumunda kalmıştır. Din eğitimi alanında ilkokullara program dışı din derslerinin konması, İlahiyat Fakültesinin açılması bu tür uygulamalardır. Ancak, uzun yıllar ülkeyi tek başına yöneten CHP’ye son dönemlerdeki bu uygulamaları seçim kazandırmak için yetmemiş, 1950 yılında seçimlerde; “Ezanı tekrar asli lafızlarıyla okutacağı” seçim öncesi meydanlarda vadeden Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Mecliste milletvekilleri, dışarıda ise vatandaş DP’den seçim öncesi vaatlerini yerine getirmelerini istemeye başlamıştır.⁵⁴

Mesleki din eğitimi alanında İmam- Hatip Kurslarının yetersizliğinin anlaşılması üzerine 13.10.1951 tarih ve 601 sayılı Müdürler Komisyonu kararı ile ilkokula dayalı birinci devresi dört, ikinci devresi üç yıllık olan ve bir bütün teşkil eden yedi yıllık İmam-Hatip okulları açılmıştır. İlk defa 17.10.1951 tarihinde Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya, Maraş olmak üzere yedi vilayet merkezinde birer İmam- Hatip Okulu açılmıştır.⁵⁵

Açılan İmam-Hatip Okulları ve bunların açılış amacı ile ilgili olarak dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İLERİ Mecliste sorulan bir soru üzerine 20.12.1952 tarihinde şunları söylemiştir: “5980 sayılı kanuna göre İmam-Hatip Okulları birinci devresi 4, ikinci devresi 3 yıldan ibaret olmak üzere ilköğretim üzerine en az yedi yıl öğrenim veren ve münevver imam-hatip yetiştiren müesseselerimiz olarak şimdilik yedi ilimizde açılmış bulunmaktadır.... Bu müessesenin günden güne kemale ereceğine ve hakikaten müspet, münevver din adamlarını yetiştireceğine inanıyor ve üzerinde

⁵⁴ Ünsür, a.g.e., s.155.

⁵⁵ Dinçer, a.g.e., s.97.

hassasiyetle çalışıyoruz.”⁵⁶ diyerek İmam-Hatip Okullarının kaç yıllık ve amacının ne olduğunu belirtmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığının köy, bucak, kasaba ve şehir teşkilatına kaliteli elaman yetiştirmek maksadıyla açılan İmam-Hatip Okulları, ilkokula dayalı birinci devresi dört yıl, ikinci devresi üç yıl süreli, mesleki bilgiler yanında aynı seviyedeki okullara denk genel kültür de veren orta dereceli eğitim-öğretim kurumları olarak kurulmuştur.⁵⁷

İmam-Hatip Okulları kuruldukları tarihten 1958 tarihine kadar, o zaman adı Özel Okullar Müdürlüğü olan, bugünkü Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü’ne bağlanmıştır. 1958 yılında İmam-Hatip Okullarının sayısı on sekize yükselmişti. Bu okulların kuruluşları şöyledir: 20 Haziran 1953 tarihinde Antalya, Erzurum, İzmir, Tokat; 8 Ağustos 1953 tarihinde Trabzon; 18 Eylül 1953 tarihinde Çorum, Elazığ, Yozgat; 26 Mayıs 1956 tarihinde Adapazarı; 17 Eylül 1958 tarihinde de Balıkesir ve Burdur İmam-Hatip Okulları açılmışlardı.⁵⁸

İmam-Hatip Okulları 1958 yılından 1961 yılına kadar Orta Öğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlanmış, bu genel müdürlük tarafından idare edilmişti. Bu yıllar arasında İmam-Hatip Okullarında bir artma görülmemektedir. Ancak, İmam-Hatip Okullarının sayılarının on dokuzu bulması ve bu arada 7344 sayılı kanunla, Yüksek İslam Enstitülerinin kurulması, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilatında, yeni bir organizasyon ihtiyaç ve zarureti doğurdu. Bu ihtiyaç ve zaruret üzerine 10.07.1961 tarih ve 1044 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı emri ile, İmam-Hatip Okulları ve Yüksek İslam Enstitülerinin işlerini yürütmek ve bunları idare etmek üzere Din Eğitimi Müdürlüğü kuruldu.⁵⁹

11 Ekim 1962 tarihinde Düzce, Gaziantep, Mardin, Samsun, Sivas, Urfa; 1 Aralık 1962 tarihinde de Bursa İmam-Hatip Okulları açıldı. Böylece İmam-Hatip okullarının sayısı 26’yı bulmuş oldu.⁶⁰

⁵⁶ Ünsür, a.g.e., s.156.

⁵⁷ Ünsür, a.g.e., s.157-158.

⁵⁸ Dinçer, a.g.e., s.97.

⁵⁹ Dinçer, a.g.e., s.98.

⁶⁰ Dinçer, a.g.e., s.98.

İmam-Hatip Okullarının bağlı bulunduğu Din Eğitimi Müdürlüğü 29 Nisan 1964 tarih ve 26540 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı emri ile Din Eğitimi Genel Müdürlüğü haline getirilmiştir.

Bundan sonra İmam-Hatip Okulları, halkın yardımı ile açılmaya devam etmiştir. 21 Ocak 1966 tarihinde Denizli, Eskişehir, Kastamonu, Malatya; 17 Ağustos 1966 tarihinde Afyon, Kırıkkale, Kütahya, Merzifon, Niğde, Ordu, Osmaniye; 16 Eylül 1966'da Manisa, Uşak; 8 Ekim 1966'da Gümüşhane; 16 Ağustos 1967 tarihinde Aydın, Bitlis, Edirne, Giresun, Hatay, İzmit, Kırşehir, Mersin, Tekirdağ; 4 Eylül 1967' de Erzincan; 11 Eylül 1967'de Rize; 19 Eylül 1967'de Biga, Bolvadin, Demirci, Develi, Gerede, Karaman; 6 Ekim 1967 tarihinde Doğanhisar; 20 Ağustos 1968'de Adıyaman, Amasya, Bilecik, Boyabat, Çankırı, Kars, Muş, Nevşehir, Siirt, Zonguldak; 14 Temmuz 1969 tarihinde Muğla İmam-Hatip Okulları açılmıştır. Bunlarla İmam-Hatip Okullarının sayısı yetmiş biri bulmuştur.⁶¹

1950'li yıllarda İmam-Hatip Okulları müfredat programlarında genelde meslek ile kültür dersleri arasında 40/60'lık bir dağılım vardır.⁶²

1951-1971 yılları arasında İmam-Hatip Okulları orta kısmında (I. Devre) okul sayısı 7'den 72'ye çıkmış, yani 10.2 kat artmış, yeni kayıt olan öğrenci sayısı 876'dan 41.767'ye yükselmiş ve 47.5 kat artmış, öğretmen sayısı 27'den 811'e yükselmiş ve 30 kat artmış, mezun sayısı ise 1954'ten 5650'ye yükselmiş ve 29 kat artmıştır. Kayıt yaptıran öğrencilerin ise ortalama ¼'ü mezun olabilmıştır.⁶³

Aynı yıllarda lise kısmı (II. devre)'ndaki gelişmeler ise şu şekildedir: Okul sayısı (orta kısım bünyesinde olarak) 7'den 39'a yükselerek 5.5 kat artmış, yeni kayıtlarla ise, 1963-1964 ve 1970-1971 yılları arası 5 kat artış olmuştur (1968-1969 öğretim yılı için bu rakam daha da yüksektir). Öğrenci sayısında ise, 1955-1956 öğretim yılında 254 öğrenci lise kısmında okumakta iken bu sayı 1970-1971 öğretim yılında 26 kat artarak 6708'e çıkmıştır. 1956-1957 öğretim yılında 12 öğretmen vazife görmekte iken bu sayı 52.5 kat artarak 630'a ulaşmıştır. Mezun sayısı ise 8 kat artarak 193'ten 1600'e çıkmıştır.⁶⁴

⁶¹ Dinçer, a.g.e., s.98-99.

⁶² Parmaksızoğlu, a.g.e., s.32.

⁶³ Ünsür, a.g.e., s.166.

⁶⁴ Ünsür, a.g.e., s.167.

Bu sayısal veriler İmam-Hatip Okullarının 1951-1971 yılları arasında büyük bir sayısal gelişme içinde olduklarını ortaya koymaktadır.

İmam-Hatip Okulları açılmadan önce belli bir hazırlık planından geçmediğinden dolayı bir çok sıkıntılarla karşı karşıya kalmıştır. İlk yıllarda İmam-Hatip okullarında yeterli sayıda yetişmiş meslek dersleri öğretmeninin olmaması, köylerden gelen öğrencilerin yeme-içme ve barınma problemleri, ders program yükünün ağır olması, iyi hazırlanmış ders kitaplarının olmaması ve bina eksikliğinin olması İmam-Hatip Okullarında eğitim-öğretimi olumsuz etkilemiştir.⁶⁵

Bu kadar olumsuzluğa rağmen İmam-Hatip Okullarında okuyan öğrenciler gayet başarılı olmuşlardır. Bu başarılarının sebeplerini şöyle sıralamak mümkündür.⁶⁶

- 1) Bu okuldaki öğrenciler kendi istekleriyle geldiklerinden dolayı bir çok zorluğa göğüs gerip derslerini çok iyi bir şekilde çalışmaları.
- 2) İmam-Hatip öğrencilerinin disiplinli, görevlerini vaktinde ve güzel bir şekilde yapmaları.
- 3) İhtiyaç duyulması anında hayır derneklerinin İmam-Hatip Okullarına yardımda bulunmaları.

İmam-Hatip Okulları açıldığı 1951 yılından itibaren okul ve öğrenci sayısında sürekli bir artış meydana gelmiştir. Bu artışın nedenlerini de şöyle sıralamak mümkündür:⁶⁷

- 1) Uzunca bir süreden beri din eğitimi yapılmamış olması ve din hizmetlerinin aksaması,
- 2) Vatandaşın din kültürünün yalnızca bu okullarda verildiğine inanması,
- 3) İlk mezunların ve İmam-Hatip Okuluna devam etmekte olan öğrencilerin topluma kendilerini kabul ettirebilmiş olmaları,
- 4) Politik nedenler; İmam-Hatip Okullarının, zaman zaman politik hesaplar doğrultusunda ele alınması veya halkın politikacılar aracılığı ile Hükümete yaptığı baskılar sonucu yeni okullar açılması,

⁶⁵ Daha geniş bilgi için bkz., Ünsür, a.g.e., s.170

⁶⁶ Ünsür, a.g.e., s.171.

⁶⁷ Ünsür, a.g.e., s.172-173.

- 5) Çeşitli vakıf ve okul koruma dernekleri kurularak, bu derneklerin çalışmaları sonucu okul binalarının hazır hale getirilmesi,
- 6) 1963-1964 eğitim-öğretim yılından itibaren bu okullara parasız yatılı öğrenci alınması, böylece fakir köy çocuklarına okuma imkanının oluşması,
- 7) Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun hükümlerinin, İmam-Hatip Okulu öğrencilerine iş sahası açmış olması,
- 8) Yüksek İslam Enstitülerinin 1959'dan itibaren açılmış olması, İmam-Hatip Okulu mezunlarının burada yükseköğrenim görebilmeleri ve mezun oldukları takdirde İmam-Hatip Okullarında ve diğer ortaöğretim kurumlarında kendi branşlarında öğretmenlik yapabilme imkanının sağlanmış olması.

Bütün bu olumlu faktörler 1951-1971 yılları arasında İmam-Hatip Okulları ve öğrenci sayılarının artmasına sebep olmuştur.

12 Mart 1971 tarihli muhtıradan sonra kurulan birinci Nihat Erim Hükümeti'nin adına "Reform Hükümeti" denmiştir. Programında İmam-Hatip Okullarıyla ilgili şu reform tedbiri kayıt altına alınmıştı: "İmam-Hatip Okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah edilecektir." Milli Eğitim Reformunu belirten kısmın içinde şöyle bir madde de zikredilmişti: "Orta öğretimde VII. ve VIII. Eğitim Şuralarında başlatılmış çalışmalar en kısa zamanda tamamlanarak değerlendirilecek ve uygulamaya konulacaktır." Hükümet programındaki bu direktife uyularak Milli Eğitim Bakanlığı'nda hemen reform çalışmalarına girişilmiştir. İlk defa istişari ve geçici bir reform komitesi kurulmuş, bu komite eğitim reformunun hazırlanması ve uygulanması için gerekli ortak esasları tespit etmiştir. Eğitimin çeşitli alanlarında yapılacak reform çalışmalarının birbiri ile tutarlı olarak geliştirilmesi ve bunlar arasında bütünlük sağlanması için bütün çalışmalarda bu ortak esaslara göre hareket edilmesi prensip olarak kabul edilmiştir.⁶⁸

Milli Eğitim Bakanı Şinasi Orel Türkiye Büyük Meclisinde yaptığı konuşmasında İmam-Hatip Okullarının ortaokula dayalı olarak kurulması gerektiği noktasındaki görüşlerini, Merhum Dinçer şu şekilde sıralamıştır:⁶⁹

⁶⁸ Dinçer, a.g.e., s.121.

⁶⁹ Dinçer, a.g.e., s.141-142.

- 1) Müspet zihniyetle cihazlanmış, genel kültüre dayalı din kültürü veren bir programa sahip olmak.
- 2) Teoloji tahsili klasik ilimlerin tahsilinden çok daha uzun sürebilir. Sebebi, böyle bir tahsilin sağlam bir genel kültüre oturması zaruretidir.
- 3) Birinci devre programlarında din ile ilgili çocuğun yaş ve fikir seviyesine ağır gelen dersler vardır. Klasik ortaokulda öğrenilmesi zaruri olan genel kültür derslerinin aleyhine öğrenciyi işgal etmektedir.
- 4) Ağır olan bu dersler giderek metafizik kalıplara oturmakta ve böylece çocuk, ileride karşılaşacağı hadiseleri tahlil ve terkip imkanlarından yoksun kalmaktadır.
- 5) Din adamlarının dar zihniyetle yetişmeleri ve alanları dışındaki konular ve meseleler karşısında ilgisiz kalmaları veya çok zaman olduğu gibi, bu davranışları küçümsemeleri önlenmelidir.
- 6) Genel kültürün sağlam olması lüzumu aşikar bir vakıdır. Din adamı daha geniş düşünerek, hadiseleri zaman ve mekan içerisinde duruma uygun şekilde tahlil ve terkip ettirecek vasıta genel kültürdür.
- 7) Her türlü çevrelerin mensupları ile daha rahat anlaşmaları temin edilmelidir.
- 8) İmam-Hatip Okulu mezunu din görevlisinin bilgi kifayetsizliği dolayısıyla yaptığı hataların seyyiesini, onu inanarak dinleyen halk tabakaları çekecektir.
- 9) Meslek okullarının birinci devresinin klasik orta okula dayalı olması, eğitim sistemimizde, eğitim birliği olarak kabul edilmiş genel bir prensip olduğuna göre-ki planda da böyledir- İmam-Hatip okullarının birinci devrelerinin bu prensibe uydurulması, hükümetin ve dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygulayacağı bir husustur. Bu hususta diğer teşekküllerin mütealasına müracaat etmek zorunda değildir.

Merhum Dinçer, bu zikredilen görüşlere katılmamakta, İmam-Hatip Okullarının orta kısmının kapatılmasının asıl gerekçesini Üçüncü Beş Yıllık Plan'da ileri sürülen “İmam-Hatip Okullarının Mesleki ve Teknik okullar içinde en büyük gelişmeye sahip

olması ve kapasitelerinin fazla artmasından dolayı yenilerinin açılması yoluna gidilmeyeceği..”⁷⁰ gerekçeleriyle kapatıldığını belirtmektedir.

4 Ağustos 1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu yedi yıllık bir bütün olan İmam-Hatip Okullarının dört yıllık birinci devresine son veren tarihi kararı almıştır.

4 Ağustos 1971 tarih ve 225 sayılı tarihi karar: “8 Nisan 1971 gün ve 13803 sayılı resmi Gazetede yayınlanan Hükümet Programı’nın Milli Eğitim Reformu’na ilişkin bölümünde öngörülen İmam-Hatip Okullarının orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunması hususunun, Hükümet Programı’ndaki bu direktif çerçevesi içinde ortaokula dayalı meslek okulları olarak yeniden düzenlenmesi konusunda dairemize havale edilen Bakanlık Makamının (Din Eğitimi Genel Müdürlüğü ifadeli, 22 Temmuz 1971 gün ve 314/5369 sayılı) isteği üzerine gereği düşünüldü.⁷¹ Buna göre; İmam-Hatip Okulu, orta okula dayalı, genel kültür ve din kültürü veren, dört yıl süreli, bir mesleki eğitim ve öğretim kurumu olarak nitelendirildi. İmam-Hatip Okulu mezunlarına ise 633 sayılı kanunun 22. maddesi e ve f bendlerinde belirtilen din hizmetlerinde görev alma hakkı tanınmıştır. İmam-Hatip Okulunun mezunlarından Yüksek İslam Enstitüsü dışında bir yükseköğrenim kurumuna girmek isteyenlerin, lisenin yükseköğrenime hazırlayan programlarından birini seçerek diplomasını almak istedikleri programın farklı derslerinden bitirme imtihanlarına tabi tutulması esasları getirilmiştir. Bunun üzerine, Talim ve Terbiye Kurulunun 20.04. 1972 tarih ve 248 sayılı kararı ve Milli Eğitim Bakanı İsmail ARAR’ında onayı ile “ İmam-Hatip Okulu İdare Yönetmeliği” yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Bu yönetmeliğin başlangıç bölümünde İmam-Hatip Okulları; “İmam-Hatip Okulu, Ortaokul üzerine dört yıllık öğrenim veren bir meslek okuludur. Okul, öğrencilerini hem mesleğe, hem de kendi alanlarında yükseköğretime hazırlar” şeklinde tanıtılmış ve hazırlanan yeni müfredat programı 31 Temmuz 1972 gün ve 1708 sayılı Tebliğler dergisinde yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Böylece ilkokula dayalı yedi yıllık İmam-Hatip Okulları yerini dört yıllık ortaokula dayalı İmam-Hatip Okullarına bırakmıştır. Bu tarihte İmam-Hatip Okul sayısı 72 dir.⁷²

⁷⁰ Dinçer, a.g.e., s.144.

⁷¹ Dinçer, a.g.e., s.129.

⁷² Ünsür, a.g.e., s.175-176.

5. İmam-Hatip Liseleri (1973-200...)

14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk eğitim sistemini bazı yönleriyle yeniden ele alması ve birtakım düzenlemeler getirmesi nedeniyle önem arz etmektedir. Bu kanun, 16.06.1973 tarih ve 2842 sayılı kanunla bazı değişikliklere uğramış ve bu günkü son şeklini almıştır.⁷³

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle İmam-Hatip Okulları, İmam-Hatip Liseleri olarak isimlendirilmiş,⁷⁴ aynı kanunun 32. maddesinde ise bu okullar şu şekilde tanımlanmıştır:” İmam-Hatip Liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elamanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hemde yüksek öğretime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.”⁷⁵ Kanunun yürürlüğe girmesiyle, bütün meslek okullarında olduğu gibi İmam-Hatip Okullarında da nitelik ve nicelik bakımından oldukça hızlı gelişmeler olmuştur. Böylece, 12 Mart 1971'den sonra birinci devreleri kapatılarak olumsuz yönde etkilenen İmam-Hatip Okulları, tarihindeki en olumlu gelişmeyi yaşamıştır.⁷⁶

02.08.1974 gün ve 23.0.5928 sayılı, Din Eğitimi Genel Müdürlüğü çıkışlı ve Bakanlık onayı ile, iki yıl önce kapatılmış olan birinci devrelerin üç yıl olarak, ortaokullardaki ders programları aynen korunarak Kur'an-ı Kerim ve Arapça dersleri ilave edilerek okulların bünyesinde tekrar açılmalarına izin verilmiştir.⁷⁷

Siyasi yelpazedeki değişikliklere 1974 yılında başlayan koalisyon hükümetleri dönemlerinde İmam-Hatip Liselerinin sayıları hızla artarak 1980-1981 öğretim yılında 374'e ulaştı. Ancak bunlardan 33 tanesi yalnız orta kısım olarak öğretim yapıyordu. 1980 askeri yönetiminin yeni İmam-Hatip Lisesi açılmasını yasaklaması üzerine, daha önce açılmış olmalarına rağmen bu 33 okulun lise kısmına öğrenci alınamıyordu. Bu durum 1988-1989 öğretim yılına kadar devam etmiştir.⁷⁸

Demirel tarafından 21 Temmuz 1977-5 Ocak 1978 tarihleri arasında (AP-MSP-MHP ortaklığı ile) kurulan Koalisyon Hükümeti programında İmam-Hatip Liseleri konusu geniş bir şekilde yer almıştır. İmam-Hatip Lisesi mezunlarının ilkokullarda

⁷³ Ünsür, a.g.e., s. 178.

⁷⁴ Ayhan, a.g.e., s.200

⁷⁵ Ünsür, a.g.e., s.178.

⁷⁶ Ayhan, a.g.e., s.200.

⁷⁷ Ayhan, a.g.e., s.201.

⁷⁸ Cebeci, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, Akçağ Yay., Ankara, 2005, s.181.

öğretmenliği gerçekleşmediği gibi, üniversitenin bütün bölümlerine lise mezunları gibi girebilmesi konusunda 1973'ten sonra yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak İmam-Hatip Lisesi mezunları gibi yüksek öğretime girmeleri konusundaki kanun 1983'te çıkarılmıştır. Bu dönemde 86 yeni İmam-Hatip Lisesi açılmıştır.⁷⁹

1985 yılında ilk olarak İstanbul Beykoz'da Almanca yabancı dil ağırlıklı bir Anadolu İmam-Hatip Lisesi açıldı. Aynı yıl Tunceli ilinde de yeni bir İmam-Hatip Lisesi açılmak suretiyle yasak delinmiş olsa da yasağın fiilen ortadan kalkması 1989 yılında mümkün olabilmıştır.⁸⁰

İmam-Hatip Lisesi açılması yasağının ortadan kalkmasından sonra bu okulların sayılarında ve öğrenci mevcudunda ciddi artışlar olmaya başladı. Öyle ki 1995 yılına gelindiğinde okul sayısı 500'ü, toplam öğrenci sayısı da 500 bini bulmuştu. Bu okullarda mezun olanlar üniversite sınavlarında başarılı oluyorlar ve üniversitelerin çeşitli bölümlerine girebiliyorlardı. Artık devletin her kademesinde İmam-Hatip Lisesi mezunu görevlilere rastlamak mümkündü.⁸¹

İmam-Hatip Liselerinin ortaöğretim içindeki konumu 1996 yılından itibaren çok çeşitli çevrelerde tartışılmaya açıldı, özellikle birinci devrelerinin kapatılması gündeme geldi. Aslında bu tartışmaların temelini, 15. Milli Eğitim Şurası (13-17 Mayıs 1996)'nda alınan kararlar oluşturdu. Şura kararlarının “Orta Öğretim Modeli İlke ve Önerileri” başlığı altındaki önerilerinde, mesleki ve teknik eğitim sisteminin “en az 8 yıllık ilköğretime” dayanması esası kabul edilmiştir.⁸²

Bundan sonra İmam-Hatip Liselerine olan ilgiyi azaltma, bu okullardaki öğrenci sayısını en az düzeye indirmek maksadıyla 1997 yılında çıkarılan 4306 sayılı kanunla sekiz yıllık zorunlu ilköğretim kesintisiz hale getirildi. Bunun üzerine Milli Eğitim Bakanlığı İmam-Hatip Liselerinin yapısını ilk yılı hazırlık olmak üzere 4 yıllık meslek lisesi haline getirip programını yeniden düzenledi.⁸³

YÖK (Yükseköğretim Kurulu), 2547 sayılı Kanunun 45. maddesinde gerçekleştirilen bir düzenleme ile 1999 yılından itibaren yükseköğretime geçişte “Alan Katsayı” uygulaması başlatmış, adı geçen uygulama ile başta İmam-Hatip Liseleri

⁷⁹ Ayhan, a.g.e., s.205.

⁸⁰ Cebeci, a.g.e., s.181.

⁸¹ Cebeci, ay., s.181.

⁸² Ayhan, a.g.e., s.382.

⁸³ Cebeci, a.g.e., s.182. Suat Cebeci hocanın kitabında 1988 tarihi belirtilmiş. Kitapta basım hatası olduğu kaanatindeyiz.

olmak üzere mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları mezunları bu alanda önemli sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

Kendi alanlarında bir yükseköğrenim programını tercihte AOBP (Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı) 0.5, kendi alanı dışında bir yükseköğrenim programını tercihte AOBP 0.2 ile çarpılarak ÖSS sonuçlarına eklenmesi uygulaması (Daha sonra 2003 yılı ÖSS’den geçerli olmak üzere bu katsayılar 0.8 ve 0.3 şeklinde yeniden düzenlenmiştir) İmam-Hatip Lisesi Mezunları’nın İlahiyat Fakültesi hariç (İlahiyat Fakülteleri’nin kontenjanlarının düşürülmesi nedeniyle bu alanda da yükseköğrenim imkanları kısıtlanmıştır) lisans düzeyinde diğer yükseköğrenim programlarına girişlerini adeta imkansız hale getirmiştir. 1999 yılından başlayarak uygulamaya konulan yükseköğrenime geçiş sistemi İmam-Hatip Liseleri’nin önünü önemli ölçüde tıkamış, lisans programlarına yerleşmede %10’ların üzerindeki başarı durumunu %2’lere düşürmüştür.⁸⁴ Bu değişikliklerle birlikte İmam-Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye girişleri son derece zorlaştırılınca bu okulların öğrenci sayıları hızla düşmeye başlamıştır.⁸⁵

Katsayı ile ilgili olarak Yükseköğretim kurumunun 21.07.2009 tarihli 14 sayılı kararı ile bütün liseler için katsayı oranını 0.15 olarak eşitlemiştir. Fakat Danıştay Sekizinci Dairesine, Yükseköğretim Kurulunun bu kararının iptali için dava açılmış bu davanın sonucunda da katsayı eşitlenmesi kararının yürütmesi durdurulmuştur.⁸⁶ Bunun üzerine Yükseköğretim Kurumu bir karar daha alarak, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanları (AOBP-SÖZ, AOBP-SAY ve AOBP-EA) adayın alanı ile ilgili yükseköğretim programlarına yerleştirme yapılırken 0.15; adayın alanı dışındaki yükseköğretim programlarına yerleştirme yapılırken 0,13 ile çarpılacağını belirtmiştir.⁸⁷ Yükseköğretim Kurulunun bu kararına da itiraz edilmiştir. Danıştay Sekizinci Dairesi bu kararda yürütmesini durdurmuştur.⁸⁸

Son olarak Yüksek öğretim kurulunun 17.03.2010 gün ve 270 sayılı kararıyla, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı öğrencinin kendi alanında bir yükseköğretim programını tercih etmesi halinde 0.15; alanı dışında bir programı tercih etmesi halinde

⁸⁴ Ünsür, a.g.e., s.288,289.

⁸⁵ Cebeci, a.g.e., s.182.

⁸⁶ <http://www.danistay.gov.tr> (29.01.2010)

⁸⁷ Bkz. ÖSYM, **Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Klavuzu**, Ankara, 2010, s.19.

⁸⁸ <http://www.danistay.gov.tr> (03.03.2010)

ise 0.12 ile çarpılacağını belirtmiştir.⁸⁹ Yükseköğretim Kurulunun bu kararına da itiraz edilmiş, fakat bu itiraz Danıştay Sekizinci Dairesi tarafından bu kez reddedilmiştir.⁹⁰ Yükseköğretime geçişte, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı bu şekliyle hala eşitliği sağlamasa bile daha önce uygulamaya konulmuş olan (0.3-0.8) katsayı sisteminden daha uygundur. Farklı alanı düşünen bir öğrenci biraz daha fazla soruyu doğru cevaplamasıyla bu farkı kapatabilir. Fakat daha önceki katsayıda bu imkan hemen hemen hiç yoktur.

1996-1997 öğretim yılının başında 601 olan İmam-Hatip Lisesi sayısı, 1999-2000 öğretim yılında 604'e yükselmiş, fakat 2002 yılı sonunda hızla bir düşüşle 558'e inmiştir. Okul sayılarında görülen bu değişim öğrenci sayılarında da benzer bir düşüş göstermiştir. 1996-1997 öğretim başında 192.727 (toplam lise düzeyi öğrenci sayısının %13'ü) olan İmam-Hatip Lisesi öğrenci sayısı, 2001-2002 yılında 71.583'e (toplam lise düzeyi öğrenci sayısının % 2.5) gerilemiştir. Sekiz yıllık ilköğretim yasasının çıkarılmasından sonra geçen beş yılda İmam-Hatip Lisesi sayısında %7'lik bir azalma olurken, öğrenci sayısında % 63'lük bir azalma olmuştur. 2003-2004 yılından itibaren ise bu düşüş durmuş, hatta artış bile olmuştur.⁹¹

Bu durum da gösteriyor ki İmam-Hatip Liseleri başarısından veya başarısızlığından değil, yanlış eğitim politikaları sonucu gerilemiştir.

6. İmam-Hatip Liselerinin Yasal Dayanakları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra toplumsal değişimi sağlamanın en önemli yolu olan eğitim-öğretim üzerinde durulmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesinden beş ay sonra eğitim alanında ilk adımlar atılmaya başlandı. 3 Mart (1340) 1924'te kabul edilen 430 sayılı Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu 6 Mart 1924'te yürürlüğe girmiştir.⁹² Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim alanında önemli değişikliklere dayanak oluşturan bu kanunun tam metni şöyledir:

⁸⁹ http://www.yok.gov.tr/content/view/849/lang.tr_TR (17 Mart 2010)

⁹⁰ <http://www.danistay.gov.tr> (21.04.2010)

⁹¹ Akşit, Bahattin-Coşkun, Mustafa Kemal, a.g.e., s.401.

⁹² Öcal, Mustafa, **Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat**, Ensar Neşriyat, C.I, İstanbul, 2008, s.21; Ayhan, a.g.e., s.27; **Buyrukçu, Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü**, s.79; Gül, Ahmet, **Cumhuriyet Dönemi (1923-1927) Orta Öğretimde Din Eğitimi**, Türkiye Din Eğitimi Vakfı Yay., Ankara, 1998, s.17.

Madde 1: Türkiye dâhilindeki bütün müessesât-ı ilmiye ve tedrîsiyye Maârif Vekâleti'ne merbûttur.

Madde 2: Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti ve yahut husûsî vakıflar tarafından idâre olunan bilcümle medrese ve mektepler Maârif Vekâleti'ne devir ve raptedilmiştir.

Madde 3: Şer'iyye ve Evkâf Vekâleti bütçesinde mekâtîp ve medârise tahsis olunan mebâliğ Maârif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4: Maârif Vekâleti, yüksek dîniyyât mütehasşısıları yetiştirmek üzere Dâru'l fûnûn'da bir İlâhiyat Fakültesi tesis ve imâmet ve hitâbet gibi hıdemât-ı dîniyyenin îfâsı vazîfesi ile mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşât edecektir.

Madde 5: Bu kanunun neşri tarihinden itibâren terbiye ve tedrîsât-ı umûmiye ile müştâgil olup, şimdiye kadar Müdâfaa-i Milliyye'ye merbût olan askerî rüşdî ve idâdîlerle Sıhhiye Vekâleti'ne merbût olan Dâru'l-eytâmlar, bütçeleri ve hey'et-i talîmiyyeleri ile beraber Maârif Vekâleti'ne raptolunmuştur. Mezkûr rüşdî ve idâdîlerde bulunan hey'et-i talîmiyyelerin cihet-i irtibâtları, âtiyen âit olduğu vekâletler arasında tahvîl ve taksîm edilerek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nisbetlerini muhâfaza edecektir.

Madde 6: İşbu kanun tarih-i neşrinden muteberdir.

Madde 7: İşbu kanunun icrâyı ahkâmına İcrâ Vekilleri Hey'eti memurdur.

Kanun kabul edildikten sonra yürürlüğe konmuştur. Kanunda medreselerin kapatılmasına dair bir hüküm olmamasına rağmen, Tevhid-i Tedrisat Kanunu teklifini hazırlayan Maarif Vekili Vasıf ÇINAR 16 Mart 1924'te telgraf emri ile bütün medreseleri bir günde kapatmıştır.⁹³

Medreselerin kapatılmasıyla birlikte, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesi Milli Eğitim Bakanlığına mesleki din eğitimi kurumu açmayı emrettiğinden, öğretim süresi dört yıl olan bir eğitim-öğretim kurumu olarak 29 yerde İmam ve Hatip

⁹³ Ünsür, a.g.e., s.121; Genelgede yer alan ifadeler için bkz. Zengin, Zeki Salih, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi", Dini Araştırmalar Dergisi, C.5,S. 13, Mayıs-Ağustos 2002, s.85-86.

Mektepleri açılmıştır.⁹⁴ İmam Hatip Liseleri ilk kurulmasından bu güne kadar Hukuki dayanağının temelini Tevhid-i Tedrisat Kanununa dayandırmaktadır.⁹⁵

Mevcut anayasa 12 Eylül 1980 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koyduktan sonra hazırlanmış, 7 Kasım 1982’de halkoylamasıyla kabul edilmiştir. Mevcut bu anayasanın din eğitimi için en önemli maddesi 24. maddesidir. Bu maddede din eğitimi ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır.

“Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişinin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.”

Bu anayasada belirtilen “bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi” ifadesi başta İmam-Hatip Liseleri olan kuruluşları ifade etmektedir.⁹⁶

1982 Anayasası din eğitimini kısıtlayıcı herhangi bir hüküm koymamaktadır. Hatta Anayasanın 74. maddesi⁹⁷, orta ve yüksek derecede mesleki din eğitimi kurumlarını açmayı emreden Tevhidi Tedrisat kanununu güvence altına almaktadır.

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu İmam-Hatip Liselerinin Türk milli eğitim sistemi içinde yer alan orta öğretim kurumları olduğunu belirten diğer bir yasal dayanaktır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun İmam-Hatip Liseleri ile ilgili maddesi şöyledir:

“ Madde-32 İmam-Hatip Liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur’an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan orta öğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.”

⁹⁴ Ünsür, a.g.e., s.122.

⁹⁵ Hayıt, Halil, “İmam-Hatip Liselerinin Dünyası ve Bugünü”, *Din Öğretimi Dergisi*, MEB Yay., S.31, Kasım-Aralık 1991, s.7-8.

⁹⁶ Ünsür, a.g.e., s.127.

⁹⁷ Anayasanın 74. maddesi “Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini koruma amacının güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerin Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz: 1. 3 Mart 1340 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu; ...”

Bu kanunla birlikte “İmam-Hatip Okulu” ismi, “İmam-Hatip Lisesi” olarak değiştirilmiştir. İmam-Hatip Okulları “öğrencilerini hem mesleğe hem de kendi alanlarında yüksek öğrenime” hazırlarken bu kanunla birlikte “hem mesleğe, hemde yüksek öğrenime hazırlayıcı bir statüye kavuşmuştur.”⁹⁸

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 12. Maddesinde: “Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi ilkokul ve ortaokullar ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır...”

Yukarıda belirttiğimiz İnkılap Kanunlarından biri olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1982 Anayasasının 24. maddesi ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu İmam-Hatip Liselerinin en önemli yasal dayanaklarıdır.

Yukarıda belirttiğimiz Anayasa ve Yasalar İmam-Hatip Lisesinin hukuki dayanaklarını oluşturmaktadır.

7. İmam-Hatip Liselerinin Kuruluşu ve Amacı

İmam-Hatip Liselerinin kuruluşu ve amacı Milli Eğitim Bakanlığı İmam-Hatip Liseleri Yönetmeliği’nde şu şekilde ifade edilmektedir:⁹⁹

1) Milli Eğitim Bakanlığınca açılan, ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe, hem de yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan İmam-Hatip Liseleri, ilköğretimden sonra dört yıl öğretim veren, bölge şartlarına ve imkanlarına göre gündüzlü veya yatılı olarak karma eğitim ve öğretim yapan okullardır.

İmam-Hatip Liselerinin amacı, öğrencilerin:

- 1) Atatürk İnkılap ve ilklerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirilmesini,

⁹⁸ Ünsür, a.g.e., s.131.

⁹⁹ M.E.B. *Tebliğler Dergisi*, C.72, S.2623, s. 485-486. (2009 Ağustos)

- 2) Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirilmesini,
- 3) İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak üzere hayata hazırlamak ve onları, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını,
- 4) Zihninde; insana, düşünceye, özgürlüğe, ahlaka ve kültürel mirasa saygıya dayanan bir anlayışın oluşmasını,
- 5) İmamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılmasını,
- 6) İlgi, istek, yetenek ve başarılarına göre hem mesleğe hem de yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını,
- 7) Yabancı dil öğrenerek alanlarında araştırmacılığa yönelmelerini sağlamaktır.

Bütün bu genel amaçları dışında İmam-Hatip Liseleri Mesleki Din Öğretiminin vizyonu ise şu şekilde belirtilmiştir;¹⁰⁰

- 1) Atatürk'ün "Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur" sözü ışığında dinin birey ve toplu için önemini fark eden,
- 2) Toplumu din konusunda aydınlatan ve onların dini bilgilerle ilgili ihtiyaçlarına cevap verebilen,
- 3) İslam dini ile ilgili kültürel mirası değerlendirip yaşanan hayatla bağ kurabilen,
- 4) İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını bilen,
- 5) İslam'ın Temel Kaynaklarını tanıyan,

¹⁰⁰ Bkz., Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, **İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları**, Ankara, 2010, s.11.

6) Kur'an'ın orijinal metnini doğru bir şekilde okuyan ve okuduğunu anlayabilen,

7) İbadetlerle ilgili uygulama becerisine sahip,

8) Dini kavramları doğru kullanan,

9) Dinin değişmez esasları (nassları) ile onların yorumlarını birbirinden ayırabilen,

10) Peygamberlik kurumunun ve Hz. Muhammed'in dindeki yerini kavrayan,

11) İslam tarihi ve medeniyetinin geçirdiği dönemler hakkında bilgisi olan,

12) İslam dininin dünyaya, sanata ve bilime bakışını bilen,

13) Dini yorumları akıl ve bilim ekseninde değerlendirebilen,

14) Araştıran, sorgulayan ve edindiği bilgiler ışığında aklını kullanarak problemlere çözüm üretebilen,

15) İslam dininin kültürümüz ve medeniyetimiz üzerindeki etkisini fark eden,

16) İslam'daki farklı dini yorumlara anlayışla yaklaşan ve diğer dinleri tanıyan, bireyler yetiştirmektir.

8. İmam-Hatip Liselerinin Türk Milli Eğitimi İçindeki Yeri ve Önemi

İmam-Hatip Liseleri hukuki dayanağını Anayasanın güvencesi altındaki, 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat kanunu ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanunundan alır. Milli Eğitim Temel Kanununun 32 maddesinde bu okullar “ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumları” olarak tanımlanmaktadır.

İmam-Hatip Liseleri ortaöğretim sistemi içinde yer almaktadır. Diğer ortaöğretimde uygulanan programlar İmam-Hatip Lisesinde de uygulanmaktadır. Aynı Zamanda bu okullar Mesleki eğitime ve Yükseköğretime yönelikte program uygulamaktadırlar.

İmam-Hatip Liselerinin Eğitim sistemimiz içinde birçok yararlı fonksiyonları vardır. İmam-Hatip Liseleri sayesinde farklı ve yanlış din anlayışlarının oluşması bertaraf edilmiştir. Yine eğitimdeki yeni gelişmelerden, Anadolu Lisesi Programları,

bilgisayarlı eğitim, yabancı dil ağırlıklı eğitim vb. uygulamalar İmam-Hatip Liselerine de girmiştir. Bu da kaliteli din adamı yetişmesine imkân vermiştir.¹⁰¹

İmam-Hatip Liseleri çoğunluğu halk tarafından ve vakıflarca yapılan okullar olduğu için, okul yapımında da devlete yardımcı olmuştur.¹⁰² Halkın kıt imkânlarla yaptırıp açtığı okullar kırsal kesimden, alt sosyal gruptan çocukları toplayarak eğitim imkânı vermekte, onları topluma kazandırmaktadır.¹⁰³

İmam-Hatip Liselerinin en önemli işlevlerinden biri ise okula gönderilmeyen kız çocuklarının bu okulların niteliği dolayısıyla bir şekilde eğitim sürecine katılmalarına imkân sağlamıştır.¹⁰⁴

İmam-Hatip Liseleri dindar-inkılapçı zıtlaşması iletişimsizliğini ortadan kaldırmış; komşuluk, akrabalık, arkadaşlık, dostluk bağları ile fikir ve inanç yönünden birbirleriyle barışık bir neslin oluşmasını sağlamıştır.¹⁰⁵

Mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Liseleri, yabancı haber ajansları tarafından İslam coğrafyası için model olabilecek “İslami Eğitim Sistemi” olarak görülmektedir.¹⁰⁶

Bu olumlu yanları sayesinde İmam-Hatip Liseleri toplumun milli birlik ve beraberliği açısından son derece önemli kurumlardır.

9. İmam-Hatip Liselerinin Programları

Din eğitimi programlarını geliştirirken dikkate alınması gereken unsurlardan biri de öğrenme kuramlarıdır. Öğrenmenin neliği ve süreci konusunda çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bunları davranışçı kuramlar: Pavlov’un klasik koşullanma kuramı, Skinner’in edimsel koşullanma kuramı; Bilişsel kuramlar: Gestalt kuramı ve bilgiyi işleme kuramı; Nörofizyolojik kuram, çoklu zeka kuramı, Yapılandırmacı öğrenmek kuramı şeklinde örneklendirmek mümkündür.¹⁰⁷ İmam-Hatip Lisesi Programlarının

¹⁰¹ Cebeci , a.g.e., s.184,185.

¹⁰² Öcal, **İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları**, s. 62.

¹⁰³ Cebeci, “İmam-Hatip Liselerinin Öğrenci Yapısı ve Bunun Sosyal Gelişme Açısından Değerlendirilmesi” *Harran İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, 1995, s.114.

¹⁰⁴ Gökaçtı, a.g.e.,s.20.

¹⁰⁵ Cebeci, a.g.m., s.117.

¹⁰⁶ <http://www.bugun.com.tr/haber-detay/94241-reuters-in-gozunden-imam-hatip-haberi.aspx>
(25.02.2010)

¹⁰⁷ Tosun, Cemal, **Din Eğitimi Bilimine Giriş**, Pegem Yay., 3. Baskı, Ankara, 2005, s.124.

temel yaklaşımında “Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı” temel alınarak 2008-2009 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, bireyin bilgiyi zihninde etkin olarak kendisinin yapılandırmasını öngörür. Bilginin öğretmenden öğrenciye doğrudan aktarılmamasını, öğrencinin kendisi tarafından aktif bir şekilde yapılandırılmasını esas alır.¹⁰⁸

İmam-Hatip Liselerinde uygulanmakta olan programlar Milli Eğitim Temel Kanununun 32. maddesi doğrultusunda hem mesleğe hem de yükseköğrenime hazırlayıcı özellik arz etmektedir. Bu çerçevede İmam-Hatip Liselerinde düz liselerde okutulan ortak dersler, mesleki alan dersleri okutulmaktadır. Ayrıca düz liselerde olduğu gibi öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirmek amacıyla, İmam-Hatip Liselerinde de seçmeli dersler okutulmaktadır.

İmam-Hatip Liselerinde okutulan meslek dersleri programı, Talim ve Terbiye Kurulu 10.05.1999 tarih ve 39 sayılı kararıyla kabul edilmiş olan programı yürürlükten kaldırmış, yerine 19.06.2008 tarih ve 1375 sayılı kararıyla 2008-2009 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere yeni program kabul edilmiştir.¹⁰⁹

Kabul edilen yeni programın çatısını oluşturan unsurlar; öğrenme alanları (Kur'an-ı Kerim için), kazanımlar, etkinlikler, açıklamalar ve etkinlik örnekleridir. Ayrıca kazanımların netleşmesi ve öğretmenlerin konuları daha sistematik işlemelerine imkan sağlamak amacıyla işlenecek konular “üniteler” başlığı altında yapılandırılmıştır.¹¹⁰

İmam-Hatip Liseleri ilk açıldığı yıllarda 5 yıllık ilkokula dayalı, 4 yıllık ve ortaokul seviyeli olarak düşünülmüştür. Ancak ilk mezunlarını verdikten sonra 3 yıllık lise kısmı da açılmıştır. Böylece dört yıllık ortaokula dayalı yedi yıllık lise olmuştur. Ders programı ise: % 40'ı mesleki, % 60'ı ise kültür ve fen derslerinden oluşacak şekilde hazırlanmıştır. O tarihten günümüze kadar da bu denge hep korunmuştur. 1972 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 20.04.1972 tarih ve 248 sayılı kararı ile onaylanıp yürürlüğe konulan “İmam-Hatip Okulları İdare Yönetmeliği” ile 3+4=7 yıllık liseye dönüştürülmüştür. 17 Ağustos 1997 tarihinde Türkiye Büyük

¹⁰⁸ Bkz., Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, **İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları**, Ankara, 2010, s.11-12.

¹⁰⁹ <http://dogm.meb.gov.tr/ttk%20kararı.pdf> (2010)

¹¹⁰ Bkz., Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, **İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları**, Ankara, 2010, s.13.

Millet Meclisi'nde kabul edilen kanunla, bağımsız orta okullarla diğer mesleki ve teknik eğitim okullarının ve İmam-Hatip Liselerinin orta kısımları kapatılmıştır. 1996-1997 öğretim yılında bu okulların orta kısımlarına son kez öğrenci kaydı yapılmıştır. Bu öğrenciler 1998-1999 öğretim yılı sonunda mezun olmuş ve böylelikle bu okullar yalnızca 4 yıllık bir lise haline getirilmiştir. Ancak 1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı ile İmam-Hatip Liselerinin programlarında bir değişiklik daha yapılmış ve bu kararla okullar, hazırlık 1+3 yıllık bir lise haline dönüştürülmüştür.¹¹¹ 2005-2006 eğitim ve öğretim yılından itibaren orta öğretim kurumlarının eğitim ve öğretim süreleri 4 yıla çıkarılmış ve bu doğrultuda haftalık ders çizelgeleri de Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 nolu kararı ile kademeli olarak uygulanmıştır. Böylece İmam-Hatip Liseleri ilköğretime dayalı 4 yıllık lise haline dönüştürülmüştür.¹¹²

İmam-Hatip Liselerinin orta kısmı (ilköğretim II. Kademe) kapatılmadan önce programında Kur'an-ı Kerim ve Arapça dersleri yer alıyordu. Birde diğer okullarda olduğu gibi her sınıfta ikişer saatlik Din Kültürü ve Ahlak bilgisi dersi yer almaktaydı.¹¹³

İmam-Hatip Liseleri/Anadolu İmam-Hatip Liselerinde¹¹⁴ okutulan dersler şunlardır:

¹¹¹ Öcal, "Kuruluşundan Günümüze İma-Hatip Liseleri", S.6, *DEAD.*, MÜİFD., İstanbul, 1999, s.218.

¹¹² <http://dogm.meb.gov.tr/a%C3%A7%C4%B1klama.htm> (2010)

¹¹³ Aydın, Muhammed Şevki, "**Cumhuriyet Döneminde Din Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1928)**", İBAV Yay., Kayseri, 2000. s.124.

¹¹⁴ İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi adı altında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren okulların tabelaları "ANADOLU İMAM-HATİP LİSESİ" adı altında İmam-Hatip Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi programları uygulayan okullar olarak eğitim-öğretimlerini sürdüreceklidir. Bkz., <http://dogm.meb.gov.tr>, 2010.

Tablo 1. İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹¹⁵

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM	2	4	4	4
	TÜRK EDEBİYATI	3	4	4	4
	TARİH	2	2	-	-
	T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	-
	COĞRAFYA	2	-	-	-
	MATEMATİK	4	-	-	-
	GEOMETRİ	2	-	-	-
	FİZİK	2	-	-	-
	KİMYA	2	-	-	-
	BIYOLOJİ	2	-	-	-
	SAĞLIK BİLGİSİ	2	-	-	-
	FELSEFE	-	-	2	-
	YABANCI DİL	3	3	-	-
	RESİM/MÜZİK/BEDEN EĞİTİMİ	2	1	1	1
	MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ	-	1	-	-
ALAN DERSLERİ	TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	1	-
	TOPLAM	28	15	14	9
	KUR'AN-I KERİM	4	6	5	4
	ARAPÇA	5	6	5	5
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	2	-	-	-
	SİYER	-	2	-	-
	FIKİH	-	-	2	-
	TEFSİR	-	-	-	2
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	2
	HADİS	-	-	2	-
	İSLAM TARİHİ	-	-	-	2
	KELAM	-	-	-	2
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	2
	TOPLAM	11	14	14	19
SEÇMELİ DERSLER	TARİH	-	2	4	-
	ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ	-	-	-	4
	COĞRAFYA	-	4	4	4
	MANTIK	-	-	-	2
	PSİKOJİ	-	2	-	-
	SOSYOLOJİ	-	-	2	-
	MATEMATİK	-	4	4	4
	GEOMETRİ	-	2	2	2
	ANALİTİK GEOMETRİ	-	-	-	2
	FİZİK	-	2	2	3
	KİMYA	-	2	2	3
	BIYOLOJİ	-	2	2	3
Seçmeli Ders Saati Sayısı		-	10	11	11
Rehberlik		1	1	1	1
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40

Kaynak: <http://dogm.meb.gov.tr>, 2010.

¹¹⁵ 1. Yıl sonu başarı ortalaması ile başarılı sayılamayacak dersler Dil ve Anlatım ile Kur'an-ı Kerim dersleridir. 2. Müzik dersinde Dini Musiki programı uygulanacaktır. 3. Yabancı Dil dersinde Almanca, Fransızca, Çince, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Japonca ve Rusça derslerinden biri seçilip okutulur. 4. Öğrenci grubu oluşturulduğunda; 10, 11 ve 12. sınıflarda seçmeli derslerin saatlerinde azaltma yapılabilir.

Tablo 2. Anadolu İmam-Hatip Lisesi Haftalık Ders Çizelgesi¹¹⁶

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
ORTAK DERSLER	DİL VE ANLATIM	2	4	4	4
	TÜRK EDEBİYATI	3	4	4	4
	TARİH	2	2	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	2	-
	COĞRAFYA	2	-	-	-
	MATEMATİK	4	-	-	-
	GEOMETRİ	2	-	-	-
	FİZİK	2	-	-	-
	KİMYA	2	-	-	-
	BİYOLOJİ	2	-	-	-
	SAĞLIK BİLGİSİ	2	-	-	-
	FELSEFE	-	-	2	-
	YABANCI DİL	8	4	4	4
	RESİM/MÜZİK/BEDEN EĞİTİMİ	2	1	1	1
	MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ	-	1	-	-
	TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	1	-
	TOPLAM	33	16	18	13
ALAN DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	4	6	5	4
	ARAPÇA	4	6	5	5
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	2	-	-	-
	SİYER	-	2	-	-
	FIKİH	-	-	2	-
	TEFSİR	-	-	-	2
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	2
	HADİS	-	-	2	-
	İSLAM TARİHİ	-	-	-	2
	KELAM	-	-	-	2
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	2
	TOPLAM	10	14	14	19
SEÇMELİ DERSLER	TARİH	-	2	4	-
	ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ	-	-	-	4
	COĞRAFYA	-	4	4	4
	MANTIK	-	-	-	2
	PSİKOJİ	-	2	-	-
	SOSYOLOJİ	-	-	2	-
	MATEMATİK	-	4	4	4
	GEOMETRİ	-	2	2	2
	ANALİTİK GEOMETRİ	-	-	-	2
	FİZİK	-	2	2	3
Seçmeli Ders Saati Sayısı	KİMYA	-	2	2	3
	BİYOLOJİ	-	2	2	3
Rehberlik		1	1	1	1
TOPLAM DERS SAATİ		44	44	44	44

Kaynak: <http://dogm.meb.gov.tr>, 2010.

¹¹⁶ 1. Yıl sonu başarı ortalaması ile başarılı sayılamayacak dersler Dil ve Anlatım ile Kur'an-ı Kerim dersleridir. 2. Öğrenciler 10, 11 ve 12. sınıflarda seçmeli derslerden ortaöğretimin bir alanına ait dersleri seçebileceklerdir. 3. Müzik dersinde Dini Musiki programı uygulanacaktır. 4. Yabancı Dil dersinde Almanca, Fransızca, Çince, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Japonca ve Rusça derslerinden biri seçilip okutulur. 5. Öğrenci grubu oluşturulduğunda; 10, 11 ve 12. sınıflarda seçmeli derslerin saatlerinde azaltma yapılabilir.

Tablo 3. Yabancı Uyruklu Öğrenciler İçin İmam-Hatip Liseleri İçin Haftalık Ders Çizelgesi¹¹⁷

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF		10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
		1. Yarıyıl	1. Yarıyıl			
ORTAK DERSLER	TÜRKÇE	28	10	-	-	-
	DİL VE ANLATIM	-	2	6	6	6
	TÜRK EDEBİYATI	-	2	4	4	4
	TARİH	-	2	-	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	-
	COĞRAFYA	-	2	-	-	-
	MATEMATİK	-	3	-	-	-
	FİZİK	-	2	-	-	-
	KİMYA	-	2	-	-	-
	BİYOLOJİ	-	2	-	-	-
	SAĞLIK BİLGİSİ	-	1	-	-	-
	FELSEFE	-	-	-	2	-
	YABANCI DİL	3	3	3	-	-
	RESİM/MÜZİK/BEDEN EĞİTİMİ	2	2	1	1	1
	MİLLİ GÜVENLİK BİLGİSİ	-	-	1	-	-
	TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	-	1	-
	TOPLAM	33	33	15	16	11
ALAN DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	4	4	(5-7)	6	(4-6)
	ARAPÇA	4	4	(5-8)	(5-7)	5
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	2	2	-	-	-
	SİYER	-	-	2	-	-
	FIKİH	-	-	-	2	-
	TEFSİR	-	-	-	-	3
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	-	2
	HADİS	-	-	-	3	-
	İSLAM TARİHİ	-	-	-	-	2
	KELAM	-	-	-	-	2
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	-	3
	TOPLAM	10	10	12-17	16-18	21-23
SEÇMELİ DERSLER	TARİH	-	-	3	4	-
	ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ	-	-	-	-	3
	COĞRAFYA	-	-	3	4	3
	MANTIK	-	-	-	-	2
	PSİKOJİ	-	-	2	-	-
	SOSYOLOJİ	-	-	-	2	-
	MATEMATİK	-	-	4	4	3
	GEOMETRİ	-	-	1	1	1
	ANALİTİK GEOMETRİ	-	-	-	-	1
	FİZİK	-	-	2	2	3
Seçmeli Ders Saati Sayısı		1	1	11-16	9-11	9-11
	Rehberlik	1	1	1	1	1
TOPLAM DERS SAATİ		45	45	44	44	44

Kaynak: <http://dogm.meb.gov.tr>, 2010.

¹¹⁷ 1. Yönetmelik değişikliği yapıncaya kadar 9. sınıfta 2. yarıyılta alınan puanlar yıl sonu puanı olarak değerlendirilecektir. 2. Türkçe dersinde Talim ve Terbiye Kurulu'nun 25.09.1992 tarih ve 304 sayılı kararı ile kabul edilen "Türk Cumhuriyetlerinden Gelen Öğrenciler İçin Türkiye Türkçesi Öğretim Programı" uygulanacaktır. 3. Yıl sonu başarı ortalaması ile başarılı sayılamayacak dersler Dil ve Anlatım ile Kur'an-ı Kerim dersleridir. 4. Müzik dersinde Dini Musiki programı uygulanacaktır. 5. Öğrenci hazır bulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurularak Kur'an-ı Kerim ve Arapça derslerinin 10, 11 ve 12. sınıflardaki ders saatleri, verilen ders saatleri dikkate alınarak zümre öğretmenlerince belirlenir. 6. Öğrenci grubu oluşturulduğunda; 10, 11 ve 12. sınıflarda seçmeli derslerin saatlerinde azaltma yapılabilir.

Ortak dersler bloğunda bulunan derslerde, lise öğretim programları uygulanır. Seçmeli dersler grubunda yer alan genel ortaöğretim derslerinde, mevcut programlar doğrultusunda zümre öğretmenlerince hazırlanacak program uygulanır. Meslek derslerinde ise mevcut program uygulanmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁸http://dogm.meb.gov.tr/haftalik%20ders%20çizelgeleri_ihl.pdf, (2010)

İKİNCİ BÖLÜM

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN SORUN VE BEKLENTİLERİ (BATMAN İLİ ÖRNEĞİ)

1. Öğrencilerle İlgili Kişisel Bilgiler

1.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 4. Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kız	141	72,7
Erkek	53	27,3
Toplam	194	100

Tablo 4'e baktığımızda anketimize toplam 194 öğrenci katılmıştır. Katılan öğrencilerin % 72,7'si (141) kız, % 27,3'ü (53) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Kız öğrencilerin ankete katılan öğrenciler içinde % 72,7'lik oranı, okuldaki öğrenciler arasında kız öğrenci oranının fazla olması ve bununda sınıf dağılımına yansımından kaynaklanmaktadır.

1.2. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Tablo 5. Ankete Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

Sınıflar	Sayı	%
10. Sınıf	53	27,3
11. Sınıf	83	42,8
12. Sınıf	58	29,9
Toplam	194	100

Ankete katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı tablo 5' de görülmektedir. Buna göre ankete katılanların % 27,3'ü (53) 10'uncu sınıfta, % 42,8'i 11'inci sınıfta, %

29,9'u 12'nci sınıfta öğrenim görmektedir. 9'uncu sınıf öğrencilerinin İmam-Hatip Lisesinde ilk yılları oldukları ve müfredat hakkında yeterli bilgileri ve yaşantıları olmadığından araştırmamıza dahil edilmemiştir.

1.3. Öğrencilerin İlköğretimden Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri

Tablo 6. Öğrencilerin Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri

Yerleşim Birimi	Sayı	%
Köy	37	19,1
Belde/Kasaba	5	2,6
İlçe	27	13,9
Şehir	124	63,9
Cevapsız	1	0,5
Toplam	194	100

Öğrencilerin Mezun oldukları yerleşim birimleri tablo 6'da gösterilmektedir. Buna göre anketimize katılan öğrencilerin % 19,1'i (37) köyde, % 2,6'sı (5) belde/kasabada, %13,9'u (27)'si İlçede, % 63,9'u (124) şehirdeki ilköğretim okullarından mezun olmuştur. Bu sonuçlara göre anketimize katılan öğrencilerin yarıdan fazlası (%63'9) şehir merkezindeki bir ilköğretim okulundan mezun olmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Mezun Oldukları Yerleşim Birimleri

Cinsiyet	Yerleşim					Toplam
	Cevapsız	Köy	Belde/Kasaba	İlçe	Şehir	
Kız	1	17	1	16	106	141
Erkek	-	20	4	11	18	53
Toplam	1	37	5	27	128	194

Tablo 7'ye baktığımızda ankete katılan toplam 141 kız öğrencinin 106 tanesi şehir merkezindeki ilköğretim okulundan mezun olmuştur. Ankete katılan 53 erkek

öğrenciden 18 öğrenci şehir merkezinde ilköğretim okulundan mezun olmuştur. Çıkan bu sonuç ise hipotezimizi doğrulamaktadır.

Bu sonuçlara genel olarak baktığımızda ankete katılan 141 kız öğrencinin 106 tanesi şehir merkezindeki bir ilköğretim okulundan mezun olmuştur. Şehir merkezinden İmam-Hatip Lisesine gelen erkek öğrenci sayısı ise 18 öğrencidir. Yerleşim yeri şehir merkezi olan kız öğrenci sayısı, yerleşim yeri çevre ilçe ve köylerden İmam-Hatip Lisesini tercih eden kız öğrenci sayısından oldukça fazladır. Erkek öğrencilerde ise çevre ilçe ve köylerden gelen öğrenci sayısı, şehir merkezinden gelen erkek öğrenci sayısından fazladır. Kız ve erkek öğrenciler açısından bu farklılık İmam-Hatip Lisesi erkek öğrencilerinin yatılı erkek yurdu olmasına rağmen, İmam-Hatip Lisesinde kız öğrencilerin kalacakları yatılı kız yurdu bulunmamaktadır. Öğrencilerle yaptığımız görüşmeler, elde edilen bu sonucu doğrulamaktadır. Bunun için Köy ve Kasabalardaki kız öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini tercih etmelerini artırabilmek için İmam-Hatip Lisesine ait bir kız yurduna ihtiyaç bulunmaktadır.

2. Öğrencilerin Aileleri İle İlgili Bilgiler

2.1 Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri

Öğrenci velilerinin ekonomik düzeylerinin iyi veya kötü olması öğrencinin okul tercihini (kolej veya devlet okulu), eğitim düzeyini etkilemektedir. Okul ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması öğrenciyi okul içinde, arkadaş ortamında psikolojik açıdan da etkileyebilmektedir. Aile durumu iyi olan bir öğrenci okul yurdunda kalmak yerine kendi evinde kalabilmektedir. Yine Maddi durumla alakalı olarak evin kaloriferli olması, öğrencinin odasının olması yani ders çalışma imkanlarının iyi olması, öğrencinin okul başarısını dolaylı olarak etkilemektedir.

Öğrencilerin birinci derecede önemli olan yeme, içme ve barınma gibi ihtiyaçları karşılanmadan okul başarısının istenilen seviyede olması beklenemez.¹¹⁹

Öğrenci ailelerinin ekonomik durumunu tespit edebilmek için anketi hazırladığımız 05-29.09.2008 tarihindeki Türkiye'deki ekonomik şartlar göz önüne alınarak belirtilmiştir.¹²⁰

¹¹⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Cüceloğlu, Doğan, **İnsan ve Davranışı (Psikolojinin Temel Kavramları)**, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, 2002, s.236-237; Aydın, Mehmet Zeki, **Din Öğretiminde Yöntemler**", Nobel Yay., 3. Baskı, Ankara, 2007, s.24-25.

Ankete katılan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Ailelerinin Ekonomik Düzeyleri

Ekonomik Durum	Sayı	%
1500 ytl ve üstü	30	15,5
1000 ytl	41	21,1
500 ytl- 1000 ytl	51	26,3
500 ytl ve altı	54	27,8
Cevapsız	18	9,3
Toplam	194	100

Tablo 8’e göre öğrencilerin ailelerinin %15,5’i (30) 1500 ytl ve üstü, % 21,1’i (41) 1000 ytl, % 26,3’ü (51) 500 ytl-1000 ytl arası, %27,8’i (54) 500 ytl ve altı gelir düzeyine sahiptir. Tablo 8’de görüldüğü gibi öğrencilerin ailelerinin ekonomik düzeyleri arasındaki dağılım fazla farklılık oluşturmamaktadır. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumu öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde öğrenim görmek istemelerinde etkili olmamıştır.

2.2 Öğrencilerin Anne-Babalarının Öğrenim Durumları

Tablo 9. Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Annenin Öğrenim Durumu	Sayı	%
Okur Yazar Değil	102	52,6
Okul Yazar, İlkokul Mezunu	69	35,6
Ortaokul Mezunu	11	5,6
Lise ve Dengi Okul Mezunu	6	3,1
Üniversite veya Yüksekokul Mezunu	1	0,5
Başka	1	0,5
Cevapsız	4	2,1
Toplam	194	100

¹²⁰ YTL (Yeni Türk Lirası) 01.01.2009’dan itibaren TL (Türk Lirası) olmuştur.

Tablo 9'a baktığımızda öğrenci annelerinin % 52,6'sı (102) okur yazar değil, %35,6'sı (69) okur yazar veya ilkokul mezunu, %5,6'sı (11) ortaokul mezunu, % 3,1'i (6) lise ve dengi okul mezunu, % 0,5'i üniversite veya yüksek okul mezunudur. Bu sonuçlar bize öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyinin çok büyük bir kısmının “okur yazar değil- sadece okul yazar” veya “ilkokul mezunu” olduğunu göstermektedir. Bu da öğrenci annelerinin eğitim seviyesinin arzu edilen seviyede olmadığını göstermektedir. Fakat bu öğrencilerin aileleri tarafından okutulmak istenmeleri onların da eğitime önem verdiğinin bir kanıtıdır.

Çekirdek ailelerde özellikle de annelerin çalışmadığı durumlarda çocukla babadan daha çok anne ilgilenmektedir. Çocuğun doğduğu andan itibaren anne çocukta temel güven duygusunun gelişmesinde, güven ve güvensizlik duygularının oluşmasında ve dil gelişiminde en etkili kişidir.¹²¹

Prof. Dr. Haluk Yavuzer “Anne-Baba ve Çocuk” adlı kitabında bu konuyla ilgili olarak şöyle bahsetmektedir. “14 yaşındaki tek kızını bir yıl öncesine kadar elleriyle besleyen, banyosunu yaptıran ve tırnaklarını kesen anne, çocuğunun tembelliğinden, arkadaş ilişkilerinin kötülüğünden ve sınıftaki derslere karşı ilgisizliğinden şikayet etmektedir. 14 yaşındaki genç kız ise, annesinin bu tutumunu eleştirerek, “Bütün bunlar için iyi oldu diyemem, daha küçük yaştan bıraksaydı, daha iyi olurdu. Daha çabuk alıştır, kendi işlerimi daha iyi kendi kendime yapmış olurdum.” demektedir. “Çabuk sıkılıyorum, ödev verildiğinde bildiğim halde, bazen yapmıyorum. Bildiğim şeyleri tekrarlamak sıkıcı geliyor. Okulda ders dinlemiyorum, bana alınacak ayakkabıyı düşünüyorum.” diyen bu genç kız, bu yıla kadar köklü bir arkadaşlık kuramamaktan şikayet etmektedir.

Bu örnek vakada annenin aşırı koruyucu tutumu, çocuğun görev sorumluluk bilincinde olmasını engelleyen önemli bir faktör olmuş, bu da gencin şimdiki sosyal ilişkileriyle okul başarısını olumsuz açıdan etkilemiştir.”¹²²

Bu vaka bize göstermektedir ki eğitim-öğretimde annenin rolü çok büyüktür. Dolayısıyla annenin eğitim seviyesi ne kadar yüksek olursa, çocuklarıyla daha iyi bir iletişim kuracak ve onların önemli devrelerinde özellikle de ergenlik çağlarını sorunsuz atlattıklarına yardımcı olacaktır.

¹²¹ Yavuzer, Haluk, **Ana-Baba ve Çocuk**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 18. bas., 2005, s. 15,16

¹²² Yavuzer, a.g.e., s. 16-17.

Tablo 10. Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Babanın Öğrenim Durumu	Sayı	%
Okur Yazar Değil	21	10,8
Okul Yazar, İlkokul Mezunu	60	30,9
Ortaokul Mezunu	26	13,4
Lise ve Dengi Okul Mezunu	40	20,6
Üniversite veya Yüksekokul Mezunu	42	21,6
Başka	2	1,0
Cevapsız	3	1,5
Toplam	194	100

Tablo 10'a göre öğrencilerin babalarının % 10,8'i (21) okur yazar değil, % 30,9'u (60) okur yazar veya ilkokul mezunu, %13,4'ü (26) ortaokul mezunu, % 20,6'sı (40) lise ve dengi okul mezunu, % 21,6'sı (42) üniversite veya yüksek okul mezunudur.

Ankete katılan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi annelerine oranla daha yüksektir.

2.3. Öğrencilerin Anne-Babalarının Mesleği

Tablo 11. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerinin Dağılımı

Anne Mesleği	Sayı	%
Ev Hanımı	188	96,9
Memur	1	0,5
İşçi	1	0,5
Öğretmen	-	-
Din Görevlisi	-	-
Sanatkar	-	-
Serbest Meslek	1	0,5
Tüccar, Sanayici	-	-
Emekli	1	0,5
Başka	-	-
Cevapsız	2	1,0
Toplam	194	100

Öğrenci annelerinin % 96,9'u (188) ev hanımıdır. Tablo11 'de de görüldüğü gibi öğrenci annelerinin diğer meslek grubundaki toplam oranı % 3'tür.

Tablo 12. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerinin Dağılımı

Baba Mesleği	Sayı	%
Memur	31	16
İşçi	23	11,9
Öğretmen	2	1,0
Din Görevlisi	16	8,2
Sanatkar	1	0,5
Serbest Meslek	64	33
Tüccar, Sanayici	4	2,1
Emekli	25	12,9
Başka	13	6,7
Cevapsız	15	7,7
Toplam	194	100

Tablo 12'ye baktığımızda öğrencilerin babalarının % 16'sı (31) Memur, %11,9'u (23) İşçi, % 1'i (2) Öğretmen, % 8,2'si (16) din görevlisi, % 33'ü (64) serbest meslek, %12,9'u (25) emekli, % 2,6'sı sanatkar ve tüccardır. Anketimize katılanların % 7,7 si bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

3. Öğrencilerin Sorunları

3.1 Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yer

Tablo 13. Öğrencilerin Okul Sezonunda İkamet Ettikleri Yerlerin Dağılımı

İkamet Durumları	Sayı	%
Ailemin Yanında	140	72,2
Akrabalarımın Yanında	1	0,5
İmam-Hatip Yurdunda	24	12,4
Özel Yurtta	20	10,5
Başka	6	3,1
Cevapsız	3	1,5
Toplam	194	100

Tablo 13'e baktığımızda öğrencilerin % 72,2'si (140) ailesinin yanında, % 12,4'ü (24) İmam-hatip yurdunda, % 10,5'i (20) özel yurtta kalmaktadır. Başka seçeneğinde ise % 3'1 i ise bekar evinde kaldıklarını belirtmektedirler.

Öğrencilerin okul sezonunda ikamet ettikleri yer ve ortam okuldaki ders başarısını etkilemektedir. Ailesinin yanında kalan ve ihtiyaçları ailesi tarafından karşılanan öğrencilerin okul derslerinde de başarı düzeyi artmaktadır.¹²³

Tablo 14. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Kaldıkları Yerler

CİNSİYET	İKAMET					
	Cevapsız	Ailem ile	Akrabalarda	İhl yurdu	Özel yurt	Başka
Kız	2	122	1	-	12	4
Erkek	1	18	-	23	9	2
TOPLAM	3	140	1	23	20	6

¹²³ Öcal, "Müdürlerine Göre İmam-Hatip Liseleri", *Din Öğretimi Dergisi*, MEB Yay., S.30 (Eylül-Ekim 1991), Ankara, 1991, s.53.

Tablo 14'e baktığımızda, ankete katılan kız öğrencilerin 122'sinin ailesi ile birlikte, erkek öğrencilerin 18'inin ailesi ile kaldığını görmekteyiz. Kız öğrencilerin erkeklere oranla büyük bir çoğunluğu ailelerinin yanında kalmaktadır. Erkek öğrencilerden İmam-Hatip Lisesi yurdunda ve özel yurttaki kalanların sayısı (23+9) 32, kız öğrencilerin ise sadece 12 tanesi özel yurttaki kalmaktadır. Bu sonuçlara göre İmam-Hatip Lisesinde ankete katılan erkek öğrencilerin çoğunluğu devlet yurdunda kalırken, kız öğrencilerin çoğunluğu ailesinin yanında kalmaktadır. İmam-Hatip Lisesini tercih eden kız öğrencilerin çoğunluğunun ailesinin yanında kalmasının nedeni, İmam-Hatip Lisesine ait bir yatılı yurdun bulunmamasıdır. Bu nedenle kız öğrencilerin kalacakları imam-hatip yurdu yapılırsa özellikle köy, kasaba ve ilçelerden İmam-Hatip Lisesinde okumak için kız öğrencilerin daha çok rağbet edeceği öngörülmektedir. Şu anki durum ise çevre ilçe ve köylerden gelen kız öğrenci sayısı çok azdır. (Bkz. Tablo-6) İmam-hatip Liselerinin yanı başında erkek öğrencilerin kaldığı bir yurt bulunurken kız öğrencilerin kalacağı bir yurt olmaması Türk Mili Eğitiminin Temel ilkelerinden eşitlik ilkesine aykırı bir durumdur.¹²⁴

3.2 Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebepleri

Tablo 15. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Tercih Etme Sebeplerine Göre Dağılım

Öğrencileri İmam-Hatip Lisesine Yönlendirenler	Sayı	%
Kendi İsteğimle	108	55,7
Anne-babanın İsteğiyle	59	30,4
Arkadaşlarımla İsteğiyle	13	6,7
Öğretmenlerimin İsteğiyle	-	-
Başka	10	5,2
Cevapsız	4	2,1
Toplam	194	100

¹²⁴ <http://mevzuat.meb.gov.tr>, 2010.

Tablo 15'e baktığımızda öğrencilerin % 55,7'si (108) kendi isteğiyle, % 30'u (59) anne-baba isteğiyle, % 6,7'si (13) arkadaşlarının isteğiyle imam hatip lisesine gelmektedirler. % 5,2'si ise başka seçeneğinde mahalledeki cami imamının yönlendirmesi veya komşularının yönlendirmesi ile İmam Hatip Lisesine kayıt yaptırmışlardır. Ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlası kendi isteğiyle İmam Hatip Lisesini tercih etmiştir.

Kendi isteğiyle İmam Hatip Lisesini tercih eden öğrenciler derslerinde başarılı olurken okula daha iyi uyum sağlamak ve disiplin sorunlarına neden olmamaktadırlar. Yaptığımız görüşmelerde öğrencilerin bir çoğu okulda disiplin sorunlarına neden olan, sınıfta dersin işlenişini olumsuz etkileyen, arkadaşlarıyla problem yaşayan öğrencilerin aileleri tarafından zorla İmam Hatip Lisesine gönderilenler olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar bize öğrencilerin gitmek istedikleri okullarını kendilerinin tercih etmeleri gerektiğini göstermektedir. Öğrenciye yeni başladığı bir okulda uyum sağlayamaması durumunda veya ileriki yıllarda farklı bir alana geçmek istediğinde okulunu veya alanını değiştirme olanağı verilmelidir.

3.3. İmam-Hatip Lisesine Gelmeden Önce Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu

Tablo 16. İmam-Hatip Lisesine Gelmeden Önce Din Eğitimi Alıp-Almama Durumu

	Sayı	%
Evet	172	88,7
Hayır	19	9,8
Cevapsız	3	1,5
Toplam	194	100

Tablo 16'ya baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 88,7'si (172) daha önce din eğitimi aldığını, % 9,82'si (19) ise din eğitimi almadıklarını belirtmektedir. Bu

sonuç bize mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Lisesine gelen öğrencilerin hazır bulunuşluklarının¹²⁵ olduğunu göstermektedir.

3.4. Öğrencilerin Din Eğitimi Nereden Aldıkları

Mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Lisesini tercih eden öğrencilerin bu okula gelmeden önce din eğitiminin nereden aldıklarının bilinmesi faydalı olacaktır. Daha önce öğrenilen dini bilgiler sağlam kaynaklardan öğrenilmemesi veya yanlış öğrenilmesi durumunda, bu bilgileri düzeltmenin zorluğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden ankette, öğrencilere “dini bilgileri nereden aldıkları” yönünde bir soru sorulmuştur.

Tablo 17. Öğrencilerin Din Eğitimi Nereden Aldıkları

Nereden Aldıkları	Sayı	%
Anne ve Babadan	114	58,7
Diğer Akrabalardan	24	12,3
Cami ve Kur'an Kursu	102	52,5
Dini Kitaplardan	105	54,12
Katıldığım Dini Gruplardan	28	14,43
Cevapsız	19	9,79
Toplam	194	100

Tablo 17’de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlası (% 58,7) anne ve babadan, % 54,2’si dini kitaplardan, % 52,5’i cami ve Kur’an kursundan, % 14,43’ü katıldığı dini gruplardan, % 12,3’ü diğer akrabalardan din eğitimi aldıklarını belirtmektedirler.

¹²⁵ Olgunlaşma ve öğrenme sonucu kişinin belli bir davranışı sergileyecek hale gelmesidir. Bkz. Aydın, Mehmet Zeki, a.g.e., s.7.

Soruya verilen cevaplara baktığımızda, öğrencilerin İmam-Hatip Lisesine gelmeden önce din eğitimi aldıkları yerlerin:

- 1) Aile (anne-baba)
- 2) Dini Kitaplar
- 3) Kur'an Kursu şeklinde sıralandığını görmekteyiz.

Bu sonuçlar bize, çocuğa din eğitimi vermede ailenin ne kadar etkili bir faktör olduğunu göstermektedir.

Bütün dinlerde çocuğun eğitimine önem verilmekle birlikte, İslam dininde çocuğu Allah inancıyla yetiştirmenin gerekliliği, dini terbiyeye gereken önemin verilmesini zorunlu kılmıştır.¹²⁶ İslam alimleri de aile reisinin çocuklarına her türlü eğitim ve dini bilgiyi vermesi noktasında sorumlu olduğunu belirtmişlerdir.¹²⁷ Ailenin bu sorumluluğu, öncelikle ailenin oluşmasını sağlayan anne ile babayı ilgilendirmektedir. Gerçekte çocuğun eğitim-öğretiminde sorumlu olan anne-babanın, din eğitimi-öğretimi faaliyetini yürütürlerken de birlikte hareket etmeleri gerekir.¹²⁸ Çünkü aile çocuğun ilk terbiye yeridir ve ailenin çocuğa yapabileceği en büyük iyilik çocuğa gerekli olan terbiyeyi vermesidir.¹²⁹ Anne ve babası tarafından terbiye edilmeyen bir çocuğun başkaları tarafından yeterli bir şekilde terbiye edilmesi mümkün değildir. Çünkü çocuk, hayatta lazım olan birçok şeyi, ancak aile bütünlüğü içinde elde etmektedir.¹³⁰

Aile çocuğa Kur'an ve dini esasları öğretirken onun kalbine nüfuz etmeye çalışılmalıdır. Çocuklara dini telkinler yapılırken ve onları ibadete teşvik ederken birlikte ibadet etmek önemli bir metottur. Çünkü çocuklar kendilerine verilen teorik bilgileri unutabilirler fakat görerek yaptıkları dini ritüeller çocuğun zihninde daha kalıcı

¹²⁶ Bilgili, Fatih Menderes, **Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler**, Beyan Yay., İstanbul, 2005, s.133; Bayraklı, Bayraktar, **İslam'da Eğitim**, 7. Baskı, İstanbul, 2002, s.146-147.

¹²⁷ Daha geniş bilgi için bkz. İbn Kesir, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, **Tefsiru'l-Kur'anil-Azim**, (ihtisar eden: Muhammed Ali Sabuni), Dar'u ihyai't-Turasi'l-Arabi, Lübnan-Beyrut, C.3, s.547-548, H. 477; Konuyla ilgili ayetlerde şöyle buyrulmaktadır: “ Ey iman edenler! Kendilerinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan o müthiş ateşten koruyun!...”(Tahrim, 66/6), “Evladım, namazı hakkıyla ifa et, iyiliği yay, kötülüğü de önlemeye çalış, ve başına gelenlere sabret...” (Lokman, 31/17)

¹²⁸ Ay, Mehmet Emin, **Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi**, Bilge Yay., İstanbul, 2000, s.16.

¹²⁹ Özdemir, Şuayip, **Seyyit Ahmet Arvasi'nin Hayatı Eserleri ve Eğitim Üzerine Görüşleri**, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2006, s. 74.

¹³⁰ Yılmaz, Musa Kazım, **“İslami Aile: Kuruluşu, Fertleri, Sorumlulukları, Bugünkü Durumu ve Geleceği”**, İSAV, İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu I, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s.45.

olmaktadır. Yetişkinler çocuklara dini ibadetler noktasında iyi örnek olmalıdırlar. Aksi durumda çocuklarda düzeltilmesi zor alışkanlıkların oluşmasına zemin hazırlayabilmektedirler.¹³¹

İnsanın çocukluğunda aldığı dini telkinlerin, hayatı boyunca onda derin tesirler bıraktığı bilinen bir gerçektir. Çünkü karakterin¹³² tohumları ilk çocukluk yıllarında atılmakta ve sonraki yıllarda gelişmeye başlamaktadır.¹³³ Çocuklara dini telkin yapılırken kolaydan zora, esastan tefarruata gitmekte dikkat edilmesi gereken önemli bir eğitim metotudur.¹³⁴

Tablo 17'ye baktığımızda İmam-Hatip Lisesine gelen öğrencilerin, İmam-Hatip Lisesine gelmeden önce dini bilgileri öğrendikleri bir diğer kaynak dini kitaplardır. Öğrenciler ortaöğretim öncesi iyi veya kötü dini bilgilerini öğrenmek için kitaplara başvurumaktadırlar. Bunun için ortaöğretim öncesi çocukların dini anlayabilecekleri, seviyelerine uygun kitaplar neşredilmelidir. Bu kitaplarda bulunan dini bilgilerin doğruluğunun uzman kişilerce teyid edilmesinin yanı sıra şu özelliklere de sahip olması gerekir:

- a) Sayfa düzeni ve boyu uygun olmalıdır.
- b) Harflerin büyüklüğü öğrencilerin özelliklerine uygun olmalıdır.
- c) Göze hitap eden resim, fotoğraf gibi araçlarla donatılarak ilgi çekici hale getirilmelidir.¹³⁵

Öğrencilerin din eğitimi aldıkları başka bir yer ise Yaz Kur'an Kurslarıdır. Yaz Kur'an Kurslarında sınıfların kalabalık olması, farklı seviyede öğrencilerin aynı sınıf ortamında bulunması, ders verilen ortamın elverişli olmaması gibi öğrencileri olumsuz etkileyen bir çok sorun olmasına rağmen burada ders veren din görevlilerinin sergiledikleri üstün gayret sayesinde din eğitimi almak isteyen öğrenciler bu kurslara

¹³¹ Bilgili, a.g.e., s.138; Ay, a.g.e., s.20;Öcal, **Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar**, TDV Yay., Ankara, 2005, s.54-55; Bu konu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Bilgin, Beyza, **“İslam ve Çocuk”**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2.Baskı, Ankara, 1991, s.128-131.

¹³² “Karakter, ruhta iyice yerleşen prensipler ve maksimler vasıtasıyla her irade fiilinin keskin ve muayyen olması üzerine ruhun istikrar kazanmış halidir.” Geniş bilgi için bkz. Çamdibi, H. Mahmut, **Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi**, Çamlıca Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2008, s. 30-31.

¹³³ Ay, Mehmet Emin, **Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım**, Timaş Yay., 22.Baskı, İstanbul, 2006, s.20; Ayrıca bkz. Demir, Orhan, **“Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi”**, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2004, s.48-49

¹³⁴ Canan, İbrahim, **Resulullah'a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi**, Cihan Yay., 8. Baskı, İstanbul, 1993, s.81.

¹³⁵ MEB Ders Kitapları Yönetmeliği, 5. Temmuz 1993 tarih ve 2386 sayılı *Tebliğler Dergisi*.

devam etmektedirler.¹³⁶ Fakat bu kurslara katılan öğrenciler belirli bir düzende kursu takip etmemeleri ve yukarıda saydığımız olumsuz durumlardan dolayı öğrendikleri dini bilgiler eksik veya yanlış olabilmektedir.

Elde edilen bu sonuçları genel olarak değerlendirirsek İmam-Hatip Lisesi öğrencileri İmam-Hatip Lisesine gelmeden önce din eğitimini farklı kaynaklardan aldıklarını ve bilgi düzeylerinin farklı olduğunu ortaya koymaktadır.¹³⁷ Bu aldıkları din eğitimi öğrencilerin mesleki derslerinde hazır bulunuşluk ve motivasyon açısından faydalı olmaktadır. Fakat bu durum sınıf içinde öğrenciler arasında seviye farklarının oluşmasına neden olmaktadır. Bir öğrenci dersi dikkatli dinlerken diğeri bildiği konu olduğundan dolayı sıkılabilmektedir. Bu da ders içinde disiplin sorunlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bunun için mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Liselerine öğrenci alırken mesleki derslerdeki bilgisi ölçülmeli, sınıflar bu şekilde oluşturulmalıdır. Öğrenci Kur'an-ı Kerim gibi mesleki derslerde başarılıysa bu derslerden muaf tutulmalıdır.¹³⁸

Bir başka faktör ise öğrencilerin öğrendiği bu dini bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği problemidir. Öğrenilen bilgiler yanlış olması durumunda öğrenci olumsuz transfer yapacak¹³⁹ ve yeni bilgilerin öğrenilmesi zorlaşacaktır. Eğitim-öğretimi olumsuz etkileyen bu gibi olumsuz durumların yaşanmaması için fitri bir ihtiyaç olan din eğitiminin daha güvenilir kaynaklardan alınması için İmam-Hatip Liselerinin tekrar beş yıllık temel eğitime dayandırılması ve orta kısmının açılması gerekmektedir.

¹³⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Başkurt, İrfan, **Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları**, Dem Yay., 2. Baskı, İstanbul, 2007, s.172-215.

¹³⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Çollak, Fatih, “ İmam-Hatip Liseleri Kur'an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri Üzerine Düşünceler”, DEM, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, (6-7 Aralık 2003 İstanbul), Dem Yay., İstanbul, 2005, s.126.

¹³⁸ Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir Kur'an kursundan hafızlık vb. belge almış bir öğrenciyi tekrar aynı dersler okutulurken zaman kaybı olmamalıdır. Bu öğrencinin Kur'an-ı Kerim dersinden muaf tutulması gerekir.

¹³⁹ Olumsuz transfer önceki öğrenmelerin yeni öğrenmeleri olumsuz yönde etkilemesidir. Örneğin matematik dersinde denklemi yanlış öğrenen bir öğrencinin fizikteki soruları çözmemesi. Bkz. Aydın, Mehmet Zeki, a.g.e., s.32.; Sahranç, Ümit, **Eğitim Psikolojisi**, Anı Yay., Ankara, 2008, s.354.

3.5. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Memnuniyet Durumları

Tablo 18. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesindeki Memnuniyet Durumları

İmam-Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Memnuniyet Durumları	Sayı	%
Memnunum	124	63,9
Biraz Memnunum	34	17,5
Memnun Değilim	24	12,4
Fikrim Yok	9	4,6
Cevapsız	3	1,5
Toplam	194	100

Tablo 18'e baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 63,9'u (124) İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnun, %17,5'i (34) biraz memnun, % 12,4 (24)'ü memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. % 4,6'sı (9) fikrim yok derken, % 1,5'i (3) ise cevapsız bırakmıştır. Bu sonuçlara göre (memnun ve biraz memnun birlikte ele alırsak) öğrencilerin çok büyük bir kısmı İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnundur.

Tablo 19. Öğrencilerin Memnuniyet Sebepleri

Memnuniyet Sebepleri	Sayı	%
Bu Okulda Dini Bilgi Veriliyor	67	34,5
Bilgili veya Dini Hizmetleri Yürütebilecek Şekilde bizi yetiştiriyorlar	57	29,4
Tam istediğim gibi bir din eğitimi yapıyor	23	11,9
Cevapsız	47	24,2
Toplam	194	100

Tablo 19'a baktığımızda öğrencilerin % 34'ü (67) İmam-Hatip Lisesinde dini bilgi verildiği, %29,4'ü (57) bilgili veya dini hizmetleri yürütebilecek şekilde yetiştiriliyor olmaları, % 11,9'u (23) tam istenilen bir din eğitimi yapıyor olması seçeneğini işaretlemişlerdir. Öğrencilerin büyük bir kısmı mesleki din eğitimi veren İmam Hatip Lisesinde din eğitimi aldıklarından memnundur.

Tablo 20. Öğrencilerin Memnun Olmama Sebepleri

Memnun Olmama Sebepleri	Sayı	%
Öğretmenlerin sert tutumu	2	1
Derslerin ağır oluşu	11	5,7
Arkadaşların yanlış tutumu	5	2,6
İdarenin yanlış tutumu	8	4,1
Başka	6	3,1
Cevapsız	162	83,5
Toplam	194	100

İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnun olmayan öğrenciler memnun olmama sebeplerini öğretmenlerin sert tutumu, derslerin ağır oluşu, arkadaşların yanlış tutumu, idarenin yanlış tutumu olarak belirtmişlerdir. Bu sebeplerden dolayı İmam-Hatip Lisesinde okumaktan memnun olmayanların oranı % 16,5'tir.

3.6. Öğrencilerin Başarı Durumlarının Beklentilerine Uygunluğu

Tablo 21. İmam-Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Başarı Durumlarının Beklentilerine Uygunluğu

Başarı Durumlarının Beklentilerine Uygunluğu	Sayı	%
Beklentimden yüksek	18	9,3
Beklentime uygun	87	44,8
Beklentimden düşük	81	41,8
Cevapsız	8	4,1
Toplam	194	100

İmam-Hatip Lisesinde eğitim öğretim gören öğrencilerin başarı durumlarının beklentilerine göre uygunluğuna baktığımızda; % 9,3'ü (18) beklentimden yüksek, % 44,8'i (87) beklentime uygun, %41,8'i (81) beklentimden düşük seçeneğini işaretlemişlerdir. % 4,1'i (8) ise soruyu boş bırakmıştır. Bu sonuçta dikkat çeken, ankete katılan öğrencilerin % 41'lik oranında başarılarının beklentilerinden düşük olduğunu belirtmeleridir.

Tablo 21'de elde edilen sonuçlar öğrencilerin beklentilerinden daha başarısız olmalarına sebep olan faktörlerden bazılarıdır. Bunun yanında İmam Hatip Lisesinin orta kısmı (İlköğretim 2. kademe) kapatıldığı için öğrenciler İlköğretim 2. kademe de okurken dini bilgileri Kur'an Kurslarında veya başka yerlerde öğrenmektedirler.(Bkz. Tablo 17) Fakat bu öğrendikleri dini bilgileri yanlış öğrenebilmektedirler. Örneğin derslerde gözlemlediğimiz kadarıyla öğrenciler Kur'an-ı Kerim dersinde daha önceden harflerin mahreçlerine¹⁴⁰ ve tecvid¹⁴¹ kurallarına dikkat etmeden öğrendikleri Kur'an-ı Kerim'i iyi okuduklarını söylemektedirler. Kendilerini bu derste daha başarılı olmaları gerektiğine inanıyorlar. Halbuki bu yanlış öğrenmeler daha sonra öğrenecekleri doğru bilgilere olumsuz transfer yapmaktadır. Dolayısıyla öğrenci derslerinde daha başarılı olmasını beklerken, başarısız olduğunu gördüğünde hayal kırıklığına uğramaktadır.

¹⁴⁰ Mahrec sesinin çıktığı yerdir. Bkz.,Ünlü, Demirhan, **Kur'an-ı Kerimin Tecvidi**, Ankara, 2005, s.56.

¹⁴¹ Tecvid harflerin mahreçlerine dikkatle , her harfin hakkını vererek vasl, vakf, med, kasr, gibi tilavet kaiderine riayet ederek Kur'an-ı Kerim-i güzel okumayı öğreten ilimdir. Bkz., Ünlü, a.g.e., s.38.

3.7. Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri

Tablo 22. İmam-Hatip Lisesindeki Öğrencilerin Başarısızlık Nedenleri

Başarısızlığın Sebepleri	Sayı	%
Ders programı çok yoğun, bazı dersler çok zor	87	44,8
Kaldığım pansiyonda ders çalışmak için şartlar uygun değil	10	5,2
Ailevi problemlerim var	21	10,8
Sağlık sorunum var	6	3,1
Başka	30	15,5
Cevapsız	40	20,6
Toplam	194	100

Tablo 22'ye baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 44,8'i (87) İmam-Hatip Lisesinde derslerde başarısız olma sebeplerini ders programının çok yoğun ve bazı derslerin çok zor oluşuna, % 5,2'si (10) kaldığı pansiyonda ders çalışmak için şartların uygun olmamasına bağlamaktadır. Yine % 10,8'i (21) ailevi problemlere, % 3,1'i (6) sağlık sorunlarına bağlarken, % 20,6'sı (40) cevapsız bırakmıştır.

Başka seçeneğinde ise öğrenciler şunları ifade etmişlerdir: “ Çalışma isteği ve azmim yok / Mesleki dersler dışındaki dersleri sevmiyorum / Mesleki derslerde temelim yok / Bireysel problemlerim var / Evde çalışacak odam yok / Çevrem tarafından önemsenmiyorum / Ders çalışmaya vaktim yok / Öğretmenler yetersiz.”

Ankete katılan İmam Hatip Lisesi öğrencileri başarısız olmalarının sebebini büyük oranda (%44,8) ders programının çok yoğun olmasına bağlamaktadırlar. İmam Hatip Lisesinde uygulanan ders programlarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerin başarısızlıklarına sebep olan durumları asgari seviyeye indirmek veya ortadan kaldırmak için öğrencilere eğitsel rehberlik¹⁴² yapılmalıdır. Öğrencilere

¹⁴² Eğitsel rehberlik için bkz. Tan, Hasan, **Rehberliğin Esasları**, Yenidesen Matbaası, Ankara, 1962, s.42-45.

okullarda uygulanacak yeni ders programları hakkında bilgi verilmelidir. Mesleki Dini eğitim veren İmam Hatip Liselerinde okutulan Arapça, Kur'an-ı Kerim (yüzüne ve ezberi), Hadis, Tefsir vb. derslerde okul rehberlik servisi ve sınıf rehber öğretmenleri tarafından öğrencilere etkili ve verimli çalışma yöntemleri öğretilmelidir.

3.8. Öğrencilerin Zorlandıkları Dersler

Tablo 23. Öğrencilerin Zorlandıkları Dersler

Zorlandıkları Dersler	1.Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		Genel Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Dil ve Anlatım/ Türk Edebiyatı	18	9,3	10	5,2	11	5,6	39
Tarih / T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük/ Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi/Dinler Tarihi / İslam Tarihi	18	9,3	22	11,3	10	5,1	50
Coğrafya	2	1	3	1,5	3	1,5	8
Matematik / Geometri	19	9,8	12	6,1	12	6,1	43
Fizik / Kimya / Biyoloji	9	4,6	10	3	8	4,1	27
Felsefe / Sosyoloji /Psikoloji	19	9,8	12	6,2	12	6,2	43
Mantık	1	0,5	1	0,5	-	-	2
İngilizce	10	5,1	3	1,5	4	2,1	17
Kur'an-ı Kerim	27	13,9	23	11,9	10	5,1	60
Arapça	53	27,5	25	12,9	5	2,5	83
Fıkıh	3	1,5	10	5,1	7	3,6	20
Hadis	1	0,5	2	1	2	1	5
Kelam	4	2,1	9	4,6	-	-	13
Hitabet ve Mesleki Uygulama	1	0,5	1	0,5	3	1,5	5
Cevapsız	9	4,6	51	26,2	107	55,1	167
Toplam	194	100	194	100	194	100	582

Tablo 23'e baktığımızda, ankete katılan öğrencilerin %27,5'i (53) arapça dersini en çok zorlandıkları dersler arasında ilk sırada belirtmişlerdir.¹⁴³ Yine zorlandıkları

¹⁴³ Benzer sonuçlar için bkz. Bulut, Aytekin, **Din Eğitimin'de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2004, s.134.

derler içerisinde Kur'an-ı Kerim dersini belirtenlerin oranı % 13,9'u (27) iken, bu dersleri % 9,3 oran ile felsefe-sosyoloji-psikoloji dersleri ve matematik grubu dersleri takip etmektedir. İmam Hatip Lisesinde okutulan dil derslerinde en çok zorlanılan ders arapça, mesleki derslerde Kur'an-ı Kerim, kültür derslerinde ise en çok zorlanılan dersler felsefe-psikoloji-sosyoloji dersleri ile matematik-geometri dersleri olarak görülmektedir.

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin en çok zorlandıkları mesleki ders Kur'an-ı Kerim dersidir. İmam Hatip Liselerinde meslek dersleri içerisinde müfredatın önemli bir kısmını teşkil eden, en çok önemsenen ve her yıl okutulan Kur'an-ı Kerim dersinin öğretimi ile ilgili şu noktalar üzerinde durabiliriz.

Öncelikle bu derse girecek meslek hocaları iyi seçilmelidir. Meslek dersi hocaları arasında okutuculuğu (öğretme metotlarını bilme) yanında okuyuculuk özelliğine de sahip olmalıdır. Kur'an-ı Kerim dersinde öğretici olan hoca öğrenciler tarafından taklit edilmektedir.¹⁴⁴ Öğretimde devamlılık açısından ders hocası bir yıl boyunca aynı sınıfları okutmalıdır, özellikle lise birinci sınıflarda ders hocası bir eğitim-öğretim yılı boyunca aynı sınıfları okutmaya devam etmelidir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim dersine girecek hocaların Kur'an-ı Kerim öğretme tekniklerini iyi bilmeleri gerekir.¹⁴⁵

İmam-Hatip Liselerinde sınıflar oluşturulurken özellikle Lise I. sınıflarda Kur'an-ı Kerim daha önceden öğrenip-öğrenmeyenler göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Bu, dersin daha iyi işlenişini sağlayacağı gibi, derste disiplin sorunlarının çıkmasını da önler.

Ders hocaları Lise I. sınıflarda Kur'an-ı Kerimi okumanın ve anlamının önemi üzerinde durmalıdır. Dersin hocası, arap harflerinin ilk kez öğretirken mahreçleri, ince-kalın, peltek okumasına dikkat ederek öğretmelidir. Yanlış öğrenmeler daha sonraki

¹⁴⁴ Çollak, a.g.e., s.133-134; Daha geniş bilgi için bkz. Saka, Şevki, “ Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Metod”, Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.,Ankara, 1991, s.111-113

¹⁴⁵ Kur'an-ı Kerim Öğretim Teknikleri: “ 1- Harf Talimi Yaptırmak, 2- Ezber veya Yüzünden Takip edilecek Ayet ve Sureleri Öğrencilere Okumak, 3- Ezber Sureleri Her Öğrenciden Dinlemek, 4- Öğrencilere Hazırlık Suresi Vermek, 4- Okunacak Sureleri Öğrenciye Önceden Bildirmek, 6- Öğrenciler Daha Çok İstanbul Tavrını Benimsetmek, 8- Ses Kayıt ve Görüntü Cihazlarından Yararlanmak, 9- Kalfa Sitemini Kullanmak, 10- Öğrencileri Derste Numaralandırmak, 11- Çok Zayıf Öğrencilerin Durumunu Dikkate Almak, 13- Israrla Koro Halinde Okumayı Sürdürmek, 14- Koro Halinde Okumalar İçin Okul İdaresi Özel Bir Alan Tahsis Etmeli, 15- Tecvit Bilgilerini Kısa ve Açık Bir Anlatımla Öğretmek.” Bu konuda daha geniş bilgi için Bkz.

¹⁴⁵ Çollak, a.g.e., s.135-136.

yıllarda öğrenci tarafından olumsuz transfer yapılmaktadır. Yüzüne okutulurken ise bir sonraki yıllarda ezber okutulacak kısımlardan başlanmalıdır. Bu sayede bir sonraki yıl ezberlenecek kısımlar için göz aşinalığı oluşur.¹⁴⁶

Öğretmen öğrencilere her ne kadar Kur'an-ı Kerim-i okumanın sevabı ve mükafatının Allah'tan olduğunu belirtse de, ders içinde öğrenci Kur'an-ı Kerim-i okumasının karşılığı olarak öğretmen notuna dikkat etmektedir. Kur'an-ı kerim dersinde notlar genellikle sözlü olarak verilmektedir. Öğretmen öğrenciye not verirken elinden geldiğince adaletli olmalı, öğrenciye olan kini, onu not kırmaya veya sınıfta bırakmaya sürüklememelidir. Öğretmenin adil olması onun öğretmenlik vasıflarından biridir.¹⁴⁷ Allah Teala: **“Bir topluluğa olan kin ve öfkeniz, sizi adaletsizliğe götürmesin, adil olun...”**¹⁴⁸ buyurmaktadır. Öğrenci hocasının adaletsiz yaptığı kanaatini taşımaması için, öğretmen objektif kriterlerden oluşan not çizelgesi oluşturmalı ve notlarını bu çerçevede vermelidir. Öğrencinin Kur'an-ı Kerim okurken yaptığı hatalar hemen geri dönüt olarak öğrenciye verilmelidir.

Kur'an-ı Kerim dersini zorlaştıran başka bir husus ise sınıfların kalabalık olmasıdır. (sınıfların kalabalık olması bkz. Tablo 31) 60 kişilik 12. sınıflarda 4 saat (40X4=160 dakika) Kur'an-ı Kerim dersi vardır. Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim dersinde her öğrenci Kur'an-ı Kerim-i yüzüne okur veya ezberlenecek kısımları ezberden okur. Yani her öğrencinin mutlaka derse aktif katılması gerekmektedir. 160 dakikayı 60'a böldüğümüzde her öğrenci için 2.6 dakika zaman ayırmak gerekmektedir. Bu zaman diliminde öğrenciden hem yüzüne okumasını beklemek, hemde ezberlediği kısımları hocaya dinletmesini beklemek imkansızdır. Dolayısıyla öğrenci derste istediği verimi alamayacak ve zorlanacaktır.

Kur'an-ı Kerim derslerinin daha verimli olabilmesi için sınıf mevcutları sınırlı olmalı, ders saati artırılmalı veya Kur'an-ı Kerim dersine sınıf mevcuduna göre birden fazla ders hocası girmelidir. Bir başka husus ise klasik sınıf ortamının Kur'an-ı Kerim dersi için uygun olmamasıdır. Koro çalışmaları yapılırken diğer sınıflar rahatsız olabilmektedir. Dersin hocası bir öğrencinin ezberini dinlerken diğer öğrenciler boş kalmaktadır. Bu durumda derse aktif katılmayan öğrenciler disiplin sorunlarına neden

¹⁴⁶ Çollak, a.g.e., s.132.

¹⁴⁷ Bayraktar, M. Faruk, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, MÜİF Vakfı Yay., İstanbul, 2008. s.141

¹⁴⁸ Maide, 5/8.

olabilmektedir. Bu soruların olmaması için İmam Hatip Liselerinde meslek dersi sınıfları oluşturulmalıdır. Örneğin Kur'an-ı Kerim dersi için Kur'an-ı Kerim sınıfı gibi.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersinden başarılı olabilmeleri için derste Kur'an-ı Kerim kitabını getirmeleri gerekir. Öğretmenlerin okuyuşunu aynıyle takip etmeleri ve onları taklit etmelidirler. Kur'an-ı Kerim-i mp3 ve vb. cihazlardan faydalanarak dinlemeleri gerekir. Kur'an-Kerim-i çok okumalıdır. Öğrenciler Kur'an-ı Kerim okurken heyecanlarını yenmek için kademeli olarak yanlarında az heyecanlanacakları kişilerden başlamalıdır. Ders hocaları öğrencilerin bu heyecanlarını yenecekleri ortamları hazırlamalıdır.

Öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'de ezberlemesi gereken sure veya ayetleri daha kolay ezberleyebilmeleri içi şu hususlara dikkat etmeleri gerekir:

a) Ezberlenmesi istenen metin, önceden öğretmen tarafından yüksek sesle okunmalıdır. Daha sonra iyi okuyan öğrencilere tekrar ettirilerek metnin sıhhatli ezberlenmesine çalışılmalıdır.

b) Öğrenci her metni ya satır satır veya daha uzun bölümler halinde tekrar etmek suretiyle ezberler. Her yapılan ezber, önceki ezberlerle tekrar edilerek bütünleştirilir.

c) Ezber esnasında gerek metnin aynıyle yazılması, gerekse hem metin hem de meal olarak yazılması ezberlemeyi kolaylaştırmaktadır. Öğrencilere ezber yaptırırken bu noktaya da dikkat etmeleri hatırlatılmalıdır.

d) Satırlar, ayetler ve benzerlikler arasında ilgi kurarak ezberlemenin kolaylığı öğrencilere öğretilmelidir.

e) Yapılan ezberleri koruyabilmek için zaman zaman tekrar ettirilmelidir

f) Ezber konusunda da yine ehil okuyuculardan istifade edilmelidir.”¹⁴⁹

Tecvid öğretilirken ise işlenecek konu bol örneklerle öğrencilere uygulamalı olarak işlenmelidir.¹⁵⁰

Kur'an-ı Kerim dersi veren öğretmenlerin gerek pedagojik gerek ise alan bilgisi anlamında çok iyi olmaları gerekmektedir.

¹⁴⁹ Saka, a.g.e. s.114.

¹⁵⁰ Saka, ay.

3.9. Öğrencilerin Sevdikleri Dersler

Tablo 24. Öğrencilerin Sevdikleri Dersler

Sevilen Dersler	1.Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		Genel Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Dil ve Anlatım/ Türk Edebiyatı	30	15,5	19	9,8	23	11,9	72
Tarih / T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük/ Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi	12	6,2	13	6,7	10	5,1	35
Coğrafya	7	3,6	9	4,6	5	2,6	21
Matematik / Geometri	16	8,2	15	7,7	15	7,7	46
Fizik / Kimya / Biyoloji	1	0,5	4	2,1	2	1	7
Sağlık Bilgisi	-	-	-	-	-	-	-
Felsefe / Sosyoloji /Psikoloji	3	1,5	-	-	9	4,6	12
Mantık	1	0,5	-	-	-	-	1
İngilizce	6	3	8	4,1	7	3,6	21
Beden Eğitimi	5	2,6	8	-	3	1,5	16
Milli Güvenlik Bilgisi	1	0,5	-	-	-	-	1
Trafik ve İlk Yardım	4	2,1	3	1,5	-	-	7
Kur'an-ı Kerim	43	22,2	21	10,8	15	7,7	79
Arapça	33	17	24	12,4	9	4,6	66
Siyer	4	2,1	8	4,1	5	2,5	17
Fıkıh	6	3	7	3,6	5	2,5	18
Tefsir	8	4,1	7	3,6	5	2,5	20
Karşılaştırmalı Dinler Tarihi	3	1,5	11	5,8	7	3,6	21
Hadis	4	2,1	9	4,6	10	5,1	23
İslam Tarihi	3	1,5	-	-	2	1	5
Kelam	3	1,5	7	3,6	6	3	16
Hitabet ve Mesleki Uygulama	1	0,5	3	1,5	7	3,6	11
Cevapsız	-	-	18	9,3	49	25,3	67
Toplam	194	100	194	100	194	100	582

Tablo 24'e baktığımızda, ankete katılan öğrencilerin % 22,2'si (43) Kur'an-ı Kerim dersini ilk öncelikli olarak sevdiklerini belirtmişlerdir. Kur'an-ı Kerim dersini %17'lik (33) oranla arapça dersi, % 15,5'lik (30) oranla Dil ve Anlatım dersi takip etmektedir.

Bu sonuçlar bize mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin müfredat içerisinde ağırlıklı yeri olan Kur'an-ı Kerim dersinden zorlanmalarına rağmen daha çok sevdiklerini göstermektedir.

Öğrencilerin mesleki dini eğitimi veren İmam-Hatip Lisesine kendi istekleri ile gelmiş olmaları (bkz. Tablo 15) ve bu okuldan istedikleri dini bilgiler alıyor olmaları (bkz. Tablo-19) nedeniyle bu derste zorlansalar bile en sevdikleri ders olarak Kur'an-ı Kerim dersini görmelerinin nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.

3.10. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları

İmam-Hatip Lisesinde görev yapan meslek dersi hocaları öğrencilerin gerek ders içi gerek ders dışı sorunlarıyla ilgilenmelidir. Özellikle lise çağlarında öğrenciler hocalarına karşı özdeşleşme kurmaktadır. Okul hayatında hocalarına büyük bir benimsemeyle bağlanan gençler vardır. Bunlar bilhassa ana-babaların hakiki rollerini ifa etmemesi/edememesi halinde gençler, ana-babalarına karşı gösterecekleri benimsemeyi hocalarına karşı gösterirler. Bu bakımdan öğretmenlerin bu özdeşleşme durumuna önem vermeleri gerekir.¹⁵¹

Tablo 25. Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları

Meslek dersleri öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumları	Sayı	%
Çok ilgili	44	22,7
İlgili	63	32,5
Az ilgili	46	23,7
İlgisiz	23	11,9
Fikrim yok	14	7,2
Cevapsız	4	2,1
Toplam	194	100

¹⁵¹ Çabdıbi, *Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi*, s.82.

Tablo 25'e baktığımızda meslek dersleri öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumunun nasıl olduğu hakkında bize şu bilgileri vermektedir. Ankete katılan öğrencilerin % 22,7'si (44) çok ilgili olduğunu, % 32,5'i (63) İlgili olduğunu, % 23,7 (46)'si az ilgili olduğunu, %11,9'u (23) ilgisiz olduğunu, % 7,2'si (14) fikrim yok seçeneğini işaretlemişlerdir. Ankete katılanların % 2,1'i (4) ise soruya cevap vermemiştir.

3.11. Meslek Dersi Dışındaki Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları

Tablo 26. Kültür Dersleri Öğretmenlerinin Öğrencilere Karşı Tutumları

Meslek dersleri dışındaki öğretmenlerinin öğrencilere karşı tutumları	Sayı	%
Çok ilgili	32	16,5
İlgili	65	33,5
Az ilgili	43	22,2
İlgisiz	34	17,5
Fikrim yok	20	10,3
Cevapsız	-	-
Toplam	194	100

İmam-Hatip Lisesinde görev yapan kültür dersleri öğretmenlerinin İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilere karşı tutumları ise şöyledir. Ankete katılan öğrencilerin % 16,5'i (32) çok ilgili olduklarını, %33,5'i (65) ilgili olduklarını, % 22,2'si (43) az ilgili olduklarını, %17,5'i (34) ilgisiz olduklarını belirtirken, % 10,5'i (20) ise soruya fikrim yok diye cevap vermiştir.

Meslek ve Kültür dersleri öğretmenlerinin öğrencilere olan tutumlarını karşılaştırdığımızda meslek dersleri öğretmenlerinin %22,7 (44) oranında, kültür dersleri öğretmenlerinin ise % 16,5 (32) oranında “çok ilgili” olduğu görülmektedir. Bu oranlar sonucuna göre meslek dersleri öğretmenlerinin kültür dersi öğretmenlerine göre daha ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Fakat bu iki oran, gerek meslek dersleri öğretmenleri

gerekse kültür grubu dersleri öğretmenlerinin öğrencilerle “çok ilgili” olmadıklarını göstermektedir.

Mesleki dini eğitim veren İmam-Hatip Liselerinde meslek dersleri öğretmenlerinin öğrencilerle daha fazla ilgilenmesi gerekmektedir. Mesleki derslerin içeriği öğrencinin zihnine ve duygularına hitap etmektedir. Bu derslerin sonunda öğrencilerin istedik davranışlar kazanabilmesi için meslek dersleri öğretmenlerinin öğrencilerle gerek derste gerekse ders dışında daha fazla ilgilenmesi gerekir.

İmam-Hatip Lisesinde çalışan öğretmenler öğrencilerine karşı rehberlik etmeli, öğrencilerinin her birine çocuklarına gösterdiği sevgi ve şefkati göstermeli ve onlara evlat muamelesi yapmalıdır.¹⁵² Bu sevgi ve şefkati öğretmeninde gören öğrenci okulunu, öğretmenlerini ve derslerini daha çok sevecektir. Bu, dolaylı olarak öğrencinin derslerindeki başarısına katkı sağlayacaktır.

3.12. Öğrencilerin Okul İdaresinin Tutumunu Değerlendiriliş Biçimleri

Okul idarecilerinin görevlerini iyi yapması, eğitim ve öğretimin kalitesinin artmasına, öğrencilerin başarı seviyelerinin yükselmesine, disiplin olaylarının azalmasına olumlu katkı sağlar. Yine iyi bir okul idaresi okuldaki öğretmenlerin yüksek motivasyonlu olmasına, onların birbirleriyle uyumlu ve irtibatlı çalışmasına ve okul içerisinde işlerin düzenli gitmesine de imkan sağlar. Okul idarecilerinin görevlerini iyi yapmadıkları takdirde ise bunun tam tersi durumları okulda görmek mümkündür. İmam-Hatip Lisesindeki idarecilerin tutumları ise öğrencilerin gözüyle tablo 27’de şu şekilde değerlendirilmektedir.

Tablo 27. Öğrencilerin Okul İdaresinin Tutumunu Nasıl Değerlendirdikleri

Okul idaresininin tutumu	Sayı	%
Çok sert	48	24,7
Sert	32	16,5
Bazen sert, bazen yumuşak	99	51
Yumuşak	6	3,1
Çok yumuşak	1	0,5
Cevapsız	8	4,1
Toplam	194	100

¹⁵² Tütüncü, Mehmet, **Türk-İslam Eğitimcisi Zernuci**, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İzmir, 1991, s.153

Tabloda 27’de görüldüğü gibi öğrencilerin % 24,7’si (48) çok sert, % 16,5’i (32) sert, % 51 (99)’i bazen sert, bazen yumuşak, % 3,1’i (6) yumuşak, % 0,5’i (1) ise çok yumuşak seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu sonuçlara göre “çok sert” ve “sert” seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı % 41,2’dir.

Okul küçük bir toplum gibidir. Toplumun huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için nasıl ki uyulması gereken hukuki ve örfi belli kuralları varsa okulda öğretmen ve öğrencilerin de uyması gereken belli kurallar vardır. Bu kuralların uygulanmasını takip etmesi gereken okul idaresidir. Öğrencilerle yaptığımız görüşmelerde öğrenciler okul idaresi hakkında şu ifadeleri dile getirmektedirler: “Okul idaresi önceki yıllarda sıkı bir şekilde uygulanan okul kurallarını bu yıl uygulamadıklarını, ayrıca bu kuralları uygularken öğrenciler arasında ayrımcılık yapıldığını belirtmektedirler. Yine öğrencilerin bir kısmı idari işlerin öğrencilere yaptırılmasından rahatsızlık duymaktadır.”¹⁵³

Okul idarecilerinin okulda görülen öğrenci disiplinsizliklerine karşı öğrencinin şahsına değil yapılan davranışın karşılığı olarak ceza aldıklarını hissettirmeleri ve öğrenci aldığı cezanın yaptığı davranış sonucu aldığını anlamalıdır.¹⁵⁴ Öğrencilerden aynı hatayı yapan öğrenciye de mutlaka aynı ceza verilmelidir.¹⁵⁵ Aksi durumda öğrenci kendisine verilen cezayı şahsına yapılan hakaret sayacaktır ve kin duygusu besleyecektir. Buda öğrencilerde istenmedik davranışların oluşmasına sebep olacaktır.

Okul idaresinin öğrencilerle uyum içinde olması, öğrencilerin okulu sevmelerine ve derslerinde daha başarılı olmalarına yardımcı olacaktır. Bunun için okul idaresinin, öğrencilerle belli günlerde toplantı yapmaları, okul idaresinden öğrencilerin beklentilerini tespit etmeleri öğrenciler için faydalı olur. Bu toplantılar okul içinde öğrenciler arasındaki uyumsuzlukların önceden tespit edilmesini, böylece dana sonradan çıkması muhtemel disiplin olaylarının önüne geçilmesini de sağlayacaktır.

Mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Liselerine idareci atarken sadece sınav puanı dikkate alınmamalıdır. Sınav puanının yanında bu okulların vizyon ve misyonunu, öğrencilerin psiko-sosyal durumlarını, öğrenci velilerini iyi bilen öğretmenler olmalıdır. Bu okullarda idareci olabilmek için sınav puanına ek olarak

¹⁵³ Bu görüşmelerimizi, okulun sorunlarını 4 yıl boyunca daha iyi algılayabilecekleri kanaatiyle son sınıf (12. sınıf) öğrencileriyle yaptık.

¹⁵⁴ Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.229

¹⁵⁵ Bayraktar, a.g.e., s.227.

idareci vasfına sahip meslek dersi öğretmeni olma yada İmam-Hatip Lisesinde 10 yıl çalışmış olmak gibi şartlar getirilmelidir. İmam-Hatip Liselerini yakından tanıyan öğretmenlerin okul idaresinde daha başarılı olacağı kanaatindeyiz.

3.13. Velilerin Okul İdaresi veya Öğretmenlerle Görüşme Durumları

Tablo 28. Velilerin Okul İdaresi veya Öğretmenlerle Görüşme Durumları

Öğrenci velilerinin okul idaresi veya öğretmenle görüşme durumları	Sayı	%
Veli toplantısı olduğu zaman gelir ve görüşürler	90	46,4
Okul idaresi veya öğretmenler çağırdığında gelir ve görüşürler	55	28,4
Hiç gelmez ve görüşmezler	34	17,5
Cevapsız	15	7,7
Toplam	194	100

Tablo 28'e baktığımızda velilerin okul idaresi veya öğretmenlerle görüşme durumları hakkında bize şu bilgileri vermektedir. Ankete katılan öğrencilerin % 46,4 (90)'ü veli toplantısı olduğu zaman gelir ve görüşürler, % 28,4'ü (55) okul idaresi veya öğretmenler çağırdığında gelir ve görüşürler, % 17,5'i (34) hiç gelmez ve görüşmezler şeklinde cevap vermişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin % 7,7'si (15) ise bu soruya cevap vermemiştir.

Öğrencilerin okul başarısının yanında ahlak, karakter ve sosyal çevreyle uyum içinde olabilmeleri için öğrenci velilerinin, veli toplantısı dışında öğrencilerin ders öğretmenleriyle görüşmesi gerekir. Öğrencilerin okuldaki davranışlarıyla evdeki davranışları arasındaki tutarlılığın tespit edilmesi, istenmedik davranışlara sebep olan faktörlerin tespit edilmesi ve giderilmesi için öğrenci velisi ile öğretmen daima iletişim halinde olmalıdır. Örneğin öğrenci okulda kendini ifade edemiyor, çok çekingen duruyorsa, evde ise bu durumun tam tersi davranışlar sergiliyorsa bunun sebeplerinin tespit edilmesi için mutlaka veli-öğretmen-okul idaresiyle işbirliği kurması

gerekmektedir. Veli-öğretmen görüşmelerinde daima öğrencilerin olumsuz davranışlarından bahsedilmemeli, öğrencinin olumlu davranışları da belirtilmelidir. Öğrencinin gösterdiği istendik davranışlar öğretmen ve veli tarafından aile ve okul bütünlüğü içinde desteklenmelidir.

3.14. Öğrencilerin Öğretmenleri ile İlişkilerinden Memnuniyet Durumu

“Asırlardan beri öğretmenlerle öğrenciler arasındaki ilişki büyük ölçüde ders saatlerine münhasır kalmış, bazı öğretmenler kendilerini öğrenciler üstünde bir otorite sayma alışkanlığından kurtaramamışlardır. O, okulda ve öğrenciler nazarında gerçek bir otoritedir. Fakat bu otorite, onu öğrencilerinden ayıran değil; onlara yaklaştıran hususları da ihtiva etmelidir. Öğretmenleri tarafından küçük görüldüklerini, her hal ve hareketlerinin tenkid edildiğini, yaptıklarının pek azının beğenildiğini gören öğrenciler, öğretmenlerine yaklaşacakları yerde, kendilerine yanılmaz insan gözü ile bakan öğretmenlerinden genelde uzaklaşmaktadırlar. Böylece öğretmenlerle öğrenciler arasındaki münasebet ve bağlar devamlı olarak gevşemekte, bazen de kopmaktadır. Sadece dersten derse birbirlerini gören öğretmen ve öğrencilerin, resmi ve çoğu kere de kırıncı şartlar altında karşılaşmaları, öğretmen öğrenci münasebetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.”¹⁵⁶

Öğretmen Öğrenci münasebetlerinin daha iyi olması için öğretmenler aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmelidirler.

1) Öğretmen, okula yeni başlayan öğrencilere daha sıcak bir ilgi göstererek onları söz ve fiilleriyle, yavaş yavaş motive etmeli, kolay anlaşılır dersler vermeli, onlarla yakından ilgilenmelidir.¹⁵⁷ Yani okula yeni başlayan öğrenciye oryantasyon¹⁵⁸ hizmeti yapılmalıdır.

¹⁵⁶ Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.203

¹⁵⁷ Bayraktar, M. Faruk, **İbn Cemaa’dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler**, MÜİF Vakfı Yay., İstanbul, 2006, s. s.31.

¹⁵⁸ Oryantasyon hizmeti, okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılı başında, okulu, kurallarını, işleyişini tanıtmak, okul ve çevre ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları hakkında bilgi vermek ve böylece yeni girdikleri ortama kısa sürede alışmalarına yardımcı olmak üzere yapılan çalışmalardır. Daha geniş bilgi için bkz., Yeşilyaprak, Binnur, **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri**, Nobel Yay., 4. Baskı, Ankara, 2002, s.9-10.

2) Öğretmen öğrencilerinin fiziksel, sosyo-ekonomik, zihinsel, duygusal ve psiko-motor özelliklerini iyi tanımalıdır. Öğrencilerinin bu özelliklerini öğrendikten sonra uygun öğrenme deneyimleri oluşturmak için çaba göstermelidir.¹⁵⁹

3) Öğretmen, derste öğrencilerine güler yüzlü olmalı, onlara karşı içten ve sevgiyle davranıp, ikramda bulunmalıdır. Bütün öğrencileriyle yakından ilgilenmeli, soru soran ve cevap veren öğrenciye yönelerek, onu dikkatle dinlemelidir. Öğretmen öğrencisiyle ilgilenmeli ve onlarla rahat iletişim kurmalıdır. Üstün kabiliyeti olan veya derslerinde çok başarısız olan öğrencilerle özel ilgilenmelidir.¹⁶⁰

4) Öğretmenler öğrencileri konular üzerinde düşündürmeli, olumsuz davranışlar yerine olumlu davranışları daima vurgulamalıdır.¹⁶¹

5) Öğretmen öğrencilerini iyi tanımalı ve kabiliyetleri doğrultusunda yönlendirmelidir.¹⁶² Öğrencilerinin karşılaştıkları problemler karşısında ona rehberlik etmelidir.¹⁶³

6) Öğretmen öğrencilerine adil bir şekilde davranmalıdır. Çünkü adalet eğitimin temelidir.¹⁶⁴

7) Öğretmenin derste bulunan öğrencileri sevmesi, onlarla yakından ilgilenmesi, derste bulunmayanları da iyilikle anması ve övmesi, isimlerini öğrenmesi, aile yapıları ve durumları hakkında bilgi edinmesi, iyilikleri için onlara daima dua etmesi gerekir.¹⁶⁵

İmam-Hatip Lisesindeki öğretmen öğrenci ilişkileri ise öğrencilerin gözüyle tablo 29’da şu şekilde değerlendirilmektedir.

¹⁵⁹ Akçay, Tahsin, **Hayalimdeki Öğretmen**, Yağmur Yay., İstanbul, 2008, s.89; Daha geniş bilgi için bkz. Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.206-207.

¹⁶⁰ Bayraktar, **İbn Cemaa’dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler**, s.23-24-15; Çamdibi, Hasan Mahmud, “**Taşköprüzade Ahmed’e Göre Muallimin Nitelikleri ve Görevleri I**”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, S.4, 1997, s.203-204.

¹⁶¹ Bayraktar, a.g.e., s.16.

¹⁶² Bayraktar, a.g.e., s.42.

¹⁶³ Daha geniş bilgi için bkz. Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.208-212.

¹⁶⁴ Bayraktar, **İbn Cemaa’dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler**, s.45.

¹⁶⁵ Bayraktar, a.g.e., s.46.

Tablo 29. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesindeki Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinden Memnuniyet Durumu

Öğretmen-öğrenci ilişkileri	Sayı	%
Oldukça memnunum	1	0,5
Memnunum	30	15,5
Biraz memnunum	84	43,3
Hiç memnun değilim	56	28,9
Cevapsız	23	11,9
Toplam	194	100

Tablo 29’da görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin 15,5’i (30) memnun olduklarını, % 43,3’ü (84) biraz memnun olduklarını, % 28,9’u (56) hiç memnun olmadıklarını belirtirken % 11,9’u (23) ise soruya cevap vermemişlerdir. Oldukça memnun olanların oranı ise 0,5 (1)’dir. Bu sonuçlarda dikkatimizi çeken “oldukça memnunum” seçeneğini işaretleyenlerin öğrenci sayısı sadece bir tanedir. Bu da İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin, öğretmen öğrenci ilişkilerini yetersiz gördüklerini göstermektedir.

3.15. İmam-Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Öğrenciler Arasındaki Arkadaşlık İlişkileri

Öğrenci eğitim-öğretim hayatı boyunca kendini etkileyen; aile, okul ve sosyal çevre olmak üzere üç boyutlu bir çevrenin etkisi altındadır. Bu üç çevrede de öğrencinin arkadaşı bulunmaktadır. Okul hayatı boyunca öğrencinin edindiği arkadaşları onu olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilemektedir.¹⁶⁶ İyi seçilmiş, üstün karakterli bir arkadaş, insanın birçok faziletler kazanmasına yardımcı olur.¹⁶⁷ Peygamber efendimiz

¹⁶⁶ Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.274-275.

¹⁶⁷ Bayraktar, **İbn Cemaa’dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler**, s.72.

(sav) bir hadiste şöyle buyuruyor: “İyi kimse ile oturup kalkan kişinin ve kötü ile arkadaş olanın misali, tıpkı misk taşıyanla demirci körüğünü yelleyip çeken kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana verir, ya sen satın alırsın, hiç olmazsa ondan güzel bir koku duyarsın. Körükçüye gelince o, ya senin elbiseni yakar yahut da ondan fena bir koku duyar rahatsız olursun.”¹⁶⁸

Müslüman alimlerden İbn-i Sina: “Mektepte çocuk, edebi güzel, alışkanlıkları arzu edilen şekilde olan başka çocuklarla düşüp kalkmalıdır. Zira bir çocuk, diğer bir çocuk için daha çok telkin gücüne sahiptir. Çocuk arkadaşlarıyla ünsiyet eder, (çok şeyi) ondan kapar” der.¹⁶⁹

“Zernuci’ye göre öğrenci, çalışkan bir öğrenciyi arkadaş edinmelidir. Arkadaş olarak seçeceği kişi takva sahibi (Allah’tan çok korkan), güzel huylu ve anlayışlı biri olmalı. Tembel, zamanını boşa harcayan, çok konuşup gevezelik yapan, fitneci ve bozgunculuk yapan öğrencilerden uzak durmalıdır.

Yine ona göre öğrenciler birbirlerine karşı son derece saygılı olmalı, birbirleriyle yapacakları ilmi münazaraları ve araştırmaları belli ölçüler içinde yürütmeli, birbirlerinin fikirlerine saygı göstermelidir.”¹⁷⁰

Bir öğrenci kendine birini arkadaş seçerken şu vasıfların bulunmasına dikkat etmelidir: 1- Arkadaş akıllı, zeki, çalışkan ve gayretli olmalıdır. 2- Dindar, güzel ahlaklı, sağlam karakterli olmalıdır. 3- Arkadaş iyi ve faydalı olup, kötü huylu olmamalıdır. 4- Fasık, bid’at sahibi ve dünyaya düşkün olmamalıdır. Arkadaş arkadaşın aynası olduğundan öğrenci, iyilerle arkadaş olup kötü huylulardan uzak durmalıdır.¹⁷¹

Arkadaş olanlar birbirlerine karşı şu hususlara dikkat etmelidir: 1- Arkadaş sevgide ifrata gitmemelidir. 2- Karşılıklı sevgi ve saygı bulunmalıdır. 3- Arkadaş arkadaşına güzel öğüt vermelidir. 4- Arkadaş, arkadaşını her konuda tercih etmeli, kendisi için istediğini arkadaşısı için de istemelidir. 5- Öğrenci arkadaşısı hakkında kötü zan beslememelidir. 6- Öğrenci arkadaşısıyla konuşurken onu dinlemelidir. 6- Arkadaşını hoşlandığı güzel isimlerle çağırmalıdır.¹⁷²

¹⁶⁸ Müslim, Birr, 146, C.III, s.20026.

¹⁶⁹ Canan, a.g.e., s.147.

¹⁷⁰ Tütüncü, a.g.e., s.158.

¹⁷¹ Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.277-279.

¹⁷² Bayraktar, a.g.e., s.279-280.

Arkadaşın öneminden bahsettikten sonra İmam-Hatip Lisesindeki öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkileri tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. İmam-Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Öğrenciler Arasındaki Arkadaşlık İlişkileri

Öğrenciler arası ilişkiler	Sayı	%
Oldukça iyi	60	30,9
İyi	99	51
İyi değil	24	12,4
Hiç iyi değil	10	5,2
Cevapsız	1	0,5
Toplam	194	100

İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkileri tablo 30’da da görüldüğü gibi % 30,9’u (60) oldukça iyi olduğunu, % 51’i (99) iyi olduğunu, % 12,4’ü (24) iyi olmadığını, %5,2’si (10) hiç iyi olmadığını belirtirken ankete katılanların % 0,5’i (1) ise bu soruyu cevapsız bırakmışlardır. Verilen cevaplar sonunda “oldukça iyi” ve “iyi” seçeneğini birlikte ele alırsak öğrencilerin %81,9’u arkadaş ilişkilerinden memnun oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar bize İmam-Hatip Lisesindeki öğrenciler arasındaki arkadaş ilişkilerinin çok iyi olduğunu göstermektedir.

3.16. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde Hoşlarına Gitmeyen Hususlar

Tablo 31. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinde Hoşlarına Gitmeyen Hususlar

	Sayı	%
Dini-Mesleki derslerin iyi öğretilememesi	58	29,89
Eğitim-Öğretim metodunu beğenmiyorum	84	43,29
Öğretmen-öğrenci ilişkileri zayıf	70	36,02
Okuldaki arkadaşlarımla anlaşamıyorum	11	5,67
Öğretmen sayısının az olması, çoğu derslerin boş geçmesi	46	23,71
Sınıfların çok kalabalık olması	110	56,70
Cevapsız	16	8,24
Toplam	194	

Tablo 31’de görüldüğü gibi öğrencilerin yarısından fazlasına göre (% 56,70) sınıfların çok kalabalık olması öğrencilerin hoşlanmadıkları hususlar arasında ilk sırada yer almaktadır. % 43,29’u öğretmenlerin eğitim-öğretim metotlarını tasvip etmemekte, % 36,02’si öğretmen-öğrenci ilişkilerini zayıf bulmakta, %29,89’u dini-mesleki derslerin iyi öğretilmediğini düşünmekte, % 23,71’i ise öğretmenlerin sayısının az olmasından, çoğu derslerin boş geçmesinden hoşlanmamaktadır.

Bu sonuçlara göre İmam-Hatip Lisesi öğrencileri okullarında sorun olarak ilk sırada sınıfların kalabalık olmasını görmektedirler. Bizim de izlenimlerimizde sınıfların 40-75 öğrenciden oluştuğunu müşahade ettik. Sınıfların bu kadar kalabalık olması özellikle mesleki dini eğitim veren İmam-Hatip Lisesinde Kur’an-ı Kerim gibi mesleki derslerin işlenmesini imkansız kılmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için daha fazla derslik yapılması gerekmektedir. Başka bir sorun da öğretmenlerin eğitim-öğretim metodudur. Eğitim-öğretim; öğretmen, öğrenci, ders araç-gereçleri, eğitim-öğretim

metodları olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bu temel unsurlardan eğitim-öğretim metodu bizzat bilgiyi öğrenciye ulaştıran kanaldır. Öğrenciler öğretmenin neyi anlattığının yanında nasıl anlattığına da bakmaktadırlar. Öğretmenin takip ettiği metod, öğrencinin konuyu anlamasını sağlıyorsa öğrenci bu metodu sevmektedir, aksi takdirde konu kolay bile olsa öğrenci anlamamaktadır.

Öğretmenler konuları işlerken bireysel farklılıkları¹⁷³ dikkate alarak birçok zeka¹⁷⁴ türüne hitap edecek şekilde derslerini işlemelidir. Öğretmenler eğitim-öğretim metodlarını seçerken öğrencinin seviyesini, sosyal çevreyi, okulun imkanlarını ve işleyecekleri konuyu dikkate almalıdırlar. Öğretmenler dersi işlerken bizzat dersin sonuna kadar kendisi anlatmamalıdır. Öğretmen öğrencileri olgu ve olayların farklı ve görünmeyen boyutları üzerinde düşündürmeye ve sorgulamaya yönlendirmelidir. Öğrencinin bilgiyi yapılandırmasına fırsat vermeli, öğrenciye bilgiyi bulduran rehber olmalıdır.¹⁷⁵

3.17. Öğrencilerin Sıkıntı ve Problemlerini Çözme Yolları

Öğretmenlerin görevi sadece derse girip ders anlatmak değildir. Onlar öğrencilerin problemleri ile ilgilenerek çözümüne yardımcı olmaya çalışmalıdırlar. Öğretmen öğrencilerini iyi gözlemlemeli maddi-manevi problemleri ile yakından ilgilenmek suretiyle rehberlik yapmalıdır.¹⁷⁶

Öğrenciler okulda, ailede ve sosyal çevresinde problemlerle karşılaşabilmektedir. Öğrenci bu problemlerinin çözümünde arkadaşından, ailesinden ve öğretmenlerinden yardım istemektedir. Kendine yakın birini bulamazsa problemlerini çevresindeki insanlardan saklamaktadır. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin problemlerinin çözümü için kimlere başvurdukları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

¹⁷³ Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar için bkz. Selçuk, Ziya, **Eğitim Psikolojisi**, Nobel Yay., 16. Baskı, Ankara, 2009, s.23.

¹⁷⁴ Çokulu zeka için bkz. Teyfur, Mehmet, **Eğitim Bilimine Giriş**, Anı Yay.,3. Baskı, Ankara, 2009, s.386-389.

¹⁷⁵ Yapıcı, Mehmet, **Eğitim Psikolojisi**, Anı Yay., Ankara, 2008, s.563-564.

¹⁷⁶ Bayraktar, **İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri**, s.209.

Tablo 32. Öğrencilerin Sıkıntı ve Problemlerini Çözme Yolları

	Sayı	%
Aileme danışarak halletmeye çalışırım	35	18
Okuldaki hocalarıma danışarak, onların rehberliğine başvururum	21	10,8
Arkadaşlarımla veya kendime yakın bulduğum kişilerle halletmeye çalışırım	69	35,6
Kendim halletmeye çalışırım	68	35,1
Cevapsız	1	0,5
Toplam	194	100

Tablo 32’de görüldüğü gibi İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin sıkıntı ve problemlerinin çözüm yolları şu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin %18’i (35) ailesine danışarak, %10,8’i (21) okuldaki hocalarına danışarak, % 35,6’u (69) arkadaşlarıyla veya kendine yakın buldukları kişilerle, % 35,1’i (68) ise kendisi çözmeye çalışmaktadır.

Öğrencilerin problemlerini halletmek için başvurdukları yerlerini 1- Arkadaşları, 2- Kendi kendine halletmeye çalışma, 3- Ailesi, 4- Okuldaki hocalarıma şeklinde sıralayabiliriz.

Bu cevaplar arasında en dikkat çeken sonuç öğrencilerin problemlerini çözerken başvurdukları kişiler arasında okuldaki hocaları en son sırada yer almaktadır. Bu da bize okulda öğretmen-öğrenci arasında bir diyalog eksikliği olduğunu göstermektedir.

3.18. Öğrencilere Verilen Mükafat Türleri

Pekiştireç (mükafat), ortaya çıkan bir davranışın sürekliliğini, ortama sunulması ya da ortamdan çekilmesiyle sağlayan ve organizmayı olumlu yönde etkileyen

uyarıcılara denir. Ortaya çıkan bir davranışın ödüllendirilmesi ya da olumsuz uyarıcının ortamdaki çekilmesi işlemine pekiştirme denir.¹⁷⁷

Pekiştireçler, “etki”lerine göre olumlu ve olumsuz pekiştireçler ve “ihtiyaç” türlerine göre birincil ve ikincil pekiştireçler olarak ikiye ayrılırlar. Birincil pekiştireçler fizyolojik ihtiyaçları karşılayan ve organizmayı belli yönde harekete geçirip, davranışa yön veren öğrenilmemiş uyarıcılardır. Örneğin su, uyku vb. sosyal ihtiyaçları karşılayan, sonradan öğrenilmiş uyarıcılara ise ikincil pekiştireçler denir. Örneğin övme, saygı, para, not, çocuğun sevdiği oyuncakla oynaması vb. olumlu pekiştireç, hoşagiden uyarıcının ortama konulması; olumsuz pekiştireç ise hoşagitmeyen uyarıcıların ortamdaki çekilmesidir.¹⁷⁸ Her iki durumda da davranışın yapılma sıklığını artırmaktadır.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin aldıkları mükafatlar (pekiştireçler) tablo 33’de gösterilmektedir.

Tablo 33. İmam-Hatip Liselerinde Öğrencilere Verilen Mükafat Türleri

	Sayı	%
Öğretmenler güzel sözlerle överler, takdir ve tebrik ederler	73	37,6
Sevgilerini ve ilgilerini artırır	33	17
Değişik armağanlar hediye verirler	30	15,5
Not yükseltirler	27	13,9
Başka:	17	8,8
Cevapsız	14	7,2
Toplam	194	100

¹⁷⁷ Yılmaz, Mehmet Taki, “Edimsel Koşullanma”, Anı Yay., Ankara, 2008, s.408; Mükafatın amacı için bkz. Ay, “Din Eğitimi Mükafat ve Ceza”, 3. Baskı, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2005, s.17.

¹⁷⁸ Yılmaz, Mehmet Taki, a.g.e., s.408-410.

Tablo 33'e baktığımızda İmam-Hatip Lisesinde öğrencilere verilen mükafat türlerinin ne olduğu sorusuna şu şekilde cevap vermektedirler. Ankete katılan öğrencilerin % 37,6'sı (73) "öğretmenler güzel sözlerle överler, takdir ve tebrik ederler" seçeneğini, % 17'si (33) "sevgilerini ve ilgilerini artırırılar" % 15,5'i (30) "değişik hediyeler verirler", % 13,9'u (27) not yükseltirler seçeneğini işaretlemişlerdir. Ankete katılanların % 7,2'si (14) ise bu soruya cevap vermemiştir. Başka seçeneğini işaretleyenler ise şu cevapları vermişlerdir: "Cumhuriyet altını"¹⁷⁹ / şu ana kadar bunların hiçbirini görmedim / hiçbirisi şeklinde /" cevap vermişlerdir.

Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin, derslerde kullandıkları mükafat türleri güzel sözlerle övmek, takdir ve tebrik ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada ise sevgi ve ilgi göstermek yer almaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencilere verecekleri mükafat türleri arasında en ideal olanı, onların arzu ve isteklerine değer vermek, onlara sevgi ve ilgi göstermektir. Öğrencilerin sevgi ve ilgiye bu kadar değer vermelerinde, bulundukları ergenlik çağı önemli bir rol oynamaktadır. Kendisine değer verilmesini, onunla ilgilenmesini isteyen ergenlik dönemindeki öğrenciler, öğretmenin bu yöndeki davranışından büyük memnuniyet duymaktadır.¹⁸⁰

Öğrencilerin derslerine daha çok ilgili olması için öğretmenler öğrencilere karşı sevgi ve ilgilerini daima göstermeleri ve olumlu davranışları kalıcı hale getirmek için pekiştireçleri yeri ve zamanı geldiğinde etkili bir şekilde kullanmalıdır.

3.19. Öğrencilerin Aldığı Ceza Türleri

Ceza, herhangi bir uyarıcı duruma yönelik olarak, belli bir tepkinin sıklığını azaltmak amacıyla, organizmanın bulunduğu ortama, hoş olmayan bir karşılık sunma durumudur.¹⁸¹ Ceza birinci tür ceza ve ikinci tür ceza olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Eğer organizmanın bulunduğu ortama hoş olmayan bir uyarıcı sunulursa

¹⁷⁹ Okulda mesleki tatbikat kolunun siyer-meal vb. yarışmalarda 1. olanlara bu tür hediye verilmektedir.

¹⁸⁰ Ay, **Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza**, s.184-185.

¹⁸¹ Sahranç, Ümit, **"Öğrenme Psikolojisi İle İlgili Temel Kavramlar"**, Anı Yay., Ankara, 2008, s.315. Farklı ceza tanımları için bkz. Özdemir, Şuayip, Özdemir, **"Cezaevlerinde Din Eğitimi"**, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2006, s.41-42.

birinci tür ceza; organizmanın hoşuna giden bir uyarının, onun bulunduğu ortamdan uzaklaştırılması durumuna ikinci tür ceza denmektedir.¹⁸²

Ceza istenmeyen davranışı yok etmediği için, ceza yerine pekiştireç kullanılması önerilmektedir.¹⁸³

Kurallara uymayan, öğretmenlerine karşı kaba ve anlayışsız öğrenciler olabilir. Bu gibi öğrencilere karşı sabır ve kararlılıkla istenmedik davranışın sönmesi sağlanmalıdır.¹⁸⁴

Eğer öğrenciye bir ceza verilecekse, akla uygun, hafif, ıslah edici olmalıdır. Ceza verirken acele edilmemeli, öğrencinin şahsiyet ve karakteri göz önünde bulundurulmalıdır. Ceza suçla orantılı, suça uygun olmalıdır. Çağdaş pedagojinin benimsediği bu prensibe göre, suç ve ceza arasındaki ilişki, eşitlik, uygunluk ve makul olma esasına dayanmalıdır.¹⁸⁵ Çoğu kez öğrenciye dayak yerine sevdiği bir şeyden mahrum etmek yani ikinci tür ceza vermek daha uygun olabilir.¹⁸⁶

Anne, baba ve öğretmenlerin, çocuğun gösterdiği istenmedik davranışlara karşı, çocuğa neyi yapıp, neyi yapmaması veya nasıl hareket edip etmemesi hususunda örnek olması da etkili bir yoldur. Çünkü insan tabiatı üzerinde, örnek olmak, öğüt ve uyarıdan daha etkilidir.¹⁸⁷

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin aldıkları ceza türleri konusunda anket sorularına verdikleri cevaplar tablo 34’te verilmiştir.

¹⁸² Sahraç, a.g.e., s.315.

¹⁸³ Sahraç, a.g.e., s.316.

¹⁸⁴ Bayraktar, M. Faruk, “Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, 1994, s.98-99.

¹⁸⁵ Bayraktar, a.g.m., s.99.

¹⁸⁶ Bayraktar, “a.g.m., s.104.

¹⁸⁷ Bayraktar, a.g.m., s.98

Tablo 34. İmam-Hatip Liselerinde Öğrencilerin Aldığı Ceza Türleri

	Sayı	%
Ceza olarak öğretmenler öğrencilere karşı sevgi ve ilgi göstermezler	57	29,4
Uyarı, mahrumiyet, kınama ve azarlama gibi cezalar verirler	89	45,9
Not düşürürler	27	13,9
Döverek cezalandırırlar	16	8,2
Başka	-	-
Cevapsız	5	2,6
Toplam	194	100

Ankete katılan öğrencilerin % 29,4'ü (53) “ öğretmenlerin öğrencilere karşı sevgi ve ilgi göstermezler”, % 45,9'i (89) “uyarı, mahrumiyet, kınama ve azarlama gibi cezalar aldıkları”, % 13,9'u (27) “not düşürürler”, % 8,2'si (16) “döverek cezalandırırlar” şeklinde cevaplamışlardır. Ankete katılanların % 2,6'sı (5) bu soruya cevap vermemiştir.

Bu sonuçlara göre, en çok uygulanan ceza türü öğretmenlerin öğrencilere karşı sevgi ve ilgilerini azaltmalarıdır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi ortaöğretim çağındaki öğrenciler ergenlik döneminde olduklarından dolayı, bir birey olarak kendilerine değer verilmesini beklemektedirler.

3.20. Öğrencilerin Okudukları Okul ile Hedefleri Arasındaki Uyum

Tablo 35. Öğrencilerin Okudukları Okul ile Hedefleri Arasındaki Uyum

	Sayı	%
Tamamen	63	32,5
Biraz	92	47,4
Hiç	38	19,6
Cevapsız	1	0,5
Toplam	194	100

Ankete katılan öğrencilerin % 32,5'i (63) okudukları okul ile hedefleri arasında tamamen uyum olduğunu belirtirken, % 47,4'ü (92) biraz uygun olduğunu belirtmişlerdir. % 19,6'sı (38) ise okudukları okul ile hedefleri arasında hiç uyum olmadığını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar bize öğrencilerin hedefleri ile okudukları okul arasında uyum olduğunu göstermektedir.

4. Öğrencilerin Beklentileri

4.1. Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden Beklentileri

Öğrencilere yönelttiğimiz “İmam-Hatip Lisesinden beklentiniz nedir?” sorusuna öğrenciler şu şekilde cevap vermişlerdir:

“Dini derslerin daha iyi öğretilmesi / Dini bilgilerin uygulama alanlarının olması / Öğretmen-öğrenci ilişkileri yetersiz daha iyi olmalı / İyi bir ahlaki eğitim almak / Öğretmenlerin puanları düşürmemesi / Son sınıfta ÖSS’ye girecek olduğumuzdan dolayı son sınıfta mesleki derslerin az olması / Öğretmenlerin daha anlayışlı olması / İdarenin daha yumuşak olması / Öğretmenlerin öğrencilerle daha çok ilgilenmesi / Not konusunda öğretmenlerin cimri olmaması / Öğrencilerin ahlaki anlamda daha iyi olması için vaaz edilmeli / Öğrencilerin toplumu iyi yönlendirebilmesi için daha iyi eğitilmelidir / Mesleki derslere (dini bilgilere) daha çok önem verilmeli / Rehberlik servisi ve hocaların öğrencilerle daha çok ilgilenmesi / Ders programı çok yoğun olmaması / Sosyal etkinliklerin olması / Son sınıf öğrencilerine ders konusunda yardımcı olunması / Sınıf mevcutlarının azaltılması / öğretmen-öğrenci ve idare ilişkilerinin geliştirilmesi / Öğrencilere eşit davranılması / Eğitim metodu çok ağır hafifletilmesi / Temizlik konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi / Öğrencilerin muhatap alınıp dinlenilmesi / Öğrencilerin mesleki yönden yönlendirilmesi / Öğretmenlerin derslere ilgi göstermesi / Müdürün daha anlayışlı olması / Günlük ders saatlerinin azaltılması / Kızlar için güzel bir mescid yapılması / Öğrencilerin spor yapacakları alanların yapılması / Kızlara ait spor sahasının yapılması / Kameraların olmaması / Okulda konulan yasakların nedenlerinin açıklanması / Kılık kıyafette aşırı

baskı yapılmaması / Kütüphanedeki kitaplardan istifade edecek şekilde yararlanılması / Derslerin boş geçmemesi / ÖSS’ye yönelik konferanslar verilmeli/”¹⁸⁸

Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesinden beklentilerinden genel olarak şu sonuçlar çıkartabiliriz.

Öğrenciler öğrendikleri dini bilgileri daha iyi öğrenmek ve öğrendiklerini de uygulayacak uygulanma alanlarının olmasını istemektedirler. Yani öğrenilen bilgileri sadece teori değil pratik olarak ta yapmak istemektedirler. İmam-Hatip Liselerinin müfradatlarında yer alan bazı derslerin uygulama yönlerinden şu şekilde örnekler verebiliriz.

Hitabet derslerinde vaaz, hutbe, cenaze merasimi, nikah kıyma vb. konular işlerken doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden sınıf içinde yararlanılmalıdır.

Özellikle hutbe ve vaazlar gibi pratikler idare tarafında müftülüklerden gerekli izinler alınarak erkek öğrenciler tarafından mescid ve camilerde uygulamalı olarak da işlenmelidir. Kız öğrenciler Kur’an-ı Kerim öğretimi, vaaz gibi konularda Kur’an Kurslarına staja gönderilerek pratik yapılmalıdır.¹⁸⁹

Fıkıh derslerini işlerken öğrencilerin günlük hayatta uygulaması olmayan usul bilgisi ve birçok fıkhi kavramla uğraşmak yerine, uygulama alanında karşılaştıkları fıkhi problemlere cevap bulacak tarzda uygulamalı ilmihal bilgileri verilmelidir.¹⁹⁰ Bu bilgilerin uygulanışı öğretmen veya öğrenciler tarafından uygulamalı olarak gösterilmelidir. Yine genel anlamda öğrencilerin mesleki derslerde din dilini anlamaları için kavram analizleri ve irdelemeleri yapılmalıdır. Yapılan kavram analizleri ve irdeleme çalışmaları, din dilinin özelliklerinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.¹⁹¹

İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler, öğretmenlerinin kendileriyle daha fazla ilgilenmesini istemektedirler. Özellikle son sınıf öğrencileri son sınıfta rehberlik hizmetlerinin daha çok sunulmasını istemektedirler. Son sınıfta yer alan mesleki derslerden yeteri kadar verim alamadıklarını bunun için bu derslerin 11. sınıfta

¹⁸⁸ Bu bilgiler öğrencilerle yapılan görüşmelerle de desteklenmiştir.

¹⁸⁹ Kayadibi, Fahri, “İmam-Hatip Liseleri Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersleri Değerlendirilmesi”, Değerler Eğitim Merkezi, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, (6-7 Aralık 2003), Dem Yay., İstanbul, 2005, s.396.

¹⁹⁰ Özdemir, Şuayip, “İmam-Hatip Liselerinde Okutulan Temel Dini Bilgiler ile Fıkıh Dersi Programındaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi”, DEM, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, (6-7 Aralık 2003), Dem Yay., İstanbul, 2005, s.197.

¹⁹¹ Akyürek, Süleyman, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi*, Dem Yay., İstanbul, 2004, s.170-171.

okutulmasını istemektedirler. Okulda kız öğrenciler için iyi bir mescit ve spor salonu yapılmasını, kütüphanenin daima açık olmasını¹⁹² ve eksik kaynak kitapların temin edilmesini istemektedirler.

Genel olarak öğrenciler okulun imkanlarından yararlanmayı, okul idaresi ve rehberlik servisinin/sınıf rehber öğretmenlerinin kendileriyle daha çok ilgilenmesini ve yönlendirmede yardımcı olmasını istemektedirler.

4.2. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Bitirdikten Sonraki Hedefleri

Tablo 36. Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesini Bitirdikten Sonraki Hedefleri

	Sayı	%
İmam Olmayı	20	10,3
Kur'an Kursu öğreticisi Olmayı	33	17
Üniversiteye girmeyi	117	60,3
Başka	22	11,3
Cevapsız	2	1
Toplam	194	100

Tablo 36'da da görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin % 10,3'ü (20) imam olmayı, % 17'si (33) Kur'an kursu öğreticisi olmayı, % 60,3'ü (117) üniversiteye girmeyi hedeflemektedirler. Başka seçeneğinde ise öğrenciler şu görüşleri belirtmişlerdir: “ Kararsızım, hiçbir şey yapmayı düşünmüyorum / kitap yazmayı düşünüyorum / herhangi bir işe girip çalışmak / baba mesleği esnaflığı devam ettirmek / yardım kuruluşlarında gönüllü olarak çalışma / yurt dışında okumak istiyorum “ şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar bize İmam-Hatip Lisesini okuyan öğrencilerin (% 60,3) büyük çoğunluğu üniversiteye gitmeyi istediğini göstermektedir. Öğrencilerin doğru bir alana yönelebilmeleri için mesleki¹⁹³ ve eğitsel rehberlik yapılması gerekmektedir.

¹⁹² Kütüphane ile görevli bir memur olmadığından okulun kütüphanesi kapalı tutulmaktadır.

¹⁹³ Mesleki rehberlik için bkz. Öcal, “**Eğitimde Rehberlik**” Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2004, s.68-69.

4.3. Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri

Tablo 37. Öğrencilerin Yüksek Din Eğitimi Yapma İstekleri

	Sayı	%
Evet	129	66,5
Hayır	18	9,3
Kararsızım	46	23,7
Cevapsız	1	0,5
Toplam	194	100

Tablo 37’ye baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 66,5’i (129) yüksek din eğitimi yapmak isterken, % 9,3’ü (18) yüksek din eğitimi yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Soruya cevap verenlerin % 23,7’si (46) ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrencilerin yarısından fazlası yüksek din eğitimi yapmak istemektedirler.

Bu sonuçlar bize Mesleğe ve Yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ÖSS’de kendilerine haksızlık yapıldığından dolayı (bkz. Tablo 38) yüksek din eğitimi alanında eğitim görmek istediklerini göstermektedir.

4.4. İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Öğrenci Seçme Sınavı’nda Kendilerine Haksızlık Yapılıp-Yapılmadığına İlişkin Görüşleri

Tablo 38. İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) nda Kendilerine Haksızlık Yapılıp-Yapılmama Hakkındaki Görüşleri

	Sayı	%
Evet	175	90,2
Hayır	14	7,2
Kararsızım	2	1
Cevapsız	3	1,5
Toplam	165	100

Tablo 38'e baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 90,5'i (175) İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin ÖSS'de haksızlığa uğratıldıklarını belirtirken, % 7,2'si (14) ise haksızlık yapılmadığını belirtmişlerdir. Ankete katılanların % 1'i kararsız olduğunu belirtirken, % 1,5'i bu soruya cevap vermemiştir.

Anketten elde edilen sonuçlar ve yaptığımız görüşmeler sonucunda öğrencilerin çok büyük bir kısmı (90,5) katsayı probleminden şikayet etmektedir. Bu noktada İmam-Hatip Lisesi öğrencilerine haksızlık yapıldığını düşünmektedir.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Benzer sonuçlar için krş. Doğan, Ahmet, **1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam-Hatip Lisesindeki Gelişmeler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Adana, 2006, s.59.

4.5. Katsayı Sorunu olmasaydı Öğrencilerin Seçecekleri Bölümler

Tablo 39. Kat Sayı Sorunu olmasaydı Öğrencilerin Seçecekleri Bölümler

	Sayı	%
Yurt dışında okumak	1	0,5
Tıp Fakültesi	28	14,4
Eğitim Fakültesi/Beden eğitimi/ Okul Öncesi	11	5,7
Eczacılık Fakültesi	6	3,1
Edebiyat Fakültesi	21	10,8
Tarih-Coğrafya Fakültesi	6	3,1
Psikoloji / Sosyoloji	7	3,6
Hukuk Fakültesi	17	8,7
Yabancı Diller	7	3,6
Bilgisayar mühendisliği	3	1,5
Akademisyen	2	1
Reh. Psk. Danışmanlık	2	1
Siyasal Bilgiler	2	1
Matematik-Fizik Öğretmenliği	10	5,1
Polis Akademisi	2	1
Mimarlık –Güzel sanatlar	4	2
İletişim	5	5,1
Hemşirelik	6	3,1
İktisadi-İdari Bilimler Fakültesi	3	1,5
Düşünmüyor	20	10,3
Din Kültürü Öğretmenliği	10	5,2
Cevapsız	21	10,8
Toplam	194	100

Tablo 39'a baktığımızda, ankete katılan öğrencilerin eğer katsayı problemi olmasaydı hangi bölümü seçmek istedikleri sorusuna %14,4'ü (28) tıp fakültesine %

10,8'i (21) edebiyat fakültesine, % 8,7'si (17) hukuk fakültesine gitmeyi düşünmektedir. Ankete katılanlar arasında kat sayı problemi çözülsede dahi herhangi bir fakülteye gitmeyi düşünmeyenlerin oranı % 10,8 (21) dir.¹⁹⁵ Bu sonuçlara baktığımızda öğrencilerin % 35,3'ü (tıp-eczacılık-hukuk-bilgisayar mühendisliği-matematik-fizik-siyasal-iktisadi ve idari bilimler fakültesi) sayısal veya eşit ağırlıklı fakültelerde okumak istemektedirler. Sosyal ağırlıklı fakülteleri okumak isteyenler ise 40,1 oranındadır. İmam-Hatip Lisesi öğrencileri daha çok sözel ağırlıklı fakülteler tercih etmekle birlikte sayısal ağırlıklı fakülteleri tercih etmek isteyenlerde mevcuttur.

4.6. Öğrencilerin Toplumda Kimliklerini İfade Edebilme Durumları

Tablo 40. Öğrencilerin Toplumda Kendilerini İfade Edebilme Durumları

	Sayı	%
Her zaman ifade edebiliyorum	142	73,2
Bazen ifade edebiliyorum	45	23,2
Hiç ifade edemiyorum	5	2,6
Cevapsız	2	1
Toplam	165	100

Tablo 40'a baktığımızda ankete katılan öğrencilerin % 73,2'si (142) her zaman kendilerini ifade edebilmektedir. % 23,2'si (45) bazen ifade edebildiklerini belirtmiştir. Ankete katılan öğrencilerin % 2,6'sı (5) hiç ifade edemediklerini belirtmektedirler. Bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise % 1 dir. Bu sonuçlardan İmam-Hatip Lisesinde okuyan öğrenciler toplumun önyargılarına rağmen¹⁹⁶ kendilerini rahatlıkla ifade edebilmektedirler.

Ankete katılan öğrencilerden İmam-Hatipli olduğunu toplum içinde söylemekten çekinme nedenleri olarak şu cevapları vermişlerdir.

¹⁹⁵ Yaptığım mülakatlarda neden üniversite düşünmüyorsun sorusuna kız öğrenciler başörtüsü sorunundan dolayı üniversite okumayı düşünmediklerini söylemektedirler.

¹⁹⁶ Doğan, a.g.e., s.63.

“İmam-Hatip’te yurttta kalıyorum / İmam-Hatip Lisesine yurt için gittiğimi söylemelerinden çekiniyorum / Bazı öğrenciler bizdeki kötü davranışları okula mal ediyorlar / Ufak hatalarımız kınanıyor, evliya olmamız bekleniyor / Düşüncelerimi daha net ifade edebilmek için / Katsayı olduğu için bana acıyorlar / Öne sürülmekten korkuyorum / Aşırı ilgi göstermelerinden / Kendimi yeterli görmediğimden / Hacı hoca demelerinden / Küçümsemelerinden / İmam-Hatip Lisesi hakkında olumsuz eleştirilerden / İmam-Hatip Lisesi mezunları üniversiteye giremiyor demelerinden / İmam mı olacaksın demelerinden / dalga geçmelerinden / Çevremdekilerin imam-hatibi sevmemelerinden / İmam-Hatip Lisesinin kötü taraflarından bahsetmelerinden / İmam-Hatip Lisesine layık olmadığım için / Yeterli dini bilgim olmadığı için/”.

İmam-Hatip Lisesi Öğrencileri yukarıda belirttikleri olumsuz durumlardan dolayı toplum içinde bazen İmam-Hatip Lisesine gittiklerini söylemekten çekinmektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği)” adını taşıyan bu çalışma Türk milli eğitim sistemi içinde yer alan İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentilerini Batman İli Örneğinden hareketle tespit etmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Yaptığımız bu çalışmada birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuç

Cumhuriyet tarihinde Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte (1924’te) Türk milli eğitim sistemi içinde yerini alan İmam-Hatip Liseleri, açıldığı yıl mezun vermiştir. İmam-Hatip Liseleri 1930 yılından 1950 yılına kadar kapalı kalmıştır. 1951 yılında tekrar açılan ve sonraki yıllarda çeşitli aşamalardan geçen İmam-Hatip Liselerinin, 1998 yılında sekiz yıllık eğitime geçilmesi üzerine ortaokul kısmı kapanmış, 1999’da Yüksek Öğretim Kurulu’un uygulamaya koyduğu katsayı uygulaması ile öğrenci sayısında çok büyük düşüşler olmuştur.

İlk kurulduğu yılda (1924) mektep, 1950 yılında kurs, kısa bir süre sonra okul ve 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 32. maddesi ile İmam-Hatip Okullarının adı İmam-Hatip Lisesi olarak değiştirilmiştir.

Ders programı ise: % 40’ı mesleki, % 60’ı ise kültür ve fen derslerinden oluşacak şekilde hazırlanmıştır. İlk gündün bugüne kadar bu oran yaklaşık olarak korunmuştur.

Araştırmamızın ikinci bölümünde İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin sorun ve beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapmış olduğumuz ankete katılan 194 öğrencinin 141’i kız, 53’ü ise erkektir. İmam-Hatip Lisesine devam eden erkek öğrencilerin çoğu ilköğretimi köy ve ilçelerde bitirmiştir. Kız öğrencilerin ise çoğu şehir merkezindeki bir ilköğretimi bitirmiştir. Bu sonuç “İmam-Hatip Lisesine devam eden erkek öğrencilerin büyük bir bölümü, ilköğretimlerini ilçe ve köylerde; kız öğrencilerin büyük bir bölümü ise ilköğretimlerini şehir merkezlerinde bitirmiştir.” hipotezimizi doğrulamaktadır.

İmam-Hatip Lisesine devam eden öğrencileri ikamet ettikleri yerler açısından kıyasladığımızda yurtlarda kalan erkek öğrenci sayısı kız öğrenci sayısından fazladır.

Kız öğrenciler ailelerinin yanında kalırken erkek öğrenciler daha çok yurtlarda kalmaktadır. Bu sonuçta ikinci hipotezimizi “erkek öğrencilerin büyük bir bölümü öğrenci yurtlarında, kız öğrencilerinin büyük bir bölümü ise ailelerinin yanında kalmaktadırlar.” doğrulamaktadır.

Öğrencilerin büyük çoğunluğu İmam-Hatip Lisesine kendi isteğiyle gelmiştir. Bunun nedenini ise bu okullarda “dini bilgilerin veriliyor olması” olarak belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu sonuç “öğrencilerin büyük bir kısmı İmam-Hatip Liselerine kendi istekleri ile gelmektedirler.” hipotezimizi desteklemektedir.

İmam-Hatip Lisesi öğrencileri, okula başlamadan önce büyük oranda dini bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç “İmam-Hatip Lisesine gelen öğrenciler, daha öncede din eğitimi almaktadırlar.” hipotezimizi doğrulamaktadır.

Öğrencilerin İmam-Hatip Lisesine başlamadan önce din eğitiminin ne kadarını doğru kaynaklardan aldığı tartışılması ve araştırılması gereken başka bir konudur. Bu bilgilerin yanlış ve eksik öğrenilmesi durumunda, öğrenciler eski bilgileri olumsuz transfer etmektedirler. Bazen bu bilgiler düzeltilememekte ve yanlış öğrenme olarak kalmaktadır. Bu da bize İmam-Hatip Liselerinin tekrar ilk beş yıllık eğitime dayandırılması gerektiğini göstermektedir. Çünkü din psikolojik olarak bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı öğrencilere devlet kurumları yeterli bir şekilde vermezse öğrenciler başka yerlerden karşılamaya çalışmaktadırlar.

Ayrıca alınan bu dini bilgiler sınıflarda öğrenciler arasında seviye farklarının oluşmasına neden olmaktadır. Bunun için mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Liselerine öğrenci alırken mesleki derslerdeki bilgisi ölçülmeli, sınıflar bu şekilde oluşturulmalıdır. Öğrenci Kur'an-ı Kerim dersinden başarılıysa bu dersten muaf tutulmalıdır.

Öğrencilerin büyük bir bölümü okuldaki başarısızlıklarının sebebini ders programlarının yoğun olması ve bazı derslerin zor olmasına bağlamaktadır. İmam Hatip Lisesinde uygulanan programlarda % 40 mesleki % 60 genel kültür ağırlıklı dersler yer almaktadır. Genel liselerde okutulan derslere ek olarak İmam Hatip Liselerinde mesleki dini dersler okutulmaktadır. Bu programı öğrenciler ağır bulmaktadırlar.

Öğrenciler İmam-Hatip Lisesinde en çok zorlandıkları dersin Kur'an-ı Kerim olduğunu belirtmişlerdir. Bu dersin daha verimli işlenebilmesi için; ders saatinin

artırılması, sınıftaki öğrencilerin sayılarının sınırlı olması veyahut sınıftaki öğrenci sayısına göre birden fazla hoca girmesi sağlanmalıdır.

Öğrenciler İmam-Hatip Lisesinde görev yapan meslek dersi öğretmenleri ile kültür dersi öğretmenlerinin kendileriyle fazla ilgilenmediklerini belirtmektedirler.

Öğrencilerin yarıya yakını okul idaresinin tutumunu sert olarak değerlendirmektedir. İmam-Hatip Liselerinde görev yapan okul idarecileri okulda disiplin ve düzeni sağlarken çok dikkatli olmalıdır. Çünkü lise yılları öğrencilerin ergenlik dönemidir. Bu dönemde öğrenciler hata yapabilmektedir. Okul idaresi öğrencileri uyarırken kişiliklerinden ziyade davranışlarının üzerinde durmalıdır. Öğrencinin kişiliği toplum önünde zedelenirse, öğrenci İmam-Hatip Lisesine ve dolayısıyla dine karşı da soğukluk hissedecektir. Bunun oluşmaması için İmam-Hatip Liselerinde idareci olacak öğretmenlerde sadece idareci atama sınav puanına bakılmamalıdır. İdareciler İmam-Hatip Lisesinin vizyonunu, öğrencilerin psiko-sosyal durumunu, öğrencilerin velilerini iyi bilen öğretmenlerden seçilmelidir.

Okul idarecileri ve öğretmenlerin öğrenci velileriyle ilişkileri yeterli seviye değildir. Bu sonuç hipotezimizi desteklemektedir.

Öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin oldukça iyi olduğu sonucu çıkmıştır. Öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkilerinin iyi olmasının nedeni, okulda öğrendikleri dini bilgilerin bütünleştirici rolüdür.

Öğrencilerin okulda hoşlarına gitmeyen hususların başında sınıfların çok kalabalık olması gelmektedir. Bazı sınıflardaki öğrenci sayısı 75'e kadar çıkmaktadır. İmam-Hatip Lisesine yoğun öğrenci talebi olmaktadır. Fakat derslik sayısı yetersiz olduğundan öğrenci kabul edilememekte, gelen öğrenciler de kalabalık sınıflarda okumak istemeyerek kaydını başka liseye almaktadır.

Öğrencilerin eleştirdikleri bir başka husus ise öğretmenlerin öğretim metodunun beğenmemeleridir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için öğretmenler öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate alarak, dersi farklı yöntemlerle işlemelidir. Öğretmenler dersi anlatan değil dersi yönlendiren rehber konumunda olmalıdır.

Öğrenciler sıkıntı ve problemlerini çözmek için hocalarına danışmamaktadır. Sıkıntı veya problemlerini kendisi veya yakın buldukları kişiler yardımıyla çözmeye çalışmaktadırlar.

Öğretmenler öğrencilere farklı şekilde mükafat vermektedir. Verilen mükafatlar, güzel söz, övgü, tebrik etmek; not yükseltmek, armağan ve hediyeler şeklindedir.

Öğrencilerin aldığı cezaların başında; uyarı, mahrumiyet, kınama ve azarlama gelmektedir. İkinci olarak ise öğretmenlerin öğrencilere karşı sevgi ve ilgi göstermedikleri ortaya çıkmaktadır.

İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmı üniversite okumak istemektedir. Bunun için öğrencilere eğitsel ve mesleki rehberlik yapılmalıdır.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yüksek din eğitimi yapmak istemektedir. Bunun için öğrencilere ayrıca mesleki rehberlik yapılmalıdır. Kendilerini bu alanda ifade edebilecekleri ortamlar sağlanmalıdır. Erkek öğrencilere mescit ve camilerde imam ve hatip olarak tatbikat yaptırılmalıdır. Kız öğrenciler Kur'an kurslarına stajyer olarak gönderilmelidir.

İmam-Hatip Lisesi öğrencileri katsayı sorusunda kendilerine haksızlık yapıldığını düşünmektedirler. Bu sonuç altıncı hipotezimizi doğrulamaktadır.

Öğrenciler katsayı sorunu olmasaydı, tıp, hukuk, bilgisayar mühendisliği, siyasal vb. alanlarda eğitim görmek istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç hipotezimizi doğrulamaktadır.

Okulun kütüphanesi mevcut olmasına rağmen öğrenciler, okulun kütüphanesinde görevli memur olmadığından dolayı kütüphaneyi verimli bir şekilde kullanamamaktan şikâyetçidir. Mesleki din eğitimi veren İmam-Hatip Liselerinde kütüphanelere ihtiyaç diğer mesleki liselerden daha fazladır. Çünkü verilen dini eğitimin kaynağı klasik eserlerdir. Herhangi bir dini konuda araştırma yapmak isteyen öğrenci bu eserlere bakma ihtiyacı hissedecektir. Bu klasik dini eserlerin mutlaka okulun kütüphanesinde bulunması ve kütüphanenin de mesai saatlerinde açık olması gerekir. Bu bağlamda Türkiye'deki İmam-Hatip Liselerinin kütüphanelerindeki eksik eserler tespit edilip, giderilmeli ve kütüphanelerin verimli bir şekilde öğrenciler tarafından kullanılması sağlanmalıdır.

Kız öğrenciler, mescitlerinin şartlarının elverişli olmadığı, ayrıca kızlara ait spor salonun bulunmadığını belirtmektedirler.

Öğrenciler toplum içerisinde imam-hatipli kimliğini çoğunlukla ifade edebilmektedir. Bu sonuç “İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin önemli bir kısmı toplum içinde söz konusu kimliğini ifade ederken çekingen kalabilmektedir.” hipotezimizi doğrulamamaktadır.

Öneriler

1. İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin çoğunluğu kız öğrenci olmasına rağmen, kız öğrencilerin kalacakları “kız yurdu” bulunmamaktadır. İmam-Hatip Liselerine ait kız yurtları yapılmalıdır. Böylece, ilçe ve köylerden gelip İmam-Hatip Lisesinde okumak isteyen kız öğrenciler barınma sıkıntısı çekmeyeceklerdir.

2. Öğrencilerin en çok zorlandıkları ders Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim dersinin daha verimli işlenmesi için farklı metotlar geliştirilmelidir. Kur'an dersine girecek öğretmenlere İlahiyat Fakültelerinde öğrenim görürken, Kur'an-ı Kerimi farklı öğretim metotları ile öğretme becerisi kazandırılmalıdır. İmam-Hatip Liselerinde Kur'an-ı Kerim sınıfları oluşturulmalı ve derse öğrenci sayısına göre birden fazla hoca girebilmelidir.

3. Mesleki din eğitim veren İmam-Hatip Liselerinde meslek dersi öğretmenleri öğrencilerle daha fazla ilgilenmelidir.

4. Okul idarecileri ve öğretmenler, gerek öğrenciler gerekse öğrenci velileriyle daha yakın ilişkiler içinde olmalıdır. Öğrencinin durumu yılda sadece birkaç kez yapılan veli toplantılarıyla sınırlı kalmamalıdır.

5. İmam-Hatip Lisesinde görev yapacak idareciler dışarıdan (İmam-Hatip Lisesinde çalışmamış) atanmamalıdır. Meslek derslerinden bu işi yapacak ehliyetli kişiler veyahut bu kurumlarda belli bir süre çalışmış İmam-Hatip Lisesinin vizyon ve misyonunu bilen öğretmenlerden seçilmelidir.

6. Kalabalık sınıflar eğitim-öğretimin kalitesini düşürmektedir. Bunun için İmam-Hatip Liselerinde, sınıflardaki öğrenci sayısı sınırlı olmalıdır.

7. İmam-Hatip Liselerinde sınıflar oluşturulurken öğrencilerin mesleki derslerindeki başarısı göz önünde bulundurulmalıdır.

8. Öğrenciler İmam-Hatip Lisesi ders programını ağır bulmaktadırlar. Bu sorunu çözmek için Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nce program tekrar gözden geçirilmelidir. İmam-Hatip Liselerine hazırlık konulmak suretiyle program hafifletilebilir.

9. İmam-Hatip Liselerinin hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayıcı vasfı korunmalı ve bu alanlarla ilgili rehberlik hizmeti yapılmalıdır.

10. İmam-Hatip Lisesi öğrencileri İlahiyat Fakültesi dışındaki alanlarda da eğitim-öğretim görmek istemektedirler. Bu alanlara gitmelerini engelleyen katsayı sisteminin tam olarak çözülmesi gerekmektedir.

11. İmam-Hatip Liselerindeki kütüphanelerde klasik dini eserler bulundurulmalıdır. Öğrencilerin bunlardan istifade edeceği mekan ve şartlar sağlanmalıdır.

12. Diyanet İşleri Başkanlığı ile bu kuruma din hizmetleri elemanı yetiştiren İmam-Hatip Liselerinin bağlı olduğu Din Öğretimi Genel Müdürlüğü daima iletişim halinde olmalıdır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmadan elde edilen sonuç ve önerilerin yetkililerce dikkate alınmasını bekliyor, çalışmamızın İmam-Hatip Liselerine faydalı olmasını umuyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

- AKÇAY**, Tahsin, Hayalimdeki Öğretmen, Yağmur Yay., İstanbul, 2008.
- AKŞİT**, Bahattin-Coşkun, Mustafa Kemal, “Türkiye’nin Modernleşmesi Bağlamında İmam-Hatip Okulları”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce İslamcılık, İletişim Yay., S.6, İstanbul 2004.
- AKYÜREK**, Süleyman, Din Öğretiminde Kavram Öğretimi, Dem Yay., İstanbul, 2004.
- ARSEVEN**, Ali Doğan, Alan Araştırma Yöntemi (İlkeler Teknikler Örnekler, Gündüz Eğitim ve Yay., Ankara 2001.
- AY**, Mehmet Emin, Çocuklarımıza Allah’ı Nasıl Anlatalım, Timaş Yay., 22.Baskı, İstanbul, 2006.
- Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza, 3. Baskı, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul , 2005.
- Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi, Bilge Yay., İstanbul, 2000.
- AYDIN**, Mehmet Zeki, Din Öğretiminde Yöntemler, Nobel Yay., 3.baskı, 2007, Ankara.
- AYDIN**, Muhammed Şevki, Cumhuriyet Döneminde Din Öğretmeni Yetiştirme ve İstihdamı (1923-1928), İBAV Yay., Kayseri, 2000.
- AYHAN**, Halis, Türkiye’de Din Eğitimi, İstanbul, 1999.
- BAL**, Hüseyin, Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Yay., Isparta 2001.
- BAŞKURT**, İrfan, Din Eğitimi Açısından Kur’an Öğretimi ve Yaz Kur’an Kursları, Dem Yay., 2. baskı, İstanbul, 2007.
- BAYRAKLI**, Bayraktar, İslam’da Eğitim, 7. Baskı, İstanbul, 2002.
- BAYRAKTAR**, Faruk, İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, 2008.

..... “Eğitimde Disiplin, Ceza ve Dayak Üzerine”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı 1, 1994.

..... İbn Cema’ dan Öğretmen ve Öğrencilere Öğütler , Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, 2006.

BİLGİLİ, Fatih Menderes, Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler, Beyan Yay., İstanbul, 2005.

BİLGİN, Beyza, İslam ve Çocuk, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2.baskı, Ankara, 1991.

BULUT, Aytekin, Din Eğitimin’de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2004.

BUYRUKÇU, Ramazan, Din Görevlisinin Mesleği Temsil Gücü, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2005.

..... Kurumsal Değişim ve Gelişim Boyutlarıyla Türkiye’de Mesleki Din Eğitimi-Öğretimi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2007.

CANAN, İbrahim, Resulüllah’a Göre Ailede ve Okulda Çocuk Terbiyesi, Cihan Yay., 8. Baskı, İstanbul, 1993.

CEBECİ, Suat, Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi, Ankara, 2005.

..... “İmam-Hatip Liselerinden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri”, Din Öğretimi Dergisi, MEB Yay., S.32, Ocak-Şubat 1992.

..... “İmam-Hatip Liselerinin Öğrenci Yapısı ve Bunun Sosyal Gelişme Açısından Değerlendirilmesi” Harran İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, 1995.

CÜCELOĞLU, Doğan, İnsan ve Davranışı (Psikolojinin Temel Kavramları), Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul 2002.

ÇAMDİBİ, Hasan Mahmud, “Taşköprüzade Ahmed’e Göre Muallimin Nitelikleri ve Görevleri I”, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı 4, 1997.

..... Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi, Çamlıca Yay., 3. Baskı, İstanbul, 2008.

ÇOLLAK, Fatih, “ İmam-Hatip Liseleri Kur’an-ı Kerim Dersi Müfredatı ve Öğretim Teknikleri Üzerine Düşünceler”, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, Dem Yay., İstanbul 2005.

DEMİR, Orhan, Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Din Eğitimi, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2004.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretim Programları, Ankara, 2010.

DİNÇER, Nahid (yay. Haz. Ertuğrul Düzdağ), 1913’ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi, İstanbul,1998.

DOĞAN, Ahmet (2006); 1997 Yılından Sonraki Dönemde İmam-Hatip Lisesindeki Gelişmeler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ERGİN, Osman, Türkiye Maarif Tarihi, C. I-V, Eser Matmaası, İstanbul,1977.

EROĞLU, Feyzullah, Davranış Bilimleri, Beta Yay., 7. baskı, İstanbul, 2006.

GÖKAÇTI, Mehmet Ali, Türkiye’de Din Eğitimi ve İmam Hatipler, İletişim Yay., İstanbul, 2005.

GÖKÇE, Birsen, Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yay., Ankara 1992.

GÜL, Ahmet, Cumhuriyet Dönemi (1923-1927) Orta Öğretimde Din Eğitimi, Türkiye Din Eğitimi V akfı Yay., Ankara, 1998.

HAYIT, Halil, “İmam-Hatip Liselerinin Dünyü ve Bugünü”, Din Öğretimi Dergisi, MEB Yay., S.31, Kasım-Aralık 1991.

<http://dogm.meb.gov.tr>, 2010.

<http://mevzuat.meb.gov.tr>, 2010

<http://www.bugun.com.tr/haber-detay/94241-reuters-in-gozunden-imam-hatip-haberi.aspx> (25.02.2010)

<http://www.danistay.gov.tr>, 2010

<http://www.yok.gov.tr>, 2010

İBN KESİR, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail, Tefsiru'l-Kur'anil-Azim, (ihtisar eden: Muhammed Ali Sabuni), Dar'u ihyai't-Turasi'l-Arabi, Lübnan-Beyrut, H. 477,C, I-III

KAPTAN, Saim, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Rehber Dağıtım, 2. baskı, Ankara 1977.

KAYA, Yahya Kemal, İnsan Yetiştirme Düzenimiz (Politika, Eğitim, Kalkınma), Nüve Matbaası, 2. Baskı, Ankara,1977.

KAYADİBİ, Fahri, “İmam-Hatip Liseleri Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersleri Değerlendirilmesi”, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, Dem Yay., İstanbul 2005, s.

M.E.B. Tebliğler Dergisi, C.72, S.2623, s. 485-486. (2009 Ağustos)

MÜSLİM, b. Haccac el- Kuşeyri, Sahihu Muslim, C. I-V, Çağrı Yay., İstanbul, 1981.

ÖCAL, Mustafa, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, TDV Yay., Ankara, 2005.

..... “Kuruluşundan Günümüze İma-Hatip Liseleri”, Sayı.6, DEAD., MÜİF., İstanbul, 1999.

..... “Müdürlerine Göre İmam-Hatip Liseleri”, Din Öğretimi Dergisi, MEB Yayınları, Eylül-Ekim 1991.

..... “Tanıkların Dilinden Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Dini Hayat”, İstanbul 2008, Ensar Neşriyat, C.I-III.

..... “Türk Hukuk Mevzuatında Din Eğitimi ve Öğretiminin Yeri ve Uygulama Biçimi” (Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi), İstanbul, Ensar Neşriyat, 2007.

..... Eğitimde Rehberlik, Düşünce Kitabevi Yay., İstanbul, 2004.

..... Mustafa, İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, İstanbul, 1994.

ÖSYM, 2010-Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi Klavuzu, Ankara 2010.

ÖZDEMİR, Şuayip, “Cezaevlerinde Din Eğitimi”, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2006, s.41-42.

.....Seyyit Ahmet Arvasi'nin Hayatı Eserleri ve Eğitim Üzerine Görüşleri, Arı Sanat Yay., İstanbul, 2006.

..... “İmam-Hatip Liselerinde Okutulan Temel Dini Bilgiler ile Fıkıh Dersi Programındaki Amaç ve Konuların Program Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi”, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğretim, Dem Yay., İstanbul 2005.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet, Türkiye’de Din Eğitimi, Ankara, 1966.

SAHRANÇ, Ümit, Eğitim Psikolojisi ,Anı Yay., Ankara, 2008. (Editör İbrahim Yıldırım)

..... Öğrenme Psikolojisi İle İlgili Temel Kavramlar, Anı Yay., Ankara, 2008.

SAKA, Şevki, “ Kur’an-ı Kerim Öğretiminde Metod”, Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1991.

SELÇUK, Ziya, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yay.,Ankara 2009.

TAN, Hasan, Rehberliğin Esasları, Yenidesen Matbaası, Ankara 1962.

TEYFUR, Mehmet, Eğitim Bilimine Giriş, Anı Yay.,3. Baskı, Ankara, 2009.(Editör, Nevin Saylan)

TÜTÜNCÜ, Mehmet, Türk-İslam Eğitimcisi Zernuci , İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İzmir,1991.

ÜNLÜ, Demirhan, Kur’an-ı Kerimin Tecvidi, Ankara, 2005

ÜNSÜR, Ahmet, Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri, İstanbul, 2005.

YAPICI, Mehmet, Eğitim Psikolojisi, Anı Yay., Ankara 2008. (Editör İbrahim Yıldırım)

YAVUZER, Haluk, Ana-Baba ve Çocuk, İstanbul: Remzi Kitabevi, 18. bas., 2005.

YEŞİLYAPRAK, Binnur, Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Nobel Yay., 4. Baskı, Ankara, 2002.

YILDIRIM, Ali-Şimşek,Hasan, “Nitel Araştırma Yöntemleri”, Seçkin Yay., 5. Baskı, Ankara 2005.

YILMAZ, Mehmet Taki, Edimsel Koşullanma , Anı Yay., Ankara, 2008. (Editör İbrahim Yıldırım)

YILMAZ, Musa Kazım, İslam’da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu I, “İslami Aile: Kuruluşu, Fertleri, Sorumlulukları, Bugünkü Durumu ve Geleceği”, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

ZENGİN, Zeki Salih, “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi”, Dini Araştırmalar Dergisi, C.5,S. 13, Mayıs-Ağustos 2002.

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında Elazığ'da doğdu. 1996–2002 yılları arasında ortaokul ve lise öğrenimini Elazığ Anadolu İmam-Hatip Lisesinde tamamladı. 2006 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2006 yılında başladığı öğretmenlik mesleğini Tunceli İlinde ve Batman Anadolu İmam-Hatip Lisesinde çalıştıktan sonra, Elazığ Anadolu İmam-Hatip Lisesinde meslek dersleri öğretmeni olarak sürdürmektedir.

2010 yılında “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri (Batman İli Örneği) adlı çalışmayla Din Eğitimi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimini tamamladı.

Tuncay KARATEKE

İletişim Bilgileri:

Adres : Ulukent Mah. İlham Sok. No:9/3 ELAZIĞ

Tel : 0506 51 55 119

Email : tkarateke@hotmail.com

EKLER

EK 1: Anket Formu Örneği

ANKET FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin bu okullardaki sorun ve beklentilerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Sizden elde edeceğimiz bilgiler sayesinde, İmam-Hatip Liselerindeki eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyileştirilmesi ve arzulanan seviyeye ulaştırılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anket üzerine adınızı, soyadınızı ve kimliğinize ait herhangi bir bilgi yazmanız gerekmemektedir. Ankete vereceğiniz cevaplar gizli tutulacak ve araştırmamız dışında kullanılmayacaktır. Araştırmamızın sonuçlarının güvenilir olabilmesi için sorulara içtenlikle cevaplayınız.

Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür eder, derslerinizde başarılar dilerim.

Tuncay KARATEKE

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Açıklamalar: *Cevap vermeden önce her soruyu dikkatle okuyunuz. Durumunuza en uygun seçeneği bulup, yanındaki parantezin içine bir çarpı (X) işareti koyunuz ve durumunuzla ilgili açıklamayı ilgili boşluğa yazınız.*

ANKET

1. Cinsiyetiniz:

() Kız

() Erkek

2. Sınıfınız:

() 10.

() 11.

() 12.

3. İlköğretimi bitirdiğiniz yerleşim birimi:

() Köy

() Belde/Kasaba

() İlçe

() Şehir

4. Ailenizin ekonomik durumu:

() 1500 YTL ve üstü

() 1000 YTL

() 500 YTL-1000 YTL

() 500 YTL ve altı

5. Anne-babanızın öğrenim durumu, aşağıdakilerden hangisine uygundur?

Anne	Baba
☐	☐ Okuryazar değil
☐	☐ Okur yazar, ilkokul mezunu
☐	☐ Ortaokul mezunu
☐	☐ Lise ve dengi okul mezunu
☐	☐ Üniversite veya yüksekokul mezunu

Başka (Belirtiniz):

6. Anne- babanızın mesleği

Anne	Baba
☐	☐ Ev hanımı
☐	☐ Memur
☐	☐ İşçi
☐	☐ Öğretmen
☐	☐ Din görevlisi
☐	☐ Sanatkâr
☐	☐ Serbest meslek
☐	☐ Tüccar, sanayici
☐	☐ Emekli

Başka (Belirtiniz):

Anne:

Baba:

7. Okul sezonunda nerede kalıyorsunuz: (Şu anda İkamet ettiğiniz yer)

() Ailemin yanında,

() Akrabalarımın yanında,

() İmam-Hatip yurdunda,

() Özel yurttta,

Başka

(Belirtiniz):.....

8. İmam-Hatip Lisesine gelmeniz nasıl gerçekleşti?

() Kendi isteğimle

() Anne-babanım isteğiyle

() Arkadaşlarımın etkisiyle

() Öğretmenlerimin etkisiyle

Başka (Belirtiniz):.....

9. İmam-Hatip lisesinden önce din eğitimi aldınız mı?

() Evet

() Hayır

10. Aldıysanız, nereden aldınız? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

() Anne ve babadan,

() Diğer akrabalarından ,

() Cami ve Kur'an kursu,

() Dini kitaplardan,

() Katıldığım dini gruplardan (tarikat / cemaat)

Başka (Belirtiniz):.....

11. İmam-Hatip Lisesinde öğrenim gördüğünüz için memnun musunuz?

- () Memnunum
 () Biraz memnunum
 () Memnun değilim
 () Fikrim yok

12. İmam-Hatip Lisesinde öğrenim görmekten MEMNUNUM, çünkü

- () Bu okulda dini bilgi veriliyor.
 () Bilgili veya dini hizmetleri yürütebilecek şekilde bizi yetiştiriyorlar.
 () Tam istediğim gibi bir eğitim yapılıyor

13. İmam-Hatip Lisesinde öğrenim görmekten MEMNUN DEĞİLİM, çünkü

- () Öğretmenlerin sert tutumu
 () Derslerin ağır oluşu
 () Arkadaşların yanlış tutumu
 () İdarenin yanlış tutumu

Başka (Belirtiniz):.....

14. İmam-Hatip Lisesinde başarı durumunuz beklentinize göre nasıl?

- () Beklentimden yüksek
 () Beklentime uygun
 () Beklentimden düşük

15. Başarısız iseniz, sizce başarısızlığın en önemli sebebi nedir?

- () Ders programı çok yoğun, bazı dersler çok zor.
- () Kaldığım pansiyonda ders çalışmak için şartlar uygun değil.
- () Ailevi problemlerim var.
- () Sağlık sorunum var.
- () Başka:

16. En çok zorlandığınız ilk üç dersi yazar mısınız?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

17. En çok sevdiğiniz üç dersi yazar mısınız?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

18. Meslek dersleri öğretmenlerinizin öğrencilere karşı genel tutumları nasıldır?

- () Çok ilgili
- () İlgili
- () Az ilgili
- () İlgisiz
- () Fikrim yok

19. Meslek dersleri dışındaki öğretmenlerinizin öğrencilere karşı genel tutumları nasıldır?

- ☐ Çok ilgili
- ☐ İlgili
- ☐ Az ilgili
- ☐ İlgisiz
- ☐ Fikrim yok

20. İdarenin okuldaki tutumunu nasıl değerlendirebilirsiniz?

- ☐ Çok sert
- ☐ Sert
- ☐ Bazen sert, bazen yumuşak
- ☐ Yumuşak
- ☐ Çok yumuşak

21. Velinizin okul idaresi veya öğretmenleriniz ile görüşme durumu nasıldır?

- ☐ Veli toplantısı olduğu zaman gelir ve görüşürler.
- ☐ Okul idaresi veya öğretmenler çağırdığında gelir ve görüşürler.
- ☐ Hiç gelmez ve görüşmezler.

22. İmam-Hatip Lisesindeki öğretmen öğrenci ilişkilerinden memnun musunuz?

- ☐ Oldukça memnunum
- ☐ Memnunum
- ☐ Biraz memnunum
- ☐ Hiç Memnun değilim

23. Okuldaki öğrenciler arası arkadaşlık ilişkilerinizi nasıl buluyorsunuz?

- () Oldukça iyi
 () İyi
 () İyi değil
 () Hiç iyi değil

24. Okulunuzda hoşunuza gitmeyen hususlar sizce aşağıdakilerden hangisidir?

- (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 () Dini-mesleki derslerin iyi öğretilmemesi.
 () Eğitim-Öğretim metodunu beğenmiyorum.
 () Öğretmen-öğrenci ilişkileri zayıf.
 () Okuldaki arkadaşlarımla anlaşamıyorum.
 () Öğretmen sayısının az olması, çoğu derslerin boşa geçmesi.
 () Sınıfların çok kalabalık olması.

Başka (Belirtiniz):.....

25. Çeşitli problem ve sıkıntılarınız olduğu zaman, nasıl çözmeye çalışırsınız?

- () Aileme danışarak halletmeye çalışırım.
 () Okuldaki hocalarıma danışarak, onların rehberliğine başvururum.
 () Arkadaşlarımla veya kendime yakın bulduğum kişilerle halletmeye çalışırım.
 () Kendim halletmeye çalışırım.

26. Okuduğunuz okulda hangi tür mükâfat verilir?

() Öğretmenler güzel sözlerle överler, takdir ve tebrik ederler.

() Sevgilerini ve ilgilerini artırırlar.

() Değişik armağanlar (kitap vs.) hediye verirler.

() Not yükseltirler.

Başka (Belirtiniz):.....

27. Okuduğunuz okulda hangi tür ceza uygulanır?

() Ceza olarak öğretmenler öğrencilere karşı sevgi ve ilgi göstermezler.

() Uyarı, mahrumiyet, kınama ve azarlama gibi cezalar verirler.

() Not düşürürler.

() Döverecek cezalandırırlar.

Başka (Belirtiniz):.....

28. İmam-Hatip Lisesinde okumak mesleki olarak geleceğinizi planlamanızda sizin hedeflerinize

ne kadar uygundur?

() Tamamen

() Biraz

() Hiç

29. İmam-Hatip Lisesinden beklentiniz nedir?

.....

.....

.....

.....

30. İmam-Hatip Lisesini bitirdikten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

() İmam olmayı

() Kur'an Kursu öğreticisi olmayı

() Üniversiteye gitmeyi

Başka (Belirtiniz):.....

31. Yüksek Din Öğrenim yapmak istiyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Kararsızım

32. İmam-Hatip Lisesi olarak ÖSS'de kendinize haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz?

() Evet

() Hayır

() Kararsızım

33. Katsayı sorunu olmasaydı İlahiyat Fakültesinin dışında bir yüksek öğrenim düşünüyorsanız hangi bölümde okumak istersiniz?Lütfen yazınız:

.....

34. Bulunduğunuz ortamlarda İmam-Hatip liseli olduğunuzu rahatlıkla ifade edebiliyor musunuz?

() Her zaman ifade edebiliyorum,

() Bazen ifade edebiliyorum,

() Hiç ifade edemiyorum.

35. Eğer söylemekten çekiniyorsanız bunun nedenlerini lütfen yazar mısınız?

1.....

2.....

3.....

4.....

36. Soruların dışında ankette yer almasını istediğiniz hususlar varsa, lütfen yazar mısınız?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 2: Anket Onay Formu Örneği

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.72.00.06.050/243

06/01/2008

Konu: Araştırma İzni.

İMAM HATİP LİCESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
BATMAN

İlg: Valilik Makamının 31.12.2008 tarih ve 21774 sayılı Onayı.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi Tuncay KARATEKE' nin anket düzenlenmesi
Müdürlüğümüzce uygun görülmekte olup;

Valilik Makamının "Araştırma İzni " ile ilgili Onayı ekte gönderilmiştir.

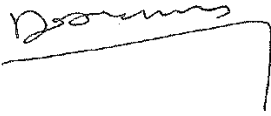
Bilgilerinizi rica ederim.

Bahattin ATILLA
Müdür a.
Millî Eğitim Müdür Yrd.

EKLER:
1-Valilik Onayı.

06/01/2008 ile
Matruş Ezi
preje

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.72.00.06.050/ 21784

31/11/2008

Konu: Araştırma İzni.

İMAM HATİP LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE
BATMAN

İlgi: Valilik Makamının 31.12.2008 tarih ve 21774 sayılı Onayı.

Valilik Makamının "Araştırma İzni" ile ilgili Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Bahattin ATILLA

Bahattin ATILLA
Müdür a.
Millî Eğitim Müdür Yrd.

EKLER:
1-Valilik Onayı.

05.01.2009
Ahmet Bey
görevi

ELENEV	
Tarih	05.01.09
No	3
Sayı	050

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.72.00.06.050/21994

31/12/2008

Konu : Araştırma İzni.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tuncay KARATEKE' nin 02.12.2008 tarihli dilekçesi.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tuncay KARATEKE' nin ilgi dilekçesinde; Öğrencilerinin sorun ve beklentileri ile ilgili, İlimiz İmam Hatip Lisesi öğrencilerine yönelik anket düzenlemek istediği belirtilmektedir.

İlgi dilekçe ekindeki anket formu Müdürlüğümüz araştırma izinleri inceleme değerlendirme Komisyonunca incelenmiş olup; İlimiz İmam Hatip Lisesi öğrencilerine yönelik anket yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Bahattin ATILLA
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Şenol AKBOĞA
Millî Eğitim Müdürü

EK:1-Dilekçe ve Eki Anket Formu.
2-Değerlendirme Formu.

31/12/2008

Osman VAROL
Vali a.
Vali Yardımcısı